

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ**  
**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**  
**ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**



**ΘΕΜΑ:**

**Η σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος του φόβου εγγύτητας.**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

**Της Δουρίδα Ελένης (2996)**

**Επιβλέπων καθηγητής**

**Γιοβαζολιάς Θεόδωρος**

**Ρέθυμνο, 2016**

## Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
1. ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ-ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ (PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION THEORY, PARTheory) .....	7
2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ-ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ (PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION THEORY, PARTheory) .....	12
2.1 Η διάσταση της ζεστασιάς (Warmth Dimension of Parenting).....	13
2.2 Η γονική αποδοχή-απόρριψη στο πέρασμα του χρόνου.....	16
2.2 Η υπό-θεωρία της προσωπικότητας (Personality Subtheory) .....	18
2.3 Η υπό-θεωρία της αντιμετώπισης (Coping Subtheory).....	23
2.4 Η υπό-θεωρία των κοινωνικό-πολιτιστικών συστημάτων (Sociocultural Systems Subtheory) .....	25
3. Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ-ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ .....	27
3.1 Ψυχολογική προσαρμογή .....	28
3.2 Κατάθλιψη.....	32
3.3 Προβλήματα συμπεριφοράς .....	34
3.4 Κατάχρηση ουσιών.....	36
4. Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ-ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΒΟ ΕΓΓΥΤΗΤΑΣ.....	38
4.1 Εισαγωγικά στοιχεία.....	38
4.2 Ένα πρότυπο μοντέλο για την εγγύτητα.....	40
4.2.1. <i>Κίνητρα, ανάγκες, στόχοι και φόβοι του Α (A's motives, needs, goals &amp; fears)</i> .....	40
4.2.2. <i>Η αποκάλυψη ή συναισθηματική έκφραση του Α (A's Disclosure or Emotional Expression)</i> .....	41
4.2.3. <i>Τα κίνητρα και το φίλτρο ερμηνείας του Β (B's Motives and Interpretive Filter)</i> .....	41
4.2.4. <i>Η αντίδραση του Β στην έκφραση του Α (B's Response to A's Self-Expression)</i> .....	42
4.2.5. <i>Το φίλτρο ερμηνείας του Α και οι αντιδράσεις του Β (A's Interpretive Filter and Reactions to B's Response)</i> .....	42
4.3 Οι επιπτώσεις της εγγύτητας-οικειότητας στις διαπροσωπικές σχέσεις .....	43
4.4 Ο φόβος της εγγύτητας (Fear of intimacy, FOI) .....	45
5. Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΕΥΝΑ .....	48
6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	50
6.1 Δείγμα.....	50
6.2 Μέσα συλλογής δεδομένων.....	52
6.3 Διαδικασία συλλογής δεδομένων .....	54
7. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ .....	56
7.1 Διαφορές φύλου.....	56

7.2 Συσχετίσεις μεταξύ όλων των μεταβλητών της έρευνας.....	57
7.3 Ανάλυση παλινδρόμησης .....	59
7.4 Ανάλυση διαμεσολάβησης .....	60
7.5 Ανάλυση διαμεσολάβησης ανά φύλο .....	62
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ .....	83
.....	86

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα έχει δύο στόχους: α) να εξετάσει την σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης και της μετέπειτα ψυχολογικής προσαρμογής, β) να εντοπίσει τη διαμεσολαβητική επίδραση του φόβου της εγγύτητας μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης και της μετέπειτα ψυχολογικής προσαρμογής. Το δείγμα αποτελείται από 679 ενήλικους σπουδαστές (448 γυναίκες, 231 άνδρες, 18-31 ετών) προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου που φοιτούν σε ελληνικά πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι) και Τ.Ε.Ι. Η συλλογή δεδομένων διενεργήθηκε με ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς που μετρούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την αντιλαμβανόμενη πατρική και μητρική αποδοχή, την ψυχολογική προσαρμογή και το φόβο εγγύτητας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν ότι η αντιλαμβανόμενη γονική (μητρική και πατρική) αποδοχή σχετίζεται θετικά με την ψυχολογική προσαρμογή, ενώ σχετίζεται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας. Ακόμη, φαίνεται ότι η ψυχολογική προσαρμογή σχετίζεται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας. Επιπλέον, η συσχέτιση μεταξύ της μητρικής-πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής είναι υψηλότερη στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Αντίθετα, η συσχέτιση μεταξύ της μητρικής-πατρικής αποδοχής και του φόβου εγγύτητας, καθώς και η συσχέτιση μεταξύ της ψυχολογικής προσαρμογής και του φόβου εγγύτητας είναι υψηλότερη στους άνδρες παρά στις γυναίκες. Τέλος, φαίνεται ότι ο φόβος εγγύτητας μεσολαβεί μερικώς στη σχέση μεταξύ της πατρικής-μητρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής στους άνδρες και τις γυναίκες. Εκτός από την περίπτωση της μητρικής αποδοχής των ανδρών, η οποία φαίνεται να διαδραματίζει έντονη επιρροή στη δημιουργία οικείων σχέσεων και στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους.

**Λέξεις-κλειδιά** Γονική αποδοχή- απόρριψη· Ψυχολογική προσαρμογή· Φόβος εγγύτητας· Ανάλυση παλινδρόμησης· Ανάλυση διαμεσολάβησης

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρουσία της ψυχολογίας ως ανεξάρτητου και επιστημονικού κλάδου χρονολογείται περισσότερο από έναν αιώνα, στη διάρκεια του οποίου εξετάζει μια πληθώρα θεμάτων. Ένα από τα θέματα που κέντρισε και εξακολουθεί να απασχολεί το ενδιαφέρον των ψυχολόγων είναι ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζεται η συμπεριφορά των παιδιών από τη συμπεριφορά των γονιών τους κατά την παιδική ηλικία. Η πρώτη θεωρία για τη σχέση γονέα-παιδιού στη περίοδο της παιδικής ηλικίας διατυπώθηκε από τον Σίγκμουντ Φρόυντ. Η συγκεκριμένη θεωρία τονίζει τη σημασία της σχέσης μητέρας-παιδιού σ' αυτή την ηλικία και υποστηρίζει ότι οι δομές της προσωπικότητας καθιερώνονται ως ένα αποτέλεσμα των σχέσεων με τους γονείς στα πρώτα έτη (Lawrence & Oliver, 2001).

Στα χρόνια που ακολούθησαν, πολλοί θεωρητικοί όπως ο Bowlby, ο Sullivan και ο Baumrind τόνισαν στις θεωρίες τους τη σημασία της σχέσης μητέρας-πατέρα-παιδιού κατά την παιδική ηλικία. Αναλυτικότερα, ο Bowlby αναφέρει ότι τα είδη προσκόλλησης τα οποία εμφανίζονται στην παιδική ηλικία έχουν επίδραση στην ψυχική υγεία των ατόμων στην ενήλικη ζωή (Bowlby, 1988). Σύμφωνα με τη διαπροσωπική θεωρία που προτείνεται από το Sullivan, η προσωπικότητα παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων σχέσεων και συγκεκριμένα ως το προϊόν των αλληλεπιδράσεων με σημαντικά πρόσωπα από το περιβάλλον. Επίσης, σημαντικό ρόλο κατέχει η σπουδαιότητα των βιωμάτων της παιδικής ηλικίας για την ανάπτυξη της προσωπικότητας στην ενήλικη ζωή (Sullivan, 1953). Τέλος, η Baumrind έχει προτείνει ότι διαφορετικοί τρόποι ανατροφής των παιδιών (δημοκρατικός, αυταρχικός και ανεκτικός) συνδέονται με διαφορετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε οικογένειες με δημοκρατική συμπεριφορά, έχουν εσωτερικεύσει τις αξίες των γονέων τους, με αποτέλεσμα η ψυχολογική τους ανάπτυξη και προσαρμογή τους να είναι υγιής (Baumrind, 1980). Από τις παραπάνω θεωρίες προκύπτει το συμπέρασμα ότι η ποιότητα της σχέσης γονέα-παιδιού κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του, έχει σημαντικό αντίκτυπο στη μετέπειτα ζωή του ως ενήλικα (Dural & Yalcin, 2014).

Όμως, εκτός από τις θεωρίες που δίνουν έμφαση στη σχέση γονέα-παιδιού, ο Rogers εντοπίζει τη σχέση της αποδοχής-απόρριψης με τη ποιότητα της ψυχικής υγείας. Αναλυτικότερα, η ουσία της θεωρίας του Rogers στηρίζεται στην ιδέα ότι η αποδοχή και γενικότερα η άνευ όρων θετική άποψη θεμελιώνει τη βάση για την ψυχική υγεία, ενώ αντίθετα η απόρριψη αποτελεί τη βάση για τις ψυχολογικές διαταραχές (Rogers, 1961). Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η θεωρία του Coleman

(1956), με κάποιες πιο ενδιαφέρουσες προεκτάσεις σχετικά με τη σχέση της απόρριψης και της ψυχοπαθολογίας του παιδιού. Ο ίδιος πιστεύει ότι η απόρριψη μπορεί να βλάψει την αυτο-αντίληψη και να υπονομεύσει τα συναισθήματα των παιδιών για τους γονείς τους, αλλά και να οδηγήσει σε μια αίσθηση αποξένωσης από τον αυθεντικό εαυτό του παιδιού (Winnicott, 1965).

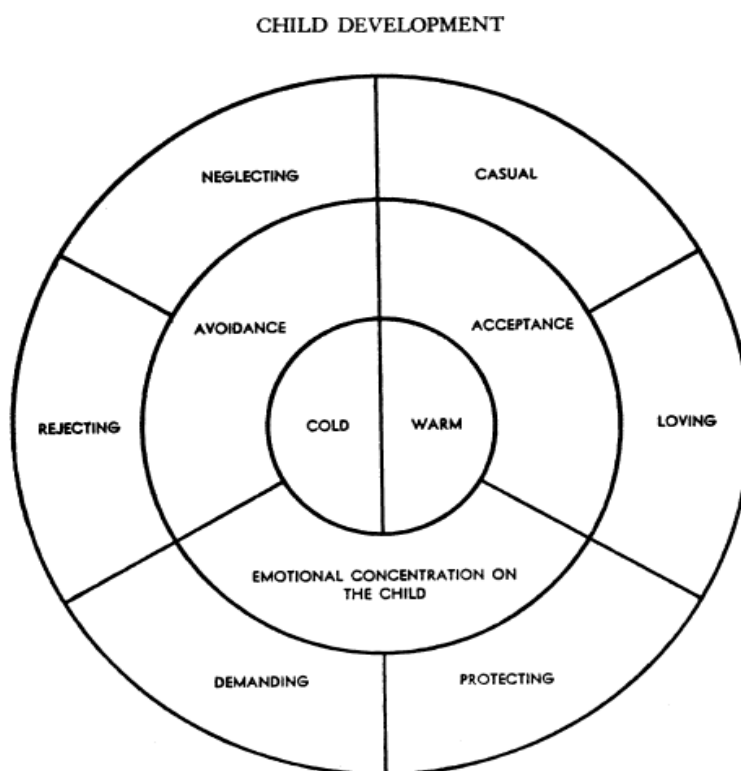
## **1. ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ-ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ (PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION THEORY, PARTheory)**

Η θεωρία της γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARTheory) προτείνεται από τον Ronald P. Rohner, ο οποίος επιχειρεί να εξηγήσει και να προβλέψει μεταξύ άλλων τις σημαντικές συνέπειες της γονικής αποδοχής-απόρριψης στη συμπεριφορική, γνωστική, συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και κατ' επέκταση στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του ως ενήλικα (Campo & Rohner, 1992; Dural & Yalcin, 2014).

Πιο αναλυτικά, ήδη από το 1930, ένα μέρος των αρχικών δημοσιευμένων επιστημονικών άρθρων αναφερόταν στις επιπτώσεις της γονικής αποδοχής-απόρριψης. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη δεκαετία του 1950-1960 και εν συνεχεία το 1970-1980 τέθηκαν τα θεμέλια για τη βάση της θεωρίας του Rohner. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό αποτέλεσε η δημιουργία ενός ερωτηματολογίου που σχετίζεται με τις σχέσεις γονέα-παιδιού, το οποίο επινοήθηκε για να μετρά τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των γονέων, όπως γίνονται αντιληπτά από τα παιδιά τους (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

Βάσει του ερωτηματολογίου Parent-Child Relations Questionnaire (PCR) κάθε γονική συμπεριφορά είναι πιθανό να χαρακτηριστεί ως προστατευτική, κυρίως όταν οι γονείς δίνουν προτεραιότητα στα συμφέροντα του παιδιού, είναι πολύ επιεικείς μαζί του παρέχοντας του ειδικά προνόμια. Επίσης, οι γονείς σε αυτή την κατηγορία έχουν την τάση να επιβραβεύουν την εξάρτηση των παιδιών προς το πρόσωπό τους και δε δίνουν έμφαση στο να κατανοήσουν τι σκέφτονται και αισθάνονται τα παιδιά τους. Πολλές φορές μια γονική συμπεριφορά μπορεί να είναι ιδιαίτερα απαιτητική, κυρίως όταν οι γονείς επιβάλλουν αυστηρούς κανονισμούς και απαιτούν τυφλή υπακοή από τα παιδιά τους, χωρίς να κάνουν εξαιρέσεις και πολλές φορές τιμωρώντας τα αυστηρά. Στη συνέχεια, τα πιο ακραία πρότυπα συμπεριφοράς που μπορεί να παρατηρηθούν στην προηγούμενη κατηγορία συγκεντρώνονται στην κατηγορία των απορριπτικών γονέων. Οι απορριπτικοί γονείς είναι εχθρικοί και απρόσιτοι, δε δείχνουν σεβασμό απέναντι στην άποψη του παιδιού τους και πολλές φορές το απορρίπτουν ως άτομο. Μια βασική διαφορά που ξεχωρίζει τους απορριπτικούς γονείς με τους γονείς, στους οποίους βασικό χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς τους αποτελεί η παραμέληση, είναι η εμφανής έλλειψη προσοχής προς τα παιδιά τους παρέχοντας τους ελάχιστη φροντίδα χωρίς στοργή (Roe & Siegelman, 1963).

Στην επόμενη κατηγορία οι γονείς χαρακτηρίζονται ως απρόσιτοι, αλλά δεν είναι εχθρικοί προς το παιδί. Τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς στην επόμενη κατηγορία γονέων εντοπίζονται στην περιστασιακή προσοχή και στοργή που παρουσιάζουν για το παιδί, όταν δεν είναι απασχολημένοι με κάτι άλλο. Συνήθως η ύπαρξη ενός παιδιού στη ζωή τους δεν τους προβληματίζει, θέτουν λίγους κανόνες, και δεν καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για την επιβολή τους. Τέλος, στην τελευταία κατηγορία ανήκουν οι γονείς που διαθέτουν στοργή, αγάπη και ζεστασιά για το παιδί τους. Βασικό τους μέλημα είναι η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης και η ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας του παιδιού. Τέτοιου είδους γονείς θα εξηγήσουν στο παιδί το λόγο για τον οποίο θα λάβει επιβράβευση αλλά και τιμωρία (βλ. εικόνα 1) (Roe & Siegelman, 1963).



*Εικόνα 1. Η ανάπτυξη του παιδιού (Roe & Siegelman, 1963).*

Η παραπάνω έρευνα αποτέλεσε τον πυρήνα της θεωρίας της γονικής αποδοχής-απόρριψης και ουσιαστικά έθεσε εξ'αρχής σε ένα δίπολο τη συμπεριφορά των γονέων. Από την μία πλευρά βρίσκεται η ανιδιοτελής εκδήλωση αγάπης και στοργής των γονέων προς τα παιδιά και ακριβώς αντίθετα η απορριπτική συμπεριφορά τους (Roe & Siegelman, 1963).

Λίγο αργότερα, ο Schaefer (1965) υποστηρίζει την άποψη ότι η αντίληψη ενός παιδιού για τη συμπεριφορά των γονέων του μπορεί να σχετίζεται περισσότερο με την προσαρμογή παρά με την



πραγματική συμπεριφορά των γονέων. Η επιλογή των εννοιών που απαρτίζουν τον ευρύτερο όρο της γονικής συμπεριφοράς έγινε βάσει ερευνών, οι οποίες αποκάλυψαν τις διαστάσεις που τον χαρακτηρίζουν. Κυριότερες από αυτές είναι η διάσταση της αποδοχής-απόρριψης (acceptance-rejection) και η διάσταση του ψυχολογικού ελέγχου-αυτονομίας (psychological control-psychological autonomy). Και σ' αυτή τη θεωρία παρατηρούνται δίπολα, ο συνδυασμός των οποίων ορίστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνει κατανοητό ένα νέο ιεραρχικό εννοιολογικό σχήμα για τη γονική συμπεριφορά. Σημαντική επίσης είναι και η διάσταση της επιβολής αυστηρού και ελαστικού ελέγχου (firm control-lax control) από τους γονείς (βλ. εικόνα 2) (Barber, Stolz & Olsen, 2005; Schaefer, 1965a).

<b>Molar Dimensions</b>	<b>Concepts</b>
<b>Autonomy</b>	<b>Extreme autonomy, lax discipline</b>
<b>Autonomy and love</b>	<b>Moderate autonomy, encouraging sociability, encouraging independent thinking, equalitarian treatment</b>
<b>Love</b>	<b>Positive evaluation, sharing, expression of affection, emotional support</b>
<b>Love and control</b>	<b>Intellectual stimulation, child-centeredness, possessiveness, protectiveness</b>
<b>Control</b>	<b>Intrusiveness, suppression of aggression, control through guilt, parental direction</b>
<b>Control and hostility</b>	<b>Strictness, punishment, nagging</b>
<b>Hostility</b>	<b>Irritability, negative evaluation, rejection</b>
<b>Hostility and autonomy</b>	<b>Neglect, ignoring</b>

*Εικόνα 2. Οι διαστάσεις και οι έννοιες της γονικής συμπεριφοράς (Schaefer, 1965a)*

Στη συνέχεια, η Baumrind ξεκινά μια πιο συστηματική έρευνα και διατυπώνει την πολυπλοκότητα της γονικής ιδιότητας, καθώς υπάρχουν πολλές αμφίδρομες αλληλεπιδράσεις μεταξύ γονέα και παιδιού (Baumrind, 1971). Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι τέσσερις διαστάσεις αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού: ο γονικός έλεγχος (parental control), οι απαιτήσεις ωριμότητας (maturity demands), η σαφήνεια της επικοινωνίας (clarity of communication) και η φροντίδα (nurturance). Πιο αναλυτικά, ο γονικός έλεγχος έχει σχέση με θέματα επιβολής των κανόνων. Οι απαιτήσεις ωριμότητας αφορούν στη γονική προσδοκία ότι τα παιδιά πρέπει να αξιοποιούν όλες τις δυνατότητές τους. Η σαφήνεια της επικοινωνίας αντανακλά τη βούληση των γονέων να επικοινωνούν με τα παιδιά τους και να ζητούν τη γνώμη τους. Και τέλος, η φροντίδα σχετίζεται με τη γονική έκφραση της ζεστασιάς, της αποδοχής, της προστασίας των παιδιών τόσο σε βιοτικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο.

Επίσης, ο όρος του γονικού ελέγχου (parental control) και της γονικής ζεστασίας (parental warmth) αναπτύσσεται με ιδιαίτερη έμφαση στην έρευνά της Baumrind (Barber, Stolz & Olsen, 2005; Baumrind, 1991). Αρχικά, είναι απαραίτητο το παιδί να αντιλαμβάνεται το γονικό έλεγχο ως δίκαιο, διότι μόνο τότε ο έλεγχος μπορεί να τηρηθεί και να εσωτερικευθεί μέσω της συμπεριφοράς του (Luther, 2007). Επιπλέον, η γονική ζεστασία (parental warmth) σε συνδυασμό με τη χρήση ορθολογικού γονικού ελέγχου περιλαμβάνονται στην έννοια της ανταπόκρισης (responsiveness) των γονέων στις ανάγκες και στα αιτήματα του παιδιού, με στόχο την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοελεγχόμενης συμπεριφοράς του. Με αυτό τον τρόπο η σχέση γονέα-παιδιού εξελίσσεται με την ανάπτυξη της νόησης και των ικανοτήτων του παιδιού με το να λαμβάνουν ενθάρρυνση και υποστήριξη από τους γονείς του (Baumrind, 1967).

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τη θεωρία της Baumrind οι παραπάνω διαδικασίες άσκησης του γονικού ελέγχου σχετικά με την ανάπτυξη ενός παιδιού εκφράζονται σε τέσσερις μορφές γονικών προτύπων συμπεριφοράς: τον εξουσιαστικό γονέα (authoritative), τον αυταρχικό (authoritarian), τον ανεκτικό (permissive) και τέλος τον αμελή γονέα (neglectful) (Baumrind, 1991; Rohner, Khaleeque & Cournoyer, 2005). Συγκεκριμένα, ο εξουσιαστικός γονέας ελέγχει τη συμπεριφορά του παιδιού του προτρέποντας το παράλληλα να ρυθμίσει την ατομικότητα του. Η αλληλεπίδραση αυτή χαρακτηρίζεται από τις υψηλές προσδοκίες του γονέα για τη συμπεριφορά που θα εκδηλώσει το παιδί, καθώς και για την υψηλή ευαισθησία του στην ικανότητα του παιδιού να ανταποκριθεί. Στη συνέχεια, ο αυταρχικός γονέας απαιτεί αυστηρή πειθαρχία, διαθέτει υψηλές προσδοκίες συμπεριφοράς, αλλά έχει χαμηλή ευαισθησία ως προς τη γνώμη και τις ικανότητες του παιδιού. Πιο αναλυτικά, ο γονέας μπορεί να αναμένει συμπεριφορές που είναι ανώτερες της αναπτυξιακής ικανότητας του παιδιού, χωρίς να δείχνει ευαισθησία και πίστη στο παιδί του. Ο ανεκτικός γονέας αντίθετα με τον αυταρχικό γονέα έχει χαμηλές προσδοκίες για το παιδί, αλλά χαρακτηρίζεται από υψηλή ευαισθησία για τις απόψεις και τις ικανότητές του. Η ικανότητά του να εφαρμόζει κανόνες και όρια είναι περιορισμένη και η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ γονέα και παιδιού είναι εμφανής. Τέλος, ο αμελής γονέας έχει χαμηλές προσδοκίες και ευαισθησία για τη συμπεριφορά και τις γνώμες του παιδιού. Διαφέρουν από τους άλλους τύπους, διότι είναι αδιάφοροι και δεν ανταποκρίνονται στις αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών τους (βλ. πίνακα 1) (Baumrind, 1971; Luther, 2007).

## ΕΠΙΠΕΔΟ

## ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΟΝΕΑ

## ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

	<i>Υψηλές</i>	<i>Χαμηλές</i>
<i>Υψηλό</i>	<u>Εξουσιαστικός γονέας:</u> Σέβεται τη γνώμη του παιδιού, διατηρεί σαφή όρια	<u>Ανεκτικός γονέας:</u> Επιεικής, χωρίς πειθαρχία
<i>Χαμηλό</i>	<u>Αυταρχικός γονέας:</u> Αυστηρή πειθαρχία	<u>Αγενής γονέας:</u> Απέχει συναισθηματικά, δεν ορίζει κανόνες

**Πίνακας 1.** Οι τύποι γονέα σύμφωνα με τη Baumrind (Luther, 2007).

Έτσι λοιπόν, η γονική αποδοχή-απόρριψη αποτελεί μια βασική διάσταση στην κοινωνική προσαρμογή των παιδιών που καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά της ανατροφής που δόθηκαν από τους γονείς· κάτι που θα μελετηθεί ενδελεχώς παρακάτω (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

## 2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ-ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ (PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION THEORY, PARTheory)

Η θεωρία της γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARTheory) του Ronald P. Rohner αποτελεί μια θεωρία κοινωνικοποίησης, η οποία επιχειρεί να εξηγήσει και να προβλέψει την επίδραση της σχέσης γονέα-παιδιού στη μετέπειτα συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή του (Rohner, 1975, 1980, 1986, 2004; Rohner & Rohner, 1980; Dural & Yalcin, 2014).

Τα εννοιολογικά θεμέλια της θεωρίας επηρεάζονται από διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις κατά τη δεκαετία του 1960-1970, όπως η ψυχαναλυτική θεωρία, η θεωρία της προσκόλλησης, η θεωρία μάθησης και η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης (symbolic interaction theory) κατέχοντας καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωσή της (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005). Για τη θεωρία της προσκόλλησης και την ψυχαναλυτική θεωρία έγινε μια σύντομη αναφορά στην εισαγωγή. Ωστόσο, αξίζει στο σημείο αυτό να γίνει μια περιγραφή της θεωρίας της συμβολικής αλληλεπίδρασης.

Η εν λόγω θεωρία αποτελεί μία από τις θεωρίες των κοινωνικών επιστημών (Rohner & Nielsen, 1978). Έχει αναπτυχθεί από τους θεωρητικούς όπως ο Dewey (1930), ο Cooley (1902) και ο Parks (1915), αλλά έχει χάσει το δυναμισμό της από το 1970. Με λίγα λόγια υποστηρίζει ότι τα γεγονότα βασίζονται σε σύμβολα και έννοιες που προκύπτουν από την αμοιβαία αλληλεπίδραση των ατόμων στο κοινωνικό περιβάλλον με τα άλλα άτομα. Έτσι, προκειμένου να γίνει κατανοητή η ανθρώπινη συμπεριφορά, είναι απαραίτητο να γίνουν κατανοητοί οι ορισμοί, οι έννοιες και οι διαδικασίες που δημιουργούνται από τους ίδιους τους ανθρώπους. Επομένως, οι κοινωνικοί ρόλοι, οι παραδοσιακές δομές, οι κανόνες και οι νόμοι αποτελούν την ύλη για το σχηματισμό αυτών των ορισμών (Aksan, Kısac, Aydın & Demirbuken, 2009).

Η ονομασία της θεωρίας της γονικής αποδοχής-απόρριψης (parental acceptance-rejection theory, PARTheory) λήφθηκε λόγω της πρωταρχικής υπόθεσης που κλήθηκε να εξετάσει. Αυτή η υπόθεση αφορά στον τρόπο με τον οποίο η γονική αποδοχή-απόρριψη γίνεται αντιληπτή κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Είναι γεγονός ότι οι μετέπειτα έρευνες, έφεραν αλλαγές στην αρχική υπόθεση, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αλλαγή της ονομασίας της σε διαπροσωπική θεωρία αποδοχής-απόρριψης (interpersonal acceptance-rejection theory). Παρ όλα αυτά, ονομασία της θεωρίας παραμένει αμετάβλητη, λόγω της ήδη διαδεδομένης και διεθνώς αναγνωρισμένης φήμης της (Rohner, 2008).

Σύμφωνα με τον Rohner, η παιδική ηλικία είναι καθοριστική για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και της ψυχολογικής προσαρμογής του ανθρώπου (Rohner & Rohner, 1980; Dural & Yalcin, 2014). Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία προβλέπει ότι η γονική απόρριψη έχει σοβαρές συνέπειες στη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς έχει και καθοριστικό αντίκτυπο στη λειτουργία της προσωπικότητας του ως ενήλικα σε όλες τις φυλές, τις εθνικότητες και τους πολιτισμούς (Dwairy, 2009; Campo & Rohner, 1992; Khaleque & Rohner, 2002; Kitahara, 1987; Rohner & Rohner, 1980). Αναλυτικότερα, ο Rohner παρατήρησε στην παγκόσμια κλίμακας έρευνά του ότι τα παιδιά που έχουν απορριφθεί από τους γονείς τους τείνουν να είναι περισσότερο εχθρικά, επιθετικά και να παρουσιάζουν προβλήματα με τη διαχείριση της επιθετικότητας τους σε σύγκριση με τα παιδιά που δεν έχουν απορριφθεί (Dwairy, 2009). Επιπλέον, τα συγκεκριμένα παιδιά χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση και αυτό-ανεπάρκεια. Πολλές φορές, ανάλογα με το βαθμό απόρριψης είναι εξαρτημένα από άλλα άτομα ή παθητικά ανεξάρτητα (defensively independent), συναισθηματικά ασταθή και αδιάφορα, έχοντας αναπτύξει αρνητική κοσμοθεωρία (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980).

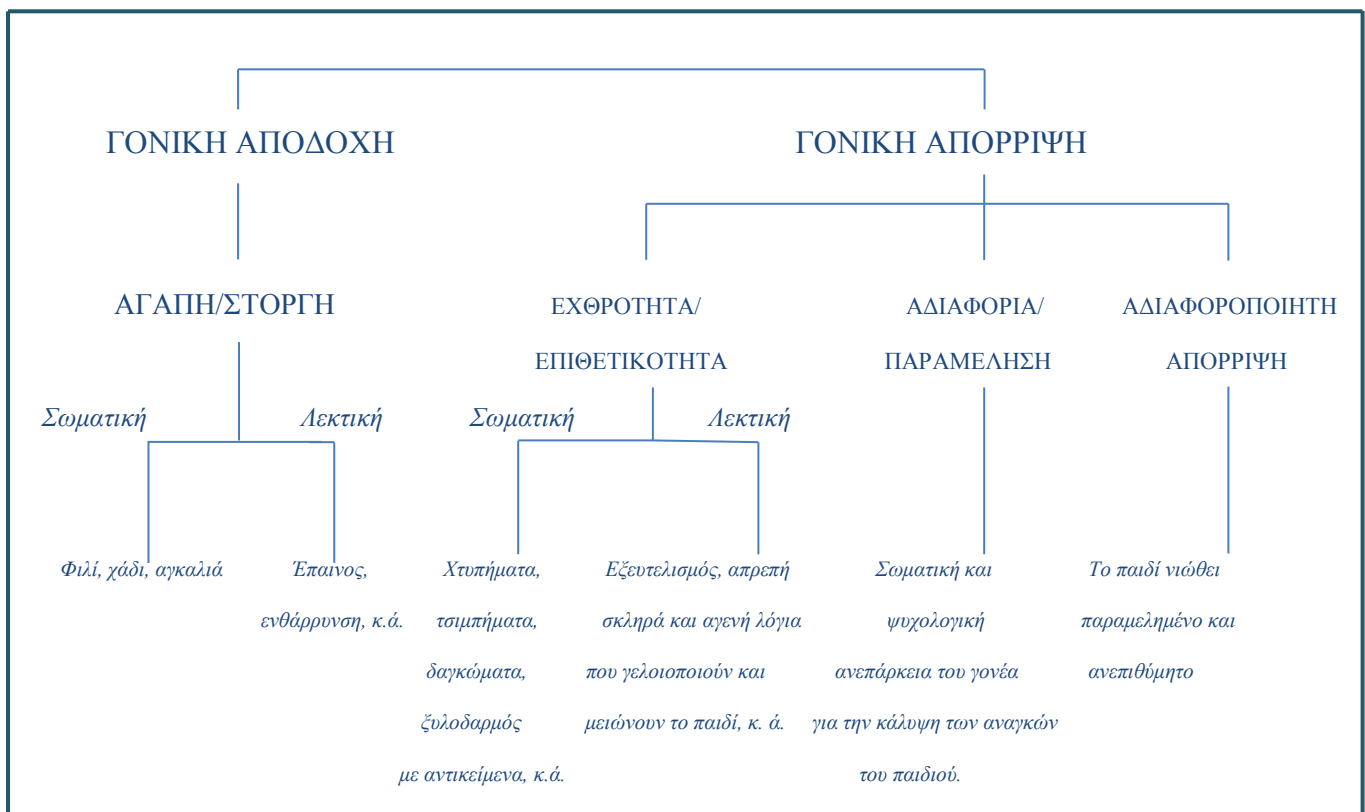
Αξίζει να προστεθεί ότι οι επιπτώσεις της γονικής απόρριψης δεν περιορίζονται μόνο στην προσωπικότητα του ατόμου και στη λειτουργία της συμπεριφοράς του, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αλλά εξαπλώνονται και σε περισσότερο αφηρημένα πεδία, όπως οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, η τέχνη, η μουσική και άλλες εκφραστικές συμπεριφορές (Rohner & Rohner, 1980).

## **2.1 Η διάσταση της ζεστασιάς (Warmth Dimension of Parenting)**

Σε έρευνα του ο Rohner (1986) για την έκφραση της γονικής συμπεριφοράς διαπιστώνει ότι οι γονείς σε όλες τις κοινωνίες εκφράζουν την αγάπη και την στοργή στα παιδιά τους, με τρόπους οι οποίοι μπορεί να διαφέρουν. Ομοίως, αυτό συμβαίνει και για τους γονείς που θέλουν να δείξουν τη δυσαρέσκειά και την αντιπάθειά τους σε αυτά. Έτσι, λοιπόν, οι εκφράσεις μπορεί να μεταβάλλονται από κοινωνία σε κοινωνία, αλλά τα συναισθήματα των γονέων προς τα παιδιά τους να ταυτίζονται.

Η γονική συμπεριφορά, λοιπόν, μπορεί να απεικονιστεί ως μια μονοδιάστατη κλίμακα, όπου στο ένα άκρο βρίσκεται η απόρριψη (έλλειψη ζεστασιάς, αγάπης, φροντίδας) και στο άλλο η αποδοχή (παρουσία ζεστασιάς, αγάπης, φροντίδας) των γονέων. Συγκεκριμένα, ο Rohner έχει εστιάσει στη διάσταση της ζεστασιάς (Warmth Dimension of Parenting) μέσα από τις αντιλήψεις των παιδιών και των ενηλίκων για τη γονική αποδοχή και απόρριψη. Η διάσταση ασχολείται κυρίως με την ποιότητα του δεσμού μεταξύ γονέα-παιδιού, καθώς και με τις φυσικές και λεκτικές συμπεριφορές του στην

έκφραση των συναισθημάτων του προς αυτό. Κατά μήκος αυτού του συνεχούς μπορούν να τοποθετηθούν όλοι οι άνθρωποι, υπό την έννοια ότι ο καθένας έχει βιώσει κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό αγάπη ή απόρριψη από τους φροντιστές του. Επομένως, το ένα άκρο του συνεχούς χαρακτηρίζεται από γονική αποδοχή και αναφέρεται κυρίως στην ζεστασιά, την αγάπη, τη φροντίδα, την προστασία και την στήριξη των γονέων για τα παιδιά τους. Σε αντίθεση με το άλλο άκρο στο οποίο κυριαρχεί η απουσία των παραπάνω συναισθημάτων και συμπεριφορών (Campo & Rohner, 1992; Kitahara, 1987; Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980; Rohner, 1986; 1994; Rohner & Britner, 2002).



**Εικόνα 3.** Το Αίσθημα Ζεστασιάς (*The Warmth Dimension of Parenting*) και τα είδη συμπεριφορών με βάση τις οποίες ερμηνεύεται η συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά (Rohner, 1986).

Επίσης, πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό, ότι η γονική αποδοχή-απόρριψη μπορεί να εκφραστεί ως επί το πλείστον με τέσσερις τρόπους (βλ. εικόνα 3). Σε ότι αφορά στη γονική αποδοχή, δηλαδή στην αγάπη και τη στοργή που νιώθουν οι γονείς για τα παιδιά τους μπορεί να εκφραστεί με δύο τρόπους: σωματικά και λεκτικά. Το φιλή, το χάδι και η αγκαλιά συνιστούν τρόπους σωματικής έκφρασης, ενώ ο έπαινος, η ενθάρρυνση και τα γλυκά λόγια συνιστούν τρόπους λεκτικής έκφρασης. Οι παραπάνω συμπεριφορές είναι πιθανόν να δημιουργήσουν στα παιδιά το

αίσθημα της αποδοχής και της αγάπης (Campo & Rohner, 1992; Kitahara, 1987; Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980; Rohner, 1986; Rohner, 1994; Rohner & Britner, 2002).

Αντίθετα, υπάρχουν παιδιά που δεν βιώνουν τα παραπάνω αισθήματα, καθώς οι γονείς τους συνεχώς τα αποδοκιμάζουν, δυσανασχετούν μαζί τους και πολλές φορές εκδηλώνουν αισθήματα αντιπάθειας προς αυτά. Οι παραπάνω συμπεριφορές περιγράφουν εν ολίγοις τα χαρακτηριστικά της γονικής απόρριψης, η οποία σύμφωνα με τον Rohner μπορεί να εκφραστεί με τρεις τρόπους (βλ. εικόνα 3). Αρχικά, η επιθετικότητα των γονέων προς τα παιδιά τους σχετίζεται με την πρόθεση να τα βλάψουν είτε σωματικά, είτε λεκτικά. Στην πρώτη περίπτωση οι γονείς προκειμένου να εξωτερικεύσουν την επιθετικότητά τους χρησιμοποιούν χτυπήματα, τσιμπήματα, δαγκώματα και ξυλοδαρμό με αντικείμενα. Στη δεύτερη περίπτωση οι γονείς εξευτελίζουν φραστικά το παιδί τους, μιλούν με σκληρά, αγενή και απρεπή λόγια με στόχο να το γελοιοποιήσουν ή να το μειώσουν. Στη συνέχεια, ένας άλλος τρόπος εμφανούς γονικής απόρριψης είναι η αδιαφορία και η παραμέληση των γονέων προς τα παιδιά τους, χωρίς να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις σωματικές, συναισθηματικές και ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού. Τέλος, υπάρχει και η περίπτωση κατά την οποία τα παιδιά νιώθουν ανεπιθύμητα και παραμελημένα, χωρίς να παρατηρείται γονική αμέλεια ή αδιαφορία. Αυτή η τελευταία μορφή απόρριψης ονομάζεται αδιαφοροποίητη απόρριψη (undifferentiated rejection) (Kitahara, 1987; Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980; Rohner, 1986; 1994; Rohner & Britner, 2002; Rohner, 2004).

Συμπληρωματικά, η γονική επιθετικότητα και αδιαφορία αποτελούν εσωτερικές ψυχολογικές καταστάσεις των γονέων. Η επιθετικότητα σχετίζεται με το θυμό και την αγανάκτηση που νιώθει ο γονέας προς το παιδί, ενώ η αδιαφορία σχετίζεται με την έλλειψη φροντίδας, ενδιαφέροντος και ανησυχίας για το παιδί. Παρ' ότι και η γονική επιθετικότητα και η αδιαφορία είναι συμπεριφορές που μπορούν να γίνουν εύκολα αντιληπτές, στη τελευταία μορφή απόρριψης (undifferentiated rejection) φαίνεται να μη συμβαίνει κάτι τέτοιο. Έτσι, παρατηρείται ότι η σχέση μεταξύ της αδιαφορίας ως εσωτερικό κίνητρο και της παραμέλησης ως συμπεριφορική αντίδραση δεν είναι τόσο εμφανής, όσο η σχέση μεταξύ εχθρότητας και επιθετικότητας των γονέων. Αυτό συμβαίνει διότι οι γονείς μπορεί να παραμελούν τα παιδιά τους για πολλούς λόγους που δεν σχετίζονται με την αδιαφορία. Για παράδειγμα, η παραμέληση για πολλούς γονείς αποτελεί το μέσο αντιμετώπισης αισθημάτων οργής που βιώνουν προς αυτά. Επίσης, η παραμέληση δεν αφορά μόνο στην έλλειψη παροχής υλικών και στην ικανοποίηση σωματικών αναγκών του παιδιού· αφορά επίσης στην αποτυχία των γονιών να παρακολουθούν τις κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών τους (Rohner, 1986; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τέτοιου είδους συμπεριφορές συνήθως προκύπτουν από γονείς που έχουν βιώσει αντίστοιχα αισθήματα με αυτά που προκαλούν στα παιδιά τους, εκτός από την περίπτωση της αμέλειας που ορισμένες φορές μπορεί να προκύψει λόγω της προσπάθειας των γονέων να κατευνάσουν το θυμό ή την αγανάκτησή τους, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Σε αντίθεση με τις εκδηλώσεις συμπεριφορών αγάπης, όλες οι παραπάνω συμπεριφορές είναι πιθανόν ότι μπορεί να οδηγήσουν τα παιδιά σε αισθήματα απόρριψης. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και σε αγαπημένες οικογένειες μπορεί να εμφανιστούν πολύ συχνά συμπεριφορές που θα καταστούν βλαβερές για τα παιδιά. Για το λόγο αυτό, λοιπόν, είναι σαφές ότι δε μπορεί κανείς να διαχωρίσει με ευκολία αν τα παιδιά γίνονται πάντα αποδεκτά ή αν απορρίπτονται πάντα από το γονικό περιβάλλον τους. Συνήθως τοποθετούνται σε κάποιο σημείο κατά μήκος της κλίμακας αποδοχής-απόρριψης που αναφέρθηκε παραπάνω (Rohner, 1986; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

## 2.2 Η γονική αποδοχή-απόρριψη στο πέρασμα του χρόνου

Εν συνεχεία, η θεωρία της γονικής αποδοχής-απόρριψης εξετάζει με μεγάλη προσοχή εκτός από τις συμπεριφορές των γονέων που αναφέρθηκαν λεπτομερώς και τον αντίκτυπο που αυτές έχουν στη μετέπειτα συμπεριφορά των παιδιών. Με λίγα λόγια προβλέπει ότι τα παιδιά που έχουν απορριφθεί τείνουν να είναι περισσότερο εχθρικά, επιθετικά, παθητικά επιθετικά ή να εμφανίζουν προβλήματα με τη διαχείριση της επιθετικότητας σε μεγαλύτερο βαθμό από τα παιδιά που έγιναν αποδεκτά (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980).

Επίσης, είναι χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που ως παιδιά είχαν απορριφθεί από τους γονείς τους, αυτοχαρακτηρίζονται ως ανάξια αγάπης και είναι πιθανό να αναπτύξουν μια αίσθηση αρνητικής αυτοαξιολόγησης και αυτοεκτίμησης. Επιπλέον, το παιδί που έχει απορριφθεί μπορεί να είναι εξαρτημένο έχοντας ανάγκη τη γονική έγκριση, επιζητώντας την προσοχή, την προστασία και τη φυσική επαφή με τους γονείς του και πολλές φορές εμφανίζοντας κτητικότητα. Η απόρριψη φαίνεται να έχει διαφορετικές συνέπειες όταν προέρχεται από τους «σημαντικούς άλλους» και όχι από τους γονείς, καθώς από τη μία οι ανάγκες για ζεστασιά και στοργή παραμένουν ανεκπλήρωτες για το παιδί και από την άλλη οι προσπάθειες του για να εισπράξει στοργή και προσοχή αυξάνονται συνεχώς (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980).

Είναι αξιοσημείωτο ότι το παιδί που έχει απορριφθεί σε σημαντικό βαθμό, δεν έχει μάθει να δίνει αγάπη, γιατί δεν έχει γνωρίσει ένα γονέα που να του προσφέρει αγάπη, έτσι ώστε να διαμορφώσει τη δική του συμπεριφορά. Αν και επιθυμεί να δεχτεί την αγάπη δυσκολεύεται να την αποδεχτεί και



αυτό συμβαίνει λόγω της συνεχούς προσπάθειας του να προστατέψει τον εαυτό του από το να πληγωθεί συναισθηματικά, με αποτέλεσμα να κρατά τα συναισθήματά του και να εμποδίζει τα αισθήματα αγάπης των άλλων προς αυτό. Έτσι, το παιδί αρχίζει σταδιακά να μονώνεται συναισθηματικά, αδυνατεί να εκφράζεται ελεύθερα, να δημιουργεί ζεστές και μόνιμες σχέσεις με συνομηλίκους και καταλήγει να είναι συναισθηματικά απαθές ή επίπεδο σε σχέση με τα παιδιά που έχουν γίνει αποδεκτά από τους γονείς τους. Επίσης, τα παιδιά που έχουν απορριφθεί έχουν την τάση να θυμώνουν με τους γονείς τους, καθώς φοβούνται μήπως τα απορρίψουν περισσότερο. Έτσι, το παιδί μπαίνει σε μια διαδικασία μέτρησης και σύγκρισης της απόρριψης, που το οδηγεί σε συναισθηματική απόσυρση ή αποστασιοποίηση από τους γονείς του. Πάντως, πίσω από κάθε περίπτωση είναι παρούσα η αναγνωρισμένη λαχτάρα του παιδιού να αποκαταστήσει τη σχέση του με τους γονείς του (Rohner & Rohner, 1980).

Είναι σημαντικό να τονιστεί στο σημείο αυτό, ότι η απουσία θετικής απόκρισης από τους γονείς ή τους «σημαντικούς άλλους» σε συνδυασμό με την καταπιεσμένη επιθετικότητα ενός παιδιού που έχει απορριφθεί, μπορεί να προκαλέσει περαιτέρω δυσκολίες. Η καταπιεσμένη επιθετικότητα είναι πιθανόν να προκαλέσει στο παιδί την τάση να γενικεύει τα αισθήματα που νιώθει. Με λίγα λόγια, αντιλαμβάνεται τον κόσμο ως εχθρικό, δυσάρεστο και μη προσφιλές μέρος για να ζει. Το αποτέλεσμα είναι το παιδί να αναπτύσσει μια αρνητική κοσμοθεωρία, διότι ερμηνεύει τον κόσμο βάσει των δικών του εμπειριών. Επίσης, τα παιδιά που έχουν απορριφθεί δεν είναι ικανά να απολαμβάνουν κοινωνικές επαφές ή σχέσεις με συνομηλίκους, κυρίως διότι υπερέχει το εσφαλμένο αίσθημα της χαμηλής αυτοεκτίμησης και αυτό-επάρκειας (Rohner & Rohner, 1980).

Σε επόμενο στάδιο, όταν τα παιδιά που έχουν απορριφθεί ενηλικιωθούν, είναι πιθανό να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά της απόρριψης που δέχθηκαν. Η επιθετικότητα, η εχθρότητα, η εξάρτηση, η αρνητική αίσθηση του εαυτού και η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η συναισθηματική αστάθεια και η αρνητική άποψη για τον κόσμο είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που διατηρούνται (Kitahara, 1987). Παρ' όλο που ως ενήλικες έχουν ισχυρή ανάγκη για να εισπράττουν αγάπη και φροντίδα από άλλα πρόσωπα είναι δύσκολο για αυτούς να τις παρέχουν σε άλλους. Αυτό συμβαίνει διότι έχουν γίνει περισσότερο συναισθηματικά απομονωμένοι ή δεν ανταποκρίνονται σε πιθανές στενές διαπροσωπικές σχέσεις (Rohner & Rohner, 1980). Το πιο σημαντικό στοιχείο που αξίζει να τονιστεί είναι ότι ο κύκλος της απόρριψης διαιωνίζεται και διεισδύει σε μεγάλο βαθμό σε ολόκληρη τη δομή και τη λειτουργία μια κοινωνίας. Έτσι, οι ενήλικες που έχουν απορριφθεί ως παιδιά είναι πιθανό να απορρίψουν με τη σειρά τους τα δικά τους παιδιά, συγκριτικά με τους γονείς που ως παιδιά βίωναν αποδοχή (Kitahara, 1987; Rohner & Rohner, 1980).

Η γονική αποδοχή σχετίζεται με μία σειρά από θετικές επιδράσεις, όπως την ανάπτυξη της κοινωνικής συμπεριφοράς, της ενσυναίσθησης, της δημιουργίας θετικών σχέσεων με τους άλλους και τη συνολική καλή προσαρμογή στην ενήλικη ζωή συμπεριλαμβανομένων αισθημάτων ευτυχίας, ευχαρίστησης και χαμηλής ψυχολογικής δυσφορίας. Αντίθετα, η γονική απόρριψη αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα πρόβλεψης συμπεριφορικών προβλημάτων που εμπλέκεται σε ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών και ψυχολογικών προβλημάτων σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες. Τέλος, η γονική απόρριψη έχει συνδεθεί με διάφορες μορφές ψυχοπαθολογίας, με προβλήματα ψυχολογικής προσαρμογής, κατάχρησης ουσιών, κακές διαπροσωπικές σχέσης και χαμηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις, που θα αναλυθούν περαιτέρω στη συνέχεια (Rohner & Nielsen, 1978).

Η θεωρία της αποδοχής-απόρριψης (PARTheory) αποτελεί ουσιαστικά μια θεωρία κοινωνικοποίησης, η οποία επιχειρεί να προβλέψει και να εξηγήσει τις κύριες αιτίες και τις συνέπειες της γονικής αποδοχής απόρριψης που δημιουργούνται σε παγκόσμιο επίπεδο (Rohner & Britner, 2002; Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009). Η εν λόγω θεωρία περιλαμβάνει τρεις υπο-θεωρίες την υπο-θεωρία της προσωπικότητας (personality subtheory), την υπο-θεωρία της αντιμετώπισης (coping subtheory) και την υπο-θεωρία των κοινωνικο-πολιτισμικών συστημάτων (sociocultural systems Subtheory), οι οποίες θα αναλυθούν εκτενέστερα.

## **2.2 Η υπό-θεωρία της προσωπικότητας (Personality Subtheory)**

Αρχικά, η υπο-θεωρία της προσωπικότητας δίνει απαντήσεις σε δύο βασικές κατηγορίες ερωτήσεων: 1) Αν όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου, εθνότητας και φύλου αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο, όταν βιώνουν την αποδοχή ή την απόρριψη από τους γονείς τους, 2) κατά πόσο και σε ποιο βαθμό οι συνέπειες της απόρριψης εξακολουθούν να υπάρχουν στη ενήλικη ζωή του ατόμου (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Britner, 2002; Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

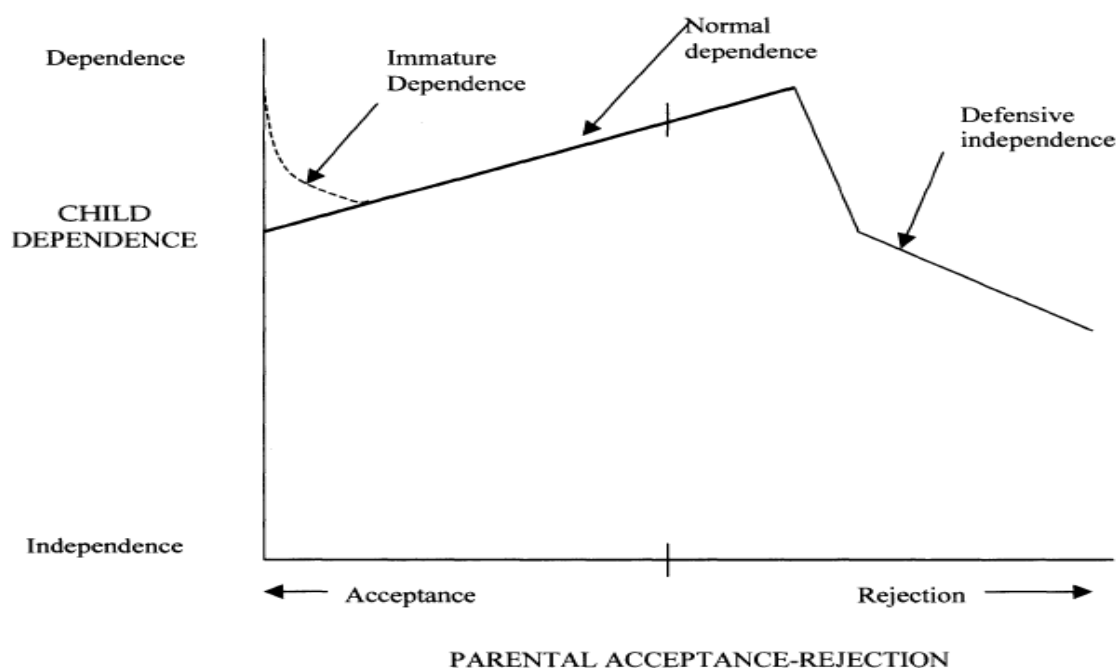
Πιο αναλυτικά, η υπο-θεωρία της προσωπικότητας στο PARTheory επιχειρεί να προβλέψει και να εξηγήσει τις ψυχολογικές συνέπειες της γονικής αποδοχής-απόρριψης, ιδίως όσες σχετίζονται με την ψυχική υγεία του ατόμου. Η παραδοχή στην οποία βασίζεται είναι η διαρκής ανάγκη κάθε ατόμου για αποδοχή από τα σημαντικά για αυτό πρόσωπα. Η ανάγκη αυτή σχετίζεται τόσο με βιολογικούς όσο και συναισθηματικούς παράγοντες και για το λόγο αυτό είναι παρούσα σε όλη τη διάρκεια της ζωής κάθε ατόμου (Baumeister & Leary, 1995; Bjorklund & Pellegrini, 2002). Περιλαμβάνει μια

συναισθηματική επιθυμία (είτε συνειδητή, είτε όχι) για άνεση, στήριξη, φροντίδα και προστασία (Rohner & Nielsen, 1978). Όμως, με το πέρασμα στην ενήλικη ζωή η ανάγκη γίνεται πιο πολύπλοκη και διαφοροποιείται, καθώς περιλαμβάνει την επιθυμία (είτε συνειδητή, είτε όχι) για θετική άποψη και εκτίμηση από τα άτομα με τα οποία έχει αναπτυχθεί ένας συναισθηματικός δεσμός. Έτσι λοιπόν, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι για τα παιδιά η ανάγκη αυτή μπορεί να ικανοποιηθεί επιτυχώς από τους γονείς, αλλά για τους εφήβους και τους ενήλικες οι «σημαντικοί άλλοι» (significant others) διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάγκη αυτή (Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Σύμφωνα με το PARTheory, με τον όρο «σημαντικός άλλος» (significant other) εννοείται το άτομο με το οποίο ένα παιδί ή ένας ενήλικας έχει συνάψει ένα σχετικά μακροχρόνιο συναισθηματικό δεσμό, ο οποίος είναι μοναδικός και δεν μπορεί να αντικατασταθεί από άλλον. Για παράδειγμα, οι γονείς κατέχουν συνήθως το ρόλο των «σημαντικών άλλων» στη ζωή των παιδιών τους. Εκτός από τους «σημαντικούς άλλους», υπάρχουν άτομα που διαθέτουν το χαρακτηριστικό της συναισθηματικής ασφάλειας και της άνεσης στο παιδί ή στον ενήλικα και ονομάζονται πρότυπα προσκόλλησης («attachment figures»). Πολλές φορές οι «σημαντικοί άλλοι» ταυτίζονται με τα πρότυπα προσκόλλησης και άλλες φορές όχι. Σε γενικό βαθμό, είναι γνωστό ότι η ποιότητα των συναισθηματικών και των ψυχολογικών καταστάσεων των απογόνων εξαρτώνται από την ποιότητα της σχέσης με τους γονείς τους, με αποτέλεσμα η γονική αποδοχή-απόρριψη να έχει καθοριστική επιρροή στη διαμόρφωση της ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους στην πάροδο του χρόνου (Rohner & Khaleque, 2002). Βάσει της υπό-θεωρίας της προσωπικότητας στο PARTheory υποστηρίζεται η άποψη ότι η ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων και η αίσθηση της συναισθηματικής ασφάλειας τείνουν να είναι περισσότερο συνδεδεμένες με την ποιότητα της σχέσης που αναπτύσσονται με τα πρότυπα προσκόλλησης, παρά με τις ενθυμούμενες παιδικές σχέσεις με τους γονείς (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Η υπο-θεωρία της προσωπικότητας υποθέτει ότι η συναισθηματική ανάγκη για θετική απόκριση από τους «σημαντικούς άλλους» και τα πρότυπα προσκόλλησης διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό το χαρακτήρα του ατόμου. Αν όμως η ανάγκη των παιδιών δεν ικανοποιηθεί επαρκώς από τους γονείς τους (ή η ανάγκη των ενηλίκων από τους συντρόφους τους), τότε μπορεί να παρατηρηθεί μια προδιάθεση στη συναισθηματική και συμπεριφορική απόκρισή τους. Για παράδειγμα, τα άτομα που νιώθουν ότι έχουν απορριφθεί είναι πιθανό να είναι ανασφαλή και αγχώδη. Επιπλέον, είναι πολύ σύνηθες τα άτομα που έχουν βιώσει απόρριψη να κατευνάζουν αυτό το συναίσθημα και να ικανοποιούν την ανάγκη τους για δημιουργία θετικής απόκρισης, αυξάνοντας τις προσπάθειές τους

σε τέτοιο βαθμό, ώστε να γίνουν αρκετά εξαρτημένα άτομα (βλ. εικόνα 4) (Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).



**Εικόνα 4.** Εξάρτηση/Ανεξαρτησία σε σχέση με την γονική αποδοχή- απόρριψη (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Με τον όρο εξάρτηση (dependence) αναφέρεται μια εσωτερική, ψυχολογική επιθυμία ή λαχτάρα για συναισθηματική κυρίως στήριξη, φροντίδα, προσοχή και προστασία, η οποία όπως είναι φυσικό διαφοροποιείται και προσαρμόζεται ανάλογα με την ηλικία του ατόμου. Για παράδειγμα, τα μικρά παιδιά συνήθως κλαίνε ή κλαψουρίζουν, όταν οι γονείς τους απροσδόκητα φεύγουν και πέφτουν στην αγκαλιά τους, όταν επιστρέφουν. Αντίθετα, τα μεγαλύτερα παιδιά ή οι ενήλικες εκδηλώνουν την εξάρτησή τους κυρίως συμβολικά επιζητώντας συνεχή επιβεβαίωση, στήριξη, αγάπη και ενδιαφέρον από τους γονείς τους ή από άλλα σημαντικά πρόσωπα (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Πιο αναλυτικά, η εξάρτηση όπως ερμηνεύεται από το PARTheory βρίσκεται στο άκρο ενός συνεχούς και η ανεξαρτησία (independence) βρίσκεται στο αντίθετο. Έτσι, φαίνεται ότι η ανάγκη των ανεξάρτητων ατόμων για θετική απόκριση ικανοποιείται επαρκώς, σε αντίθεση με τα εξαρτώμενα άτομα που έχουν πιο συχνή και έντονη επιθυμία για θετική απόκριση. Γενικότερα, όλοι οι άνθρωποι είναι πιθανό να τοποθετηθούν σε όλο το μήκος του συνεχούς με το να είναι

περισσότερο ή λιγότερο εξαρτημένοι ή ανεξάρτητοι. Σύμφωνα με τη θεωρία, το είδος της εξάρτησης που μπορεί να παρουσιάζεται στα παιδιά και στους ενήλικες καθορίζεται από τον βαθμό που αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως αποδεκτό ή όχι. Για παράδειγμα, τα παιδιά και οι ενήλικες που βιώνουν την απόρριψη αισθάνονται μια συνεχή ανάγκη για διαβεβαίωση και συναισθηματική υποστήριξη (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

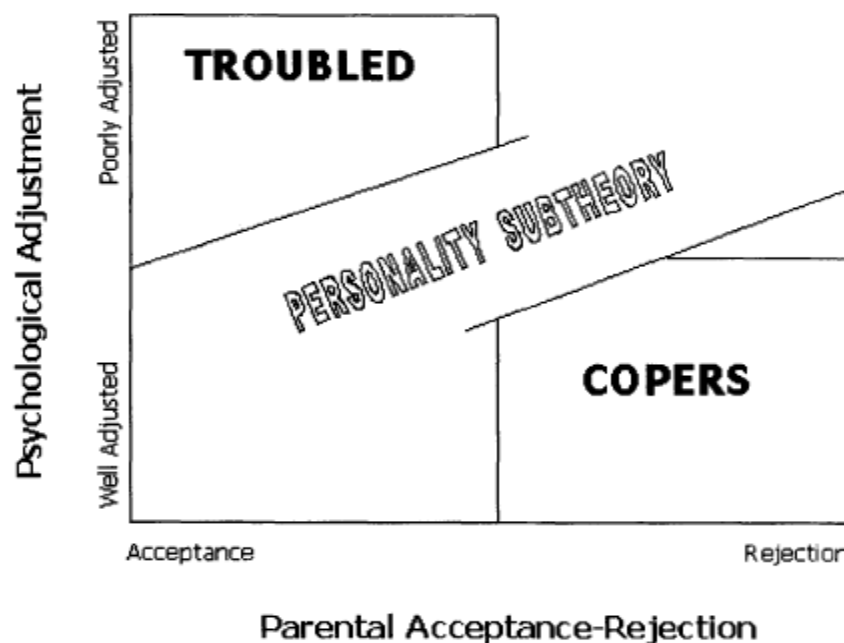
Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί ότι η γονική απόρριψη, όπως και η απόρριψη από τα πρότυπα προσκόλλησης, έχει μια πληθώρα από συνέπειες, οι οποίες δεν έχουν αναφερθεί μέχρι τώρα. Μερικές από αυτές είναι η εχθρότητα, η επιθετικότητα, η παθητική επιθετικότητα, η συναισθηματική απάθεια (emotional unresponsiveness), η μειωμένη αυτοεκτίμηση και αυτό-ανεπάρκεια και τέλος η αρνητική κοσμοθεωρία. Σε γενικές γραμμές, τα παιδιά και οι ενήλικες που αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα απόρριψης είναι πιθανό να αισθάνονται εκτός των παραπάνω, θυμό, αγανάκτηση και άλλα συναισθήματα που μπορεί να γίνουν επώδυνα. Πολύ συχνά, ο θυμός και τα αρνητικά συναισθήματα για τον εαυτό τείνουν να αποδυναμώνουν την ικανότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισης των παιδιών και των ενηλίκων που έχουν απορριφθεί. Ακόμα και αν τα συναισθήματα αυτά εξατομικεύονται, το πιθανότερο αποτέλεσμα είναι τα άτομα αυτά να εγκλωβιστούν συναισθηματικά στην προσπάθεια να προστατεύσουν τον εαυτό τους από τον πόνο της απόρριψης, με αποτέλεσμα να γίνονται λιγότερο συναισθηματικά ευαίσθητα (Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Εξαιτίας όλων των προαναφερθέντων ψυχολογικών επιπτώσεων που μπορεί να καλλιεργηθούν από τη χρόνια απόρριψη μερικά άτομα που τη βιώνουν γίνονται αμυντικά ανεξάρτητα (defensively independent). Αυτό μπορεί να συμβεί διότι ο ενδεχόμενος θυμός, η δυσπιστία και τα άλλα αρνητικά συναισθήματα της απόρριψης οδηγούν τα άτομα αφενός να αρνούνται ότι έχουν την ανάγκη για θετική απόκριση και αφετέρου να απορρίπτουν εκείνα τα άτομα που δεν τους αποδέχονται. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο διαιώνίζεται ο κύκλος της απόρριψης και της βίας γεννώντας σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς εντός των διαπροσωπικών σχέσεων (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Όλα αυτά τα έντονα συναισθήματα που συνδέονται με την απόρριψη προκαλούν στα παιδιά και στους ενήλικες την τάση να αναπτύσσουν μια αρνητική κοσμοθεωρία. Δηλαδή, σύμφωνα με PARTheory, είναι πιθανό να αναπτύσσουν μια άποψη για τον κόσμο, τη ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις και την ίδια τη φύση της ανθρώπινης ύπαρξης ως αναξιόπιστη, εχθρική, συναισθηματικά ανασφαλής, απειλητική ακόμα και επικίνδυνη (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Έτσι λοιπόν, η αρνητική κοσμοθεωρία, η αρνητική αυτεπάρκεια και αυτοεκτίμηση αποτελούν σημαντικά στοιχεία για τις γνωστικές αναπαραστάσεις των ατόμων που έχουν απορριφθεί. Για το

PARTheory, η έννοια της νοερής αναπαράστασης σχετίζεται με τις περισσότερο ή λιγότερο οργανωμένες ατομικές αντιλήψεις για τα πράγματα, τους ανθρώπους και τον κόσμο υπό το πρίσμα της εκάστοτε συναισθηματικής κατάστασης που βιώνει το άτομο. Επίσης, οι αναπαραστάσεις τείνουν να διαμορφώνουν τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα αντιλαμβάνονται, ερμηνεύουν και αντιδρούν σε νέες εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένων και των διαπροσωπικών σχέσεων και επιπρόσθετα καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αποθηκεύουν και θυμούνται τις εμπειρίες τους (Epstein, 1994). Όταν ξεκινήσει η διαδικασία δημιουργίας των αναπαραστάσεων για τον εαυτό, τους σημαντικούς άλλους και τον κόσμο καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από τον τρόπο που κάθε άτομο έχει βιώσει. Δηλαδή, άτομα που έχουν βιώσει την απόρριψη έχουν την τάση να αντιδρούν διαφορετικά από τα άτομα που δεν την έχουν βιώσει, σχηματίζοντας αρνητικές αναπαραστάσεις που πολύ συχνά παρερμηνεύουν τις καταστάσεις (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).



*Εικόνα 5. Τα άτομα που βιώνουν απόρριψη (troubled και copers) σύμφωνα με την υπό-θεωρία της προσωπικότητας (Personality Subtheory) (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).*

Τέλος, η εν λόγω υπό-θεωρία υποστηρίζει ότι η συχνότητα, η σοβαρότητα και η διάρκεια της απόρριψης που βιώνει ένα άτομο αποτελούν κάποιους από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη ψυχική υγεία του (Rohner, 1990; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009). Πολλά από τα άτομα που ζουν μέσα σε ένα ζεστό οικογενειακό περιβάλλον είναι πιθανόν να εμφανίσουν

ψυχολογικά προβλήματα απόρριψης. Τα άτομα αυτά, σύμφωνα με το PARTheory ονομάζονται troubled και πρόκειται για ενήλικες που έχουν δεχτεί απόρριψη από πρόσωπα που έχουν αναπτύξει ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς και δεν είναι οι γονείς τους. Αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο επιβεβαιώνει την προσδοκία του PARTheory σχετικά με την άποψη ότι οι περισσότεροι άνθρωποι που δέχονται απόρριψη από κάποιο σημαντικό άτομο σε κάποιο χρονική περίοδο της ζωής τους, θέτει σε κίνδυνο την ομαλή κοινωνικο-συναισθηματική τους προσαρμογή. Ωστόσο, υπάρχει και μια μικρή μερίδα ατόμων που είναι σε θέση να ξεπεράσει την απόρριψη που έχει βιώσει από ένα σημαντικό πρόσωπο. Τα άτομα αυτά ονομάζονται copers (βλ. εικόνα 5) (Khaleque, 2001; Rohner, 2004; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

### **2.3 Η υπό-θεωρία της αντιμετώπισης (Coping Subtheory)**

Το βασικό ερώτημα που πραγματεύεται η υπό-θεωρία της αντιμετώπισης του PARTheory είναι ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα που έχουν απορριφθεί είναι σε θέση να αντέξουν τις συνέπειες της απόρριψης, χωρίς να υποφέρουν από τις αρνητικές της επιπτώσεις στην ψυχική υγεία. Αν και η συγκεκριμένη υπό-θεωρία αποτελεί το λιγότερο ανεπτυγμένο τμήμα του PARTheory, υιοθετήθηκε ένα πολυπαραγοντικό μοντέλο βάσει του οποίου η συμπεριφορά του ατόμου είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης τριών στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά είναι ο εαυτός (self), οι άλλοι (others) και το πλαίσιο (context) (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Αρχικά, με τον όρο εαυτός περιλαμβάνονται οι ατομικές πνευματικές δραστηριότητες μαζί με τα εσωτερικά και τα εξωτερικά (προσωπικότητα) χαρακτηριστικά του ατόμου που έχει βιώσει την απόρριψη. Με τον όρο άλλοι περιγράφονται τόσο τα προσωπικά χαρακτηριστικά των γονέων και των άλλων προτύπων προσκόλλησης που είναι πιθανό να απορρίπτουν, όσο και τα χαρακτηριστικά της διαπροσωπικής σχέσης που αναπτύσσονται ανάλογα με το είδος, τη συχνότητα, τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της απόρριψης. Τέλος, η έννοια πλαίσιο αφορά στα άτομα που αποτελούν σημαντικά πρόσωπα στη ζωή του ατόμου σε συνδυασμό με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντός του. Η παραπάνω υπό-θεωρία υπογραμμίζει ότι αν τα τρία στοιχεία εναρμονίζονται και βρίσκονται σε ισορροπία, η πιθανότητα να αντιμετωπίσει ένα παιδί γονική απόρριψη μειώνεται από την παρουσία ενός ζεστού και υποστηρικτικού φροντιστή που μπορεί να του παρέχει σεβασμό, αφοσίωση και αγάπη (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Επιπλέον, το PARTheory υπογραμμίζει τη δραστηριότητα του εγκεφάλου μέσω των νοητικών αναπαραστάσεων που οδηγούν στις ειδικές κοινωνικές και γνωστικές ικανότητες που επιτρέπουν σε

μερικά παιδιά και ενήλικες να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά και να ανταπεξέλθουν σε ενδεχόμενη απόρριψη από άλλους. Αυτές οι γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες περιλαμβάνουν μια σαφώς διαφοροποιημένη αίσθηση του εαυτού (sense of self), μια αίσθηση αυτοδιάθεσης (self-determination) και την ικανότητα αποστασιοποίησης (capacity to depersonalize) (Rohner, 1986).

Πιο συγκεκριμένα, η υπό-θεωρία αντιμετώπισης προβλέπει ότι η ικανότητα των ατόμων να αντιμετωπίσουν την απόρριψη, ενισχύεται από το βαθμό που έχουν αποκτήσει την αίσθηση του διαφοροποιημένου εαυτού, μια πτυχή της οποίας είναι και η αίσθηση της αυτοδιάθεσης. Αυτό μπορεί να παρατηρηθεί, διότι τα άτομα που χαρακτηρίζονται από αίσθηση της αυτοδιάθεσης πιστεύουν ότι μπορούν να ασκούν ελάχιστο έλεγχο σε αυτά που τους συμβαίνουν μέσω της δικής τους προσπάθειας ή των προσωπικών τους χαρακτηριστικών. Σε αντιδιαστολή με τα άτομα που δε διακρίνονται με αυτό το χαρακτηριστικό και μοιάζουν να λειτουργούν σαν πιόνια, χωρίς να μπορούν να φιλτράρουν αυτά που τους συμβαίνουν και κυρίως αδυνατούν να κατανοούν οποιοδήποτε είδος ελέγχου. Τέλος, τα άτομα που αποστασιοποιούνται έχουν την ικανότητα να αντιμετωπίζουν με θετικό τρόπο τις διαπροσωπικές τους διαφωνίες (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

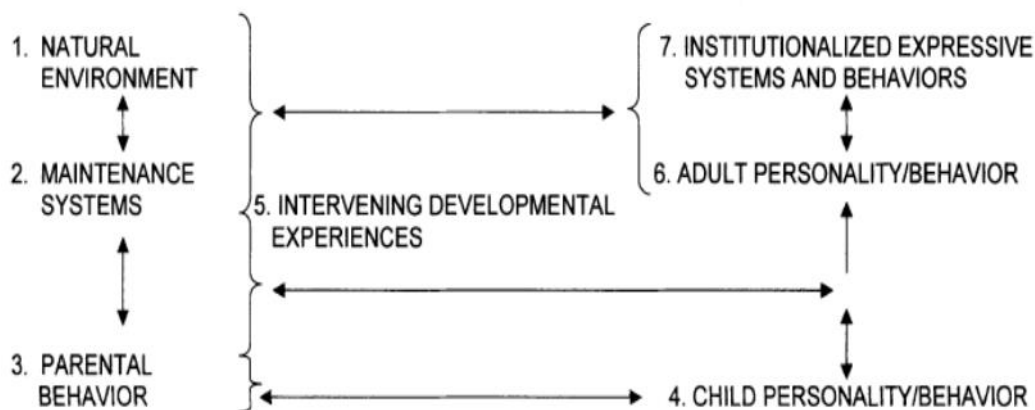
Αξίζει στο σημείο αυτό να γίνει μια αναφορά σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο η εν λόγω υπό-θεωρία διαχωρίζει τα άτομα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της αντιμετώπισης της απόρριψης που βιώνουν. Έτσι λοιπόν, διακρίνονται τα άτομα με πολύ καλή συναισθηματική και ψυχολογική υγεία, παρά το γεγονός ότι έχουν μεγαλώσει μέσα σε ένα έντονα απορριπτικό περιβάλλον (affective copers). Υπάρχουν επίσης και τα άτομα που παρά την καλή τους επίδοση στο σχολείο, την πρόοδο στην επαγγελματική τους ζωή και την ενασχόληση τους με δραστηριότητες και ασχολίες, έχουν σοβαρές επιπτώσεις σε συναισθηματικό και ψυχικό επίπεδο (instrumental copers) (Rohner & Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Συνοψίζοντας, γίνεται κατανοητό ότι τα περισσότερα ψυχολογικά τραυματισμένα από την απόρριψη άτομα με την πάροδο του χρόνου είναι πιθανό να αποκτήσουν αρκετές θετικές εμπειρίες έξω από την οικογενειακή δομή στην οποία έχουν ανατραφεί. Αυτό είναι που ουσιαστικά βελτιώνει τις επιζήμιες επιπτώσεις σε συναισθηματικό και γνωστικό-συμπεριφορικό επίπεδο της γονικής απόρριψης. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τη βοήθεια της ψυχοθεραπείας, των θετικών εμπειριών στη δουλειά και των ικανοποιητικών διαπροσωπικών σχέσεων, οδηγούν τους ενήλικες που είχαν απορριφθεί ως παιδιά συχνά να προσαρμόζονται συναισθηματικά και ψυχολογικά (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).



## 2.4 Η υπό-θεωρία των κοινωνικό-πολιτιστικών συστημάτων (Sociocultural Systems Subtheory)

Η τρίτη υπό-θεωρία των κοινωνικό-πολιτισμικών συστημάτων καλείται προβλέψει και να εξηγήσει τα αίτια και τις συνέπειες της γονικής αποδοχής-απόρριψης σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα λοιπόν, με την υπό-θεωρία, η γονική απόρριψη λαμβάνει χώρα σε ένα πολύπλοκο οικολογικό (οικογενειακό και κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο) μοντέλο. Στην ουσία το μοντέλο αυτό προσπαθεί να απεικονίσει τα αίτια, τις συνέπειες και τις σχέσεις που προκύπτουν από τη γονική αποδοχή-απόρριψη μεταξύ των ατόμων και ολόκληρης της κοινωνίας (Rohner & Khaleque, 2002).



*Εικόνα 6. Το Οικολογικό Μοντέλο της θεωρίας γονικής αποδοχής-απόρριψης (Parental Acceptance-Rejection Theory) (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).*

Αρχικά, δίνεται μεγάλη έμφαση στις επιπτώσεις που προκαλεί η γονική αποδοχή-απόρριψη (parental behavior) στην παιδική ανάπτυξη και στη συμπεριφορά της προσωπικότητας του κάθε ατόμου (child personality/behavior). Αλλά είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στη συγκεκριμένη υπό-θεωρία τα προσωπικά χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως η ιδιοσυγκρασία και οι διαθέσεις συμπεριφοράς λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, καθώς διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό τη μορφή και την ποιότητα της συμπεριφοράς των γονέων προς αυτά. Γι' αυτό το λόγο λοιπόν, υπάρχουν στο σχήμα βελάκια διπλής όψεως για να τονιστεί η αμφίδρομη σχέση μεταξύ γονέα-παιδιού (βλ. εικόνα 6).

Επίσης, η πιθανότητα των γονέων να εκδηλώσουν συμπεριφορά αποδοχής ή απόρριψης, εκτός από την προσωπικότητα του παιδιού που αναφέρθηκε παραπάνω, καθορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και από τα συστήματα συντήρησης της κοινωνίας (maintenance systems) και το αντίστροφο. Τα συστήματα συντήρησης αποτελούν ουσιαστικά τους θεσμούς και τις αξίες βάσει των οποίων

είναι δομημένη η εκάστοτε κοινωνία εντός του φυσικού περιβάλλοντος (natural environment) με στόχο την επιβίωση. Η οικογένεια, η οργάνωση του νοικοκυριού, η οικονομική και η πολιτική οργάνωση της κοινωνίας είναι κάποια από τα συστήματα συντήρησης της (βλ. εικόνα 6) (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Τέλος, η συγκεκριμένη υπό-θεωρία αναφέρεται στις εμπειρίες (interventing developmental experiences) που διαμορφώνουν την ανάπτυξη του παιδιού μέσω της αλληλεπίδρασης με τους συνομηλίκους και τους ενήλικες και κυρίως μέσω των θεσμοθετημένων συστημάτων της κοινωνίας (institutionalized expressive systems). Τα τελευταία αφορούν στις θρησκευτικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές μιας κοινωνίας, στις καλλιτεχνικές παραδόσεις και στα λαογραφικά στοιχεία που εμπλουτίζουν την ταυτότητα της, δηλαδή με λίγο λόγια τα ήθη και τα έθιμα της. Σύμφωνα με το PARTheory, αξίζει να σημειωθεί ότι τα συστήματα αυτά αποτελούν ουσιαστικά ανθρώπινες δημιουργίες, οι οποίες τείνουν να επηρεάζουν τα άτομα στη διαμόρφωση των μελλοντικών τους πεποιθήσεων και συμπεριφορών (βλ. εικόνα 6) (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Με πιο απλά λόγια, η εν λόγω υπό-θεωρία υποστηρίζει για παράδειγμα ότι τα παιδιά είναι πιθανότερο να αναπτύσσουν κακόβουλες (εχθρικές, ύπουλες, καταστροφικές ή αρνητικές) πολιτιστικές πεποιθήσεις σχετικά με τον υπερφυσικό κόσμο εντός των κοινωνιών όπου έχουν την τάση να απορρίπτονται. Από την άλλη πλευρά, ο υπερφυσικός κόσμος χαρακτηρίζεται καλοπροαίρετα στις κοινωνίες όπου τα περισσότερα παιδιά μεγαλώνουν με αγάπη και αποδοχή (Rohner, 1975; 1986; Rohner & Khaleque, 2002; Thiele, 2007; Batool & Najam, 2009). Ωστόσο, δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο ποιοι παράγοντες ευθύνονται για αυτές τις κοινωνικές διαφορές στην ανατροφή των παιδιών ανάμεσα στις κοινωνίες.

### **3. Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ-ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ**

Πολλές διαπολιτισμικές έρευνες και μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν τέσσερα θέματα ψυχικής υγείας που είναι πιθανόν να συσχετίζονται με τη γονική αποδοχή-απόρριψη σε παγκόσμιο επίπεδο. Αρχικά, υπάρχουν στοιχεία από έρευνες τα οποία υποστηρίζουν ότι στην υπό-θεωρία της προσωπικότητας η γονική αποδοχή-απόρριψη συνδέεται με την ποιότητα της μετέπειτα ψυχολογικής προσαρμογής του παιδιού (Rohner, 2008). Επίσης, η κατάθλιψη, τα προβλήματα στη συμπεριφορά και η κατάχρηση ουσιών είναι κάποια από τα θέματα ψυχικής υγείας που φαίνεται να σχετίζονται και αυτά με τη γονική αποδοχή-απόρριψη (Rohner & Britner, 2002; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Αρχικά, η γονική αποδοχή συνδέεται με μια σειρά από θετικά αποτελέσματα τα οποία είναι εμφανή καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου. Τα κυριότερα από αυτά αφορούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κατά την παιδική ηλικία, όπως η γενναιοδωρία, η ενσυναίσθηση και το αίσθημα της προσφοράς, στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων με τους συνομηλίκους κατά την περίοδο της εφηβείας και στη συνολική ψυχολογική ευεξία που συνοδεύεται από αίσθηση ευτυχίας, ικανοποίησης και χαμηλής ψυχολογικής δυσφορίας κατά την ενήλικη ζωή (Rohner & Britner, 2002).

Στο σημείο αυτό, θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στη γονική απόρριψη, καθώς εμπλέκεται σε ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών, συμπεριφορικών και ψυχολογικών προβλημάτων σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες. Είναι γνωστό ότι έχει συσχετισθεί με διάφορες μορφές ψυχοπαθολογίας, με προβλήματα συμπεριφοράς, με δυσκολίες στη ψυχολογική προσαρμογή, με κατάχρηση ουσιών, με χαμηλές ακαδημαϊκές επιπτώσεις και με δυσκολίες στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων (Rohner & Britner, 2002).

### 3.1 Ψυχολογική προσαρμογή

Σύμφωνα με το PARTheory, οι εμπειρίες της παιδικής ηλικίας έχουν ένα σημαντικό αντίκτυπο στη μετέπειτα διάρκεια της ζωής του ατόμου. Κατά την περίοδο της διαμόρφωσης της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του ατόμου, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες των πρώτων ετών της ζωής καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικοί. Αυτό σημαίνει ότι οι συμπεριφορές των γονέων διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο αντίληψης του παιδιού. Εν ολίγοις, προκύπτει ότι η ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού δε μπορεί να υφίσταται ανεξάρτητη από την αλληλεπίδρασή του με τους γονείς, κατά τα πρώτα έτη της ζωής του (Dural & Yalin, 2014).

Στο πλαίσιο της θεωρίας του PARTheory, υπογραμμίζεται η παραδοχή ότι οι άνθρωποι έχουν αναπτυχθεί με μια εκ φύσεως συναισθηματική ανάγκη για λήψη θετικής ανταπόκρισης από τα σημαντικά για αυτούς άτομα (Dural & Yalcin, 2014; Khaleque & Rohner, 2002). Πρόκειται για μια πανανθρώπινη εσωτερική ανάγκη που εντοπίζεται ανεξαρτήτως πολιτισμού, φυλής, κοινωνικής κατάστασης και γλώσσας (Dural & Yalcin, 2014; Rohner & Rohner, 1981). Η ανάγκη αυτή κατά την περίοδο της παιδικής ηλικίας ικανοποιείται από τη γονική στοργή, φροντίδα, προστασία και αγάπη (γονική αποδοχή). Κατά την ενηλικίωση, η ανάγκη διαφοροποιείται και γίνεται πιο πολύπλοκη συμπεριλαμβάνοντας την επιθυμία ή τη λαχτάρα για θετική άποψη από άτομα με τα οποία υπάρχει ένας συναισθηματικός δεσμός (Rohner & Rohner, 1981).

Όμως, στην περίπτωση που η ανάγκη για θετική ανταπόκριση παραμένει ανικανοποίητη από τους «σημαντικούς άλλους», τότε οι άνθρωποι αποκτούν την τάση να αναπτύσσουν ένα συγκεκριμένο σύνολο από κοινωνικο-συναισθηματικές και γνωστικές διαθέσεις που ονομάζεται σύνδρομο αποδοχής-απόρριψης (acceptance-rejection syndrome) (Rohner, 2004; Khaleque & Rohner, 2010). Με λίγα λόγια, τα άτομα που έχουν βιώσει απόρριψη είναι πιθανό να νιώθουν αισθήματα ανησυχίας και ανασφάλειας, τα οποία αρχικά προσπαθούν να κατευνάσουν. Έπειτα, προσπαθούν να ελέγξουν την έντονη ανάγκη τους για θετική απόκριση, ενισχύοντας τις ευκαιρίες βάζοντας ταυτόχρονα ένα όριο. Αν ξεπεραστεί αυτό το όριο, το οποίο διαφοροποιείται από άτομο σε άτομο, ο θυμός μαζί με άλλα συναισθήματα που γεννιούνται από την ενδεχόμενη απόρριψη έρχονται στην επιφάνεια και αρχίζουν να παρεμβαίνουν στην προθυμία του ατόμου ή στην ικανότητά του να συνεχίσει να επιζητά τη θετική απόκριση από τους άλλους (Khaleque & Rohner, 2002).

Σύμφωνα με την υπό-θεωρία προσωπικότητας του PARTheory, αναφέρεται ότι τα άτομα που έχουν απορριφθεί είναι πιθανό να αναπτύξουν μια πληθώρα προβλημάτων. Έτσι λοιπόν, οι επτά

διαθέσεις προσωπικότητας των παιδιών και των ενηλίκων ποικίλουν ανάλογα με την εμπειρία της γονικής απόρριψης κατά την παιδική ηλικία. Αυτές οι διαστάσεις περιλαμβάνουν: α) εχθρότητα, επιθετικότητα, παθητική επιθετικότητα ή προβλήματα με τη διαχείριση των παραπάνω, β) εξάρτηση ή αμυντική ανεξαρτησία, ανάλογα με τη μορφή, τη συχνότητα και την ένταση της απόρριψης, γ) μειωμένη αυτοεκτίμηση, δ) μειωμένη αυτό-επάρκεια, ε) συναισθηματική απάθεια, στ) συναισθηματική αστάθεια και ζ) αρνητική κοσμοθεωρία (Rohner, 1986, 1994, 1999, 2008; Khaleque & Rohner, 2002, 2010; Dural & Yalcin, 2014).

Για τους λόγους αυτούς, τα άτομα που έχουν βιώσει απόρριψη είναι πιθανό να φαίνεται ότι γίνονται λιγότερο εξαρτώμενα. Όμως, σύμφωνα με το PARTheory, τα άτομα αυτά πιστεύουν ότι μπορούν να προστατέψουν τον εαυτό τους, με αποτέλεσμα η εξάρτησή τους να μην είναι εμφανής, ενώ στην πραγματικότητα υφίσταται. Αυτή η κατάσταση ονομάζεται αμυντική ανεξαρτησία (defensive independence) (Khaleque & Rohner, 2002).

Έτσι, λοιπόν, τίθενται δύο βασικά ερωτήματα που σχετίζονται άμεσα με την σχέση γονικής απόρριψης και ψυχολογικής προσαρμογής. Το πρώτο ερώτημα σχετίζεται με το αν η ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών ποικίλλει ανάλογα με το φύλο, την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, την εθνικότητα και το πολιτισμικό πλαίσιο, μετά από τις εμπειρίες της γονικής (μητρικής ή πατρικής) αποδοχής ή απόρριψης. Το δεύτερο σχετίζεται με το αν η ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων διαφέρει ανάλογα με τις εμπειρίες αποδοχής-απόρριψης από την παιδική τους ηλικία (Khaleque & Rohner, 2002). Ένα πλήθος ερευνών προσπαθεί να διερευνήσει τα εν λόγω ερωτήματα, τα αποτελέσματα των οποίων θα παρουσιαστούν παρακάτω.

Η μετανάλυση από τους Rohner & Khaleque (2010) μελέτησε κατά πόσο η απόρριψη από άλλα πρότυπα προσκόλλησης στην ενήλικη ζωή είναι πιθανό να συνδέεται με κακή ψυχολογική προσαρμογή, όπως διαπιστώνεται στα παιδιά που αντιλαμβάνονται να έχουν απορριφθεί από τους γονείς τους. Τα αποτελέσματα των ερευνών απέδειξαν ότι όσο λιγότερη αποδοχή ή περισσότερη απόρριψη δέχονται οι ενήλικες (άνδρες και γυναίκες), τόσο περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα προσαρμογής υπάρχουν. Τα προβλήματα κακής ψυχολογικής προσαρμογής σχετικά με τις διαθέσεις της προσωπικότητας περιλαμβάνουν θυμό, εχθρότητα, παθητική επιθετικότητα, εξάρτηση ή αμυντική ανεξαρτησία, αρνητική αυτοεκτίμηση, αρνητική αυτό-επάρκεια, συναισθηματική αστάθεια, συναισθηματική απάθεια και αρνητική κοσμοθεωρία. Σχετικά με την κλίμακα της ψυχολογικής προσαρμογής, η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων έγκειται στην εχθρότητα, την εξάρτηση, την αρνητική αυτοεκτίμηση, την αρνητική αυτο-επάρκεια και τη συναισθηματική αστάθεια. Οι γυναίκες δηλαδή, φαίνεται να είναι περισσότερο εξαρτώμενες, ενώ οι άνδρες

χαρακτηρίζονται περισσότερο εχθρικοί με αρνητική αυτοεκτίμηση, αυτεπάρκεια και συναισθηματική αστάθεια σε σχέση με τις γυναίκες (Dural & Yalcin, 2014).

Στην ίδια μετανάλυση ερευνάται επίσης κατά πόσο οι αναμνήσεις των ενηλίκων για γονική απόρριψη στην παιδική ηλικία είναι πιθανόν να συνδέονται με την ψυχολογική δυσπροσαρμογή, όπως διαπιστώνεται από τα παιδιά που βιώνουν απόρριψη από τους γονείς τους. Πράγματι, όσο λιγότερες αναμνήσεις αποδοχής (ή περισσότερες μνήμες απόρριψης) έχουν λάβει ενήλικες άνδρες και γυναίκες από τις μητέρες και τους πατέρες τους στην παιδική ηλικία, τόσο περισσότερα προβλήματα προσαρμογής τείνουν να υφίστανται (Rohner & Khaleque, 2010).

Όλα τα παραπάνω, λοιπόν, επιβεβαιώνουν ότι η ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών σε παγκόσμιο επίπεδο είναι πιθανό να προκαλέσει τις ίδιες μεταβολές, όταν τα ίδια αντιληφθούν συμπεριφορές αποδοχής ή απόρριψης από τους γονείς τους ή τους «σημαντικούς άλλους», ανεξαρτήτως φυλής, πολιτισμού, γλώσσας, εθνικότητας (Rohner & Khaleque, 2010).

Εν συνεχεία, τα συμπεράσματα της μετανάλυσης των 43 μελετών επαληθεύουν ότι η γονική απόρριψη έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχολογική προσαρμογή και στη συμπεριφορική λειτουργία των παιδιών και των ενηλίκων σε παγκόσμιο επίπεδο (Dwairy, 2009; Khaleque & Rohner, 2002). Επιπλέον, η συσχέτιση μεταξύ της γονικής απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο, ανεξαρτήτως χώρας, φυλής, φύλου, πολιτισμού. Ακόμα, η παρούσα έρευνα αποδεικνύει ότι μόνο το 20% των παιδιών σε κάθε κοινωνία θα μπορούσε να αντιμετωπίσει και να προσαρμοστεί ψυχολογικά, παρά τη γονική απόρριψη που βιώνει, ενώ σημειώνει ότι η πλειοψηφία των παιδιών που βιώνουν τη γονική απόρριψη υποφέρει και αδυνατεί να προσαρμοστεί ψυχολογικά· τα παιδιά αυτά χαρακτηρίζονται ως troubled (Dwairy, 2009; Rohner & Khaleque, 2010).

Παρ' όλα αυτά, δεν είναι μόνο η μορφή της γονικής απόρριψης, η οποία μπορεί να προκαλέσει μια σειρά δυσμενών προβλημάτων. Σύμφωνα με το Rohner (2006), οποιαδήποτε μορφή απόρριψης εκδηλωθεί σε σημαντικές σχέσεις κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, όπως για παράδειγμα η απόρριψη από τους συμμαθητές, τους δασκάλους, το σύζυγο, είναι πιθανό να προκαλέσει σημαντικά προβλήματα (Dwairy, 2009).

Επιπροσθέτως, βρέθηκε ότι η συσχέτιση μεταξύ της αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής είναι ισχυρότερη μεταξύ των νέων, οι οποίοι εξακολουθούν να επηρεάζονται από τη γονική αγάπη ή την απουσία της σε καθημερινή βάση (Khaleque & Rohner, 2002; Dwairy, 2009). Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί ότι οι περιβαλλοντικοί παράγοντες, οι παράγοντες που

επηρεάζουν τη μάθηση, καθώς και οι βιολογικοί παράγοντες εμπλέκονται στη σχέση μεταξύ της αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής (Rohner, 1986).

Πιο αναλυτικά, τα συμπεράσματα ερευνών αναφέρουν ότι η γονική αποδοχή-απόρριψη σχετίζεται με το φύλο γονέα-παιδιού και τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που επικρατούν εντός της οικογενείας (Rohner & Khaleque, 2010). Επίσης, επισημαίνεται ότι σε γενικές γραμμές οι πατέρες είναι περισσότερο απορριπτικοί σε σχέση με τις μητέρες και τα αγόρια βιώνουν περισσότερη απόρριψη συγκριτικά με τα κορίτσια που επιδρά στην μετέπειτα ψυχολογική τους προσαρμογή. Η γονική απόρριψη είναι υψηλότερη μεταξύ των γονέων με χαμηλή μόρφωση και χαμηλό οικονομικό επίπεδο. Τέλος, έχει αποδειχτεί ότι η πατρική και η μητρική απόρριψη σχετίζεται θετικά με ψυχολογικές διαταραχές (Dwairy, 2009).

Σύμφωνα με τη πιο πρόσφατη μελέτη των Dural & Yalcin (2014) η γονική αποδοχή-απόρριψη στην παιδική ηλικία και η ψυχολογική προσαρμογή του ατόμου στην ενήλικη ζωή διαφέρουν βάσει του φύλου. Σε γενικές γραμμές, η απόρριψη του πατέρα για τους άνδρες είναι περισσότερο σημαντική παρά για τις γυναίκες. Ακόμη, οι γυναίκες φαίνεται να αντιλαμβάνονται τόσο την πατρική όσο και τη μητρική μορφή πιο δεκτικές σε σχέση με τους άνδρες. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες αντιλαμβάνονται την πατρική μορφή ως λιγότερο εχθρική, αδιάφορη και περισσότερο θερμή και δεκτική σε σχέση με τους άνδρες.

Η γονική απόρριψη έχει αναδειχθεί σε ένα σημαντικό παράγοντα για την ψυχική υγεία των εφήβων. Επίσης, τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι δεν υφίσταται αιτιώδης σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης κατά την παιδική ηλικία και της μετέπειτα ψυχολογικής προσαρμογής, τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες. Επιβεβαιώνεται, τέλος, ότι η γονική απόρριψη προηγείται της ανάπτυξης προβλημάτων της ψυχικής υγείας, όπως η κατάθλιψη, τα προβλήματα συμπεριφοράς και διαταραχές της συμπεριφοράς και η κατάχρηση ουσιών (Dwairy, 2009; Khaleque & Rohner, 2002; Rohner & Nielsen, 1978).

### 3.2 Κατάθλιψη

Αρχικά, οι πρώτες έρευνες για τα συμπτώματα κατάθλιψης σε ενήλικες δεν μπορούσαν να αποδείξουν εμπειρικά ότι αυτή η μορφή ψυχοπαθολογίας σχετίζεται με την ποιότητα σχέσης γονέα-παιδιού. Παρά την αρχική δυσκολία, μεταγενέστερες μελέτες μπόρεσαν να αποδείξουν ότι η γονική απόρριψη κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας μπορεί να αποτελεί έναν από τους αιτιολογικούς παράγοντες για την εμφάνιση της κατάθλιψης στην ενήλικη ζωή (Lefkowitz & Tesiny, 1984). Πιο συγκεκριμένα, ευρήματα ερευνών υποδηλώνουν ότι οι επιπτώσεις της γονικής απόρριψης έχουν ισχυρότερη επίδραση κατά την περίοδο της εφηβείας, οι οποίες σταδιακά υποχωρούν όσο οι έφηβοι αποστασιοποιούνται συναισθηματικά από τους γονείς τους (Hale, Van Der Valk, Engels & Meeus, 2005).

Παρά το γεγονός ότι είναι πολλοί οι γενετικοί και οι οργανικοί παράγοντες προδιάθεσης για την κατάθλιψη (Otto, Pava & Sprich-Buckminster, 1996), η γονική απόρριψη αποτελεί έναν από τους πιο συχνά αναφερόμενους περιβαλλοντικούς παράγοντες κινδύνου. Πράγματι, η γονική απόρριψη έχει βρεθεί ότι είναι στενά συνδεδεμένη τόσο με την κλινική κατάθλιψη, όσο και με τη μη-κλινική κατάθλιψη σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε χώρες όπως η Αυστραλία (Parker, 1983; Parker, Kiloh & Hayward, 1987), η Κίνα (Chen, Rubin & Li, 1995; Chen, Kenneth & Bo-Shu, 1995), η Αίγυπτος (Salama, 1990), η Γερμανία (Richter, 1994), η Ιταλία (Richter, 1994), η Σουηδία (Richter, 1994), η Τουρκία (Erkamn, 1992), η Ουγγαρία (Richter, 1994) και οι Η.Π.Α (Crook, Raskin & Eliot, 1981; Withbeck, Conger & Kao, 1993) αποδεικνύουν ότι η γονική απόρριψη στην παιδική ηλικία τείνει να προηγείται των συμπτωμάτων κατάθλιψης στην εφηβεία και την ενήλικη ζωή (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Britner, 2002; Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2009). Επίσης, είναι γεγονός ότι τα συμπτώματα της κατάθλιψης μπορούν να παρουσιαστούν και στα δυο φύλα, αλλά η παρουσία τους είναι πιο συχνή μεταξύ των θηλυκών εφήβων και των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες (Hale & al., 2005; Lefkowitz & Tesiny, 1984; Reinherz, Giaconia, Hauf, Wasserman, & Silverman, 1999). Ακόμα, μερικές από τις μελέτες επικεντρώνονται στην προστατευτική επίδραση της γονικής αγάπης και αποδοχής, καθώς φαίνεται ότι η γονική ζεστασιά και αγάπη συνδέεται λιγότερο με την καταθλιπτική διάθεση σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες (Rohner & Britner, 2002).

Στη συνέχεια, πολλές μελέτες επικεντρώνονται στην επίδραση της γονικής συμπεριφοράς διαπιστώνοντας ότι τόσο η μητρική όσο και η πατρική αποδοχή είναι εξίσου καθοριστικές (Rohner & Britner, 2002). Πιο συγκεκριμένα, οι έρευνες αποδεικνύουν ότι η γονική ζεστασιά και αγάπη δε σχετίζονται με την εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες.



Μάλιστα, η γονική ζεστασιά βοηθά τους εφήβους να ρυθμίζουν τις επιπτώσεις της διάθεσής τους σχετικά με τα στρεσογόνα γεγονότα της ζωής τους (Belsky & Pensky, 1988). Επιπλέον, η γονική απόρριψη του πατέρα φαίνεται να ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στην εκδήλωση καταθλιπτικών συμπτωμάτων συγκριτικά με τη γονική απόρριψη της μητέρας (Lefkowitz & Tesiny, 1984; Rohner & Britner, 2002; Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2009).

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι ένα πλήθος ερευνών συμπεριλαμβανομένου και του PARTheory αποκαλύπτουν ότι ο παράγοντας της χαμηλής αυτοεκτίμησης παρεμβαίνει στην σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και της κατάθλιψης (Robertson & Simons, 1989; Garber, Robinson & Valentiner, 1997; Wind & Silvern, 1994). Πιο αναλυτικά, μια εμπειρία απόρριψης στην παιδική ηλικία τείνει να συνδέεται με χαμηλή αυτοεκτίμηση, η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε κατάθλιψη. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, η κατάθλιψη προηγείται του αισθήματος της χαμηλής αυτοεκτίμησης (Rohner & Britner, 2002).

Τέλος, ο Beck (1976) στη θεωρία του για τη μονοπολική κατάθλιψη των ενηλίκων αναφέρεται στη σχέση μεταξύ της μειωμένης αυτοεκτίμησης και της κατάθλιψης. Μάλιστα, υποστηρίζει ότι η κατάθλιψη είναι η συνέπεια των αρνητικών γνωστικών πεποιθήσεων για τον εαυτό, τον κόσμο και το μέλλον. Αυτές οι αρνητικές πεποιθήσεις επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα με κατάθλιψη επεξεργάζονται τις πληροφορίες και αντιλαμβάνονται τα καθημερινά γεγονότα. Και στο PARTheory υποστηρίζεται η άποψη ότι η απόρριψη είναι καθολικά συνδεδεμένη με ένα σύμπλεγμα από αρνητικές πεποιθήσεις. Έτσι, λοιπόν, οι νοητικές αναπαραστάσεις για τον εαυτό, τους άλλους και τον κόσμο που σχηματίζονται υπό το πρίσμα της απόρριψης, χαρακτηρίζονται από διαφορές σε αναπτυξιακό επίπεδο σε σχέση με τις νοητικές αναπαραστάσεις που έχουν τα αποδεκτά άτομα. Οι διαφορές αυτές σχετίζονται με τις άμεσες επιπτώσεις της απόρριψης στην ανάπτυξη των παιδιών και των ενηλίκων, αλλά και με τις έμμεσες. Οι έμμεσες επιδράσεις της απόρριψης αφορούν στην τάση που έχουν τα άτομα αυτά να ερμηνεύουν τις εμπειρίες τους με αρνητικό πρόσημο, καθώς πολλές φορές επιλέγουν να βιώνουν καταστάσεις και εμπλέκονται σε σχέσεις που έχουν καταστροφικές συνέπειες (Rohner & Britner, 2002).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η απόρριψη δεν αποτελεί το μοναδικό παράγοντα που εξηγεί την κατάθλιψη και τα συμπτώματά της. Πολλοί είναι οι κοινωνικοί και οι ψυχολογικοί παράγοντες που εμπλέκονται στην εμφάνιση της παραπάνω συμπτωματολογίας σε παιδιά και εφήβους. Μερικοί από αυτούς είναι οι συχνές οικογενειακές συγκρούσεις (Robertson & Simons, 1989), η απουσία οικογενειακής συνοχής (Felner, Brand, Dubois, Adan, Mulhall & Evans, 1995), η σεξουαλική και σωματική κακοποίηση (Wind & Silvern, 1994), τα αρνητικά γεγονότα που στιγματίζουν τη ζωή

ενός ατόμου (Felner & al., 1995) και οι κακές οικονομικές συνθήκες (Felner & al., 1995). Οι παραπάνω παράγοντες σε συνδυασμό με τη πιθανή ύπαρξη της γονικής απόρριψης πολλαπλασιάζουν τις πιθανότητες για την ανάπτυξη καταθλιπτικών συμπτωμάτων (Rohner & Britner, 2002).

### 3.3 Προβλήματα συμπεριφοράς

Τα προβλήματα συμπεριφοράς συμπεριλαμβάνουν την εναντιωματική-προκλητική διαταραχή και διαταραχή διαγωγής καθώς και τα προβλήματα παραβατικότητας. Από τα μέχρι τώρα στοιχεία φαίνεται ότι τα αγόρια τείνουν να εμφανίζουν περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς από τα κορίτσια (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986). Χαρακτηριστικά των παραπάνω συμπεριφορών αποτελούν η επιθετικότητα, η εχθρότητα (π.χ. η σωματική και η λεκτική βία, ο εκφοβισμός, η σκληρότητα και τα ξεσπάσματα), η δυσκολία συμμόρφωσης, η ανυπακοή και η περιφρόνηση του πλαισίου που μπορεί να καταλήγει ορισμένες φορές σε ακραίες συμπεριφορές, όπως η κλοπή και η καταστροφή περιουσίας (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986). Γύρω στη δεκαετία του 1930, οι πρώτες μελέτες εντοπίζουν τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και των προβλημάτων συμπεριφοράς (Rohner & Britner, 2002). Αργότερα, έρευνες αποδεικνύουν ότι η γονική απόρριψη είναι συχνότερη σε παραβάτες εφήβους (Glueck & Glueck, 1968). Στη συνέχεια, η μελέτη του Bowlby (1944) εξετάζει την επίδραση της πρόωρης μητρικής στέρησης και απόρριψης στη συμπεριφορά ενήλικων παραβατών, βάσει της οποίας διαμόρφωσε τη θεωρία προσκόλλησης.

Οι πιο πρόσφατες έρευνες σε Η.Π.Α (Marcus & Gray, 1998), Κίνα (Chen, Rubin & Li, 1997), Κροατία (Ajdukovic, 1990), Αγγλία (Maughan, Pickles & Quinton, 1995), Ινδία (Saxena, 1992) και Νορβηγία (Pedersen, 1994) αποδεικνύουν αφενός ότι η γονική απόρριψη σχετίζεται με προβλήματα συμπεριφοράς και αφ' ετέρου ότι τα προβλήματα αυτά εμφανίζουν συννοσηρότητα με την κατάθλιψη, ιδίως κατά τη διάρκεια της εφηβείας (Rohner & Britner, 2002). Δηλαδή, οι παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη διαταραχών συμπεριφοράς σχετίζονται με την ανεπαρκή ανατροφή των παιδιών λόγω της σκληρής πειθαρχίας, της κακής επιτήρησης, της ελλιπούς γονικής συμμετοχής και της γονικής απόρριψης (Kostic, Nesic, Stankovic & Zikic, 2014).

Οι περισσότερες μελέτες για τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και των προβλημάτων συμπεριφοράς, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, ελέγχουν την επίδραση άλλων μεταβλητών, όπως τις οικογενειακές συγκρούσεις, το γονικό έλεγχο, το επάγγελμα της μητέρας, τη φυλή, το φύλο και την ηλικία (Amato & Rivera, 1999; Walsh, Beyer, & Petee, 1987). Σε όλες αυτές τις μελέτες, η γονική

απόρριψη συνεχίζει να σχετίζεται με τα προβλήματα συμπεριφορά και αρκετές φορές μεσολαβεί στη σχέση μεταξύ των μεταβλητών που προαναφέρθηκαν και των προβλημάτων συμπεριφοράς (Rohner & Britner, 2002). Βέβαια υπάρχουν και άλλοι παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με τα προβλήματα συμπεριφοράς, ανάμεσα σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται η εγκληματικότητα που προέρχεται μέσα από τα μέλη της οικογένειας (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986), η κακοποίηση των παιδιών από τους γονείς τους (Lovett, 1995) και η εκδήλωση διαταραχής των γονέων (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986; Schwartz, Dorer, Beardslee, Lavori, & Keller, 1990).

Επίσης, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού και οι συμπεριφορές του κατέχουν ένα μοναδικό ρόλο, που διαμορφώνουν τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και της εκδήλωσης προβλημάτων συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, τα παιδιά που έχουν απορριφθεί τείνουν να έχουν μεγαλύτερη δυσκολία στις σχέσεις με τους συνομηλίκους τους σε σχέση με τα παιδιά που είναι αποδεκτά. Επιπλέον, τα παιδιά αυτά λόγω της απόρριψης που βιώνουν εμπλέκονται μερικές φορές σε αποκλίνουσες δραστηριότητες και ενασχολήσεις, οι οποίες συνδέονται με παραβατικότητα και προβλήματα συμπεριφοράς (Coughlin & Vuchinich, 1996).

Τέλος, φαίνεται ότι η συμπεριφορά του παιδιού στη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και προβλημάτων συμπεριφοράς είναι το ίδιο σημαντική με τη συμπεριφορά του γονέα. Από τη μία υπάρχουν έρευνες που υποστηρίζουν ότι η γονική απόρριψη προϋπάρχει και οδηγεί τα παιδιά να είναι εχθρικά και επιθετικά, με αποτέλεσμα οι γονείς να αποσύρουν την αγάπη τους ακόμα περισσότερο (Rothbaum & Weisz, 1994). Από την άλλη, υπάρχουν και άλλες μελέτες που αποδεικνύουν ότι τόσο η γονική απόρριψη όσο και τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού εκδηλώνονται ταυτόχρονα (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986; Kostic & al., 2014). Αν και δεν είναι ακόμη γνωστή η ύπαρξη μιας αιτιώδους σχέσης μεταξύ της γονικής απόρριψης και των προβλημάτων συμπεριφοράς των παιδιών, το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών φαίνεται να δείχνει ότι η γονική απόρριψη τείνει να έχει καθοριστική σημασία για την ανάπτυξη προβλημάτων συμπεριφοράς μεταξύ των παιδιών και των εφήβων.

### 3.4 Κατάχρηση ουσιών

Η κατάχρηση ουσιών και τα προβλήματα συμπεριφοράς συμβαίνουν συχνά ταυτόχρονα, τουλάχιστον μεταξύ των εφήβων στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη (Barnes, 1984). Ένα μεγάλο μέρος των προγενέστερων ερευνών που αφορά στην κατάχρηση ουσιών περιγράφει την εξάρτηση ως προϊόν μιας δυσλειτουργικής οικογένειας από την οποία απουσιάζει η αγάπη, η αποδοχή και η στοργή (Campo & Rohner, 1992). Σε αυτή την περίπτωση οι πατέρες χαρακτηρίζονται ως μη αποδεκτοί, εχθρικοί και επιθετικοί, ενώ οι μητέρες ως ανώριμες, υπερπροστατευτικές και σπάνια επιθετικές. Πλήθος μεταγενέστερων ερευνών στις ΗΠΑ (Shelder & Block, 1990), την Αυστραλία (Rosenberg, 1971), τον Καναδά (Hundleby & Mercer, 1987), την Αγγλία (Merry, 1972) και την Ολλανδία (Emmelkamp & Heeres, 1988) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η γονική απόρριψη σχετίζεται με την κατάχρηση των ναρκωτικών ουσιών και αλκοόλ (Rohner & Britner, 2002). Μάλιστα, είναι ήδη γνωστό ότι η γονική απόρριψη και η αδυναμία ψυχολογικής προσαρμογής προηγούνται της έναρξης της χρήσης ουσιών (Campo & Rohner, 1992).

Οι περισσότερες έρευνες, ωστόσο, που εξετάζουν τη σχέση της γονικής απόρριψης και της κατάχρησης ουσιών έχουν την τάση να επικεντρώνονται στην επίδραση της μητρικής συμπεριφοράς σε σχέση με την πατρική. Όπως αποδείχθηκε από τα συμπεράσματα των ερευνών οι πατέρες ακούν μεγαλύτερη επιρροή σε σύγκριση με τις μητέρες στη διαδικασία έναρξης της κατάχρησης ουσιών (Campo & Rohner, 1992). Από την άλλη, εκτός όμως, από την σχέση της γονικής απόρριψης και της κατάχρησης ουσιών, ορισμένες μελέτες αποκαλύπτουν την προστατευτική επίδραση της γονικής αποδοχής, της ζεστασιάς, της στοργής και της προστασίας (Barnes, 1984).

Σε όλες σχεδόν τις έρευνες, η γονική απόρριψη αποτελεί το βασικό παράγοντα που οδηγεί στην κατάχρηση ουσιών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ωστόσο, ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συχνά διαμεσολαβούν, όπως η χαμηλή αυτοεκτίμηση, ο θυμός και η επιθετικότητα του παιδιού (Simons & Robertson, 1989).

Συνοψίζοντας λοιπόν, η κατάθλιψη, τα προβλήματα συμπεριφοράς, καθώς και κατάχρηση ουσιών σε συνδυασμό με την υπό-θεωρία της προσωπικότητας μπορούν να συσχετιστούν σε παγκόσμια κλίμακα με την γονική αποδοχή-απόρριψη και έχουν σοβαρές συνέπειες για την ψυχική υγεία του ατόμου σύμφωνα με το PARTheory. Αυτό αρχίζει να συμβαίνει μόλις οι μετέπειτα διαπροσωπικές σχέσεις αποκτούν τη μορφή της σχέσης απόρριψης γονέα-παιδιού συνοδευόμενες από τις συναισθηματικές και συμπεριφορικές αντιδράσεις, όπως αναφέρθηκε και στην υπό-θεωρία της προσωπικότητας. Με τον τρόπο αυτό οι έφηβοι τείνουν να κατασκευάζουν φορτισμένες

αρνητικά νοητικές αναπαραστάσεις για τον κόσμο, τις ανθρώπινες σχέσεις και τους εαυτούς τους. Λόγω αυτών των διαστρεβλωμένων νοητικών αναπαραστάσεων τα παιδιά που έχουν απορριφθεί είναι πιθανό να αντιλαμβάνονται και να ερμηνεύουν διαφορετικά καταστάσεις και εμπειρίες που βιώνουν σε σχέση με τα παιδιά είναι αποδεκτά. Οι αναπαραστάσεις αυτές σε συνδυασμό με τα ψυχολογικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά που αναφέρονται στην υπόθεωρία της προσωπικότητας δρουν ενισχυτικά για την εμφάνιση της κατάθλιψης, των προβλημάτων συμπεριφοράς και της κατάχρησης ουσιών (Rohner & Britner, 2002).

## 4.Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΓΟΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΧΗ-ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΒΟ ΕΓΓΥΤΗΤΑΣ

### 4.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Ο όρος της «εγγύτητας-οικειότητας» (intimacy) έχει χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως από τους κοινωνικούς επιστήμονες. Έτσι λοιπόν, η έννοια αυτή περιγράφει μια διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ δύο ατόμων που εκφράζουν τα συναισθήματά τους, επικοινωνούν λεκτικά και μη λεκτικά, εκπληρώνουν τα κοινωνικά κίνητρά τους, ανακαλύπτουν τον εαυτό τους και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους και αποκτούν μια πιο στενή επαφή. Αυτές οι επαναλαμβανόμενες αλληλεπιδράσεις χαρακτηρίζουν μια σχέση ως οικεία (Reis & Shaver, 1988). Στο συγκεκριμένο σημείο, θα παρουσιαστούν με χρονολογική σειρά κάποιες από τις βασικότερες ερμηνείες που έχουν δοθεί στην εν λόγω έννοια.

Αρχικά, ο Sullivan (1953) επισημαίνει ότι η ανάγκη για εγγύτητα-οικειότητα εντοπίζεται στην περίοδο μεταξύ της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας, κατά τη διάρκεια της οποίας αναπτύσσονται σχέσεις με συνομηλίκους του ίδιου κυρίως φύλου. Η έννοια της εγγύτητας για τον Sullivan μπορεί να περιγραφεί ως μια κατάσταση «συνεργασίας» μεταξύ δύο ατόμων, αφού πρώτα γίνουν αποδεκτά το ένα από το άλλο και αποκαλύψουν τον πραγματικό τους εαυτό. Μέσω αυτής της διαδικασίας, τα άτομα αποκτούν ένα κοινά αποδεκτό σύστημα αντιλήψεων και πεποιθήσεων, καθώς και αμοιβαίο αίσθημα ασφάλειας. Αντίθετα, με την έναρξη της εφηβείας η επιθυμία για δημιουργία δεσμού με το αντίθετο φύλο εντείνεται διαρκώς. Στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τον Sullivan, στις ετερόφυλες σχέσεις δεν εντοπίζεται η ανάγκη για εγγύτητα, λόγω ενδότερων σκέψεων και συναισθημάτων που κατακλύζουν τα άτομα σε αυτό το ηλικιακό στάδιο (Buhrmester & Furman, 1987).

Εν συνεχεία, ο Erikson (1950,1968) στην προσπάθειά του να κατανοήσει την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, χρησιμοποίησε τον όρο της εγγύτητας, για να περιγράψει κυρίως την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ ετερόφυλων ενηλίκων. Κατά τα λεγόμενα του, η εγγύτητα αποτελεί βασικό αναπτυξιακό στοιχείο νωρίς στην ενήλικη ζωή, μετά το στάδιο της διαμόρφωσης της ταυτότητας και πριν το στάδιο της γενεσιουργικότητας-δημιουργικότητας (generativity). Επιπλέον, τονίζει ότι η ουσιαστική δέσμευση μεταξύ των ενηλίκων απαιτεί την ύπαρξη σχετικά σταθερών ταυτοτήτων, καθώς οι ενήλικες σε μια σχέση μοιράζονται τις ταυτότητες τους και τις συγκρίνουν. Η σεξουαλικότητα αποτελεί σημαντικό συστατικό της οικειότητας των

ενηλίκων, διότι περιλαμβάνει την αμοιβαία ευχαρίστηση μεταξύ ανθρώπων που γνωρίζουν και νοιάζονται βαθιά ο ένας για τον άλλον.

Έτσι, λοιπόν, η οικειότητα που εντοπίζεται μεταξύ των ετεροφυλόφιλων σχέσεων κατά την περίοδο της ενήλικης ζωής στη θεωρία του Erikson, φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με την σκέψη του Sullivan για την οικειότητα που εντοπίζεται μεταξύ της φιλίας ατόμων ίδιου φύλου κατά τη διάρκεια της προ-εφηβείας. Στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δε συμβαίνει, καθώς η οικειότητα για τον Sullivan είναι απαραίτητη στην δημιουργία μιας σταθερής αυτό-αντίληψης και η έννοια του «εαυτού» είναι παρόμοια με αυτό που ο Erikson ονομάζει «ταυτότητα». Επίσης, και οι δύο υποστηρίζουν ότι φίλοι του ίδιου φύλου ταιριάζουν καλύτερα από αυτούς του αντίθετου λόγω των κοινών εμπειριών τους (Reis & Shaver, 1988).

Στη συνέχεια, ο Rogers (1961) δίνει έμφαση κυρίως στην προώθηση της άνευ όρων θετικής και ελεύθερης επικοινωνίας, με βασικά στοιχεία την οικειότητα, την απουσία της αποδοκμασίας και την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης. Η άνευ όρων θετική σχέση ενθαρρύνει το άτομο να μπορέσει να αποδεχτεί τον ίδιο τον εαυτό του και στη συνέχεια να διευκολύνει τις διαπροσωπικές του σχέσεις μέσα από την ειλικρίνεια και την εμπιστοσύνη. Αρχικά, ο Rogers υποστήριξε ότι η οικειότητα μπορούσε να αναπτυχθεί μόνο μεταξύ θεραπευτών και θεραπευόμενων, γονέων και παιδιών. Αργότερα, όμως, διεύρυνε τα όρια εντάσσοντας το γάμο και τις θεραπευτικές ομάδες στα πλαίσια που μπορεί να αναπτυχθεί η οικειότητα. Οι ιδέες του Rogers συγκλίνουν με αυτές του Sullivan, καθώς και οι δύο θεωρούν την αποδοχή ένα σημαντικό συστατικό της οικειότητας (Reis & Shaver, 1988).

Είναι γεγονός ότι πολλές ψυχοδυναμικές θεωρίες ξεκινούν την ανάλυση του όρου της οικειότητας βασιζόμενες στη σχέση μητέρας-βρέφους. Ο Bowlby (1969, 1973) στη θεωρία της προσκόλλησης, για παράδειγμα, εστιάζει στην ανάγκη του βρέφους για ασφάλεια, η οποία επιτυγχάνεται από την οικειότητα που αναπτύσσεται με το φροντιστή του. Αν και η θεωρία του Bowlby σχεδιάστηκε αρχικά για να περιγράψει τις σχέσεις βρέφους-φροντιστή, φαίνεται ότι ισχύει και σε στενότερες σχέσεις μεταξύ ενηλίκων με παρεμφερή συναισθήματα. Είναι ενδιαφέρον ότι η θεωρία του Bowlby που περιγράφει το αίσθημα για ασφάλεια του παιδιού που δημιουργείται στη σχέση του με τους φροντιστές του, οι οποίοι μπορεί να είναι συναισθηματικά ευαίσθητοι και να ανταποκρίνονται σε αυτή την ανάγκη, είναι συμβατή με τις θεωρίες και τις παρατηρήσεις των Sullivan και Rogers. Και αυτοί χρησιμοποιούν όρους, όπως η ευαισθησία, η θετική ακρόαση και η άνευ όρων αποδοχή που εμπεριέχονται στην κεντρική έννοια της «οικειότητας» σε διαφορετικές μορφές κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου (Reis & Shaver, 1988).

## 4.2 Ένα πρότυπο μοντέλο για την εγγύτητα

Το παρακάτω μοντέλο (βλ. εικόνα 7) αποτυπώνει την οικειότητα που αναπτύσσεται μεταξύ δύο ανθρώπων (Α και Β), δίνοντας έμφαση στον τρόπο με τον οποίο τα συναισθήματα και η συμπεριφορά του ενός επηρεάζουν τον άλλο, με την πάροδο του χρόνου. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί ξεχωριστά κάθε περίπτωση κατά την οποία ο Α θα εκφράζεται και ο Β θα ανταποκρίνεται, διατηρώντας έναν συγκεκριμένο ρόλο, ο οποίος πολλές φορές θα εναλλάσσεται.

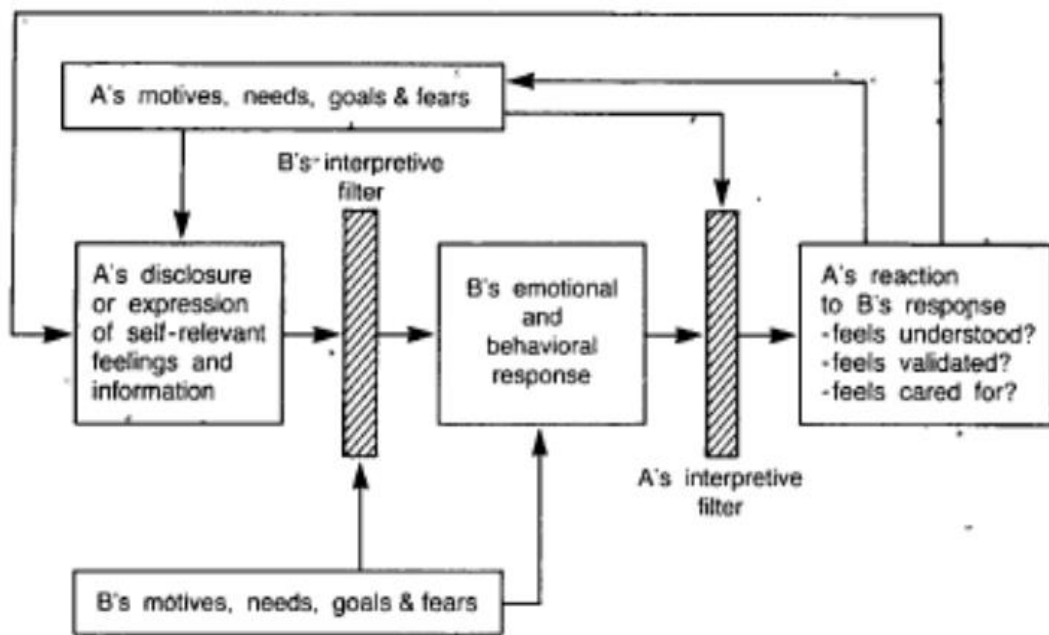


Figure 1

*Εικόνα 7. Το μοντέλο της εγγύτητας (Model of the intimacy process) (Reis & Shaver, 1988).*

### 4.2.1. Κίνητρα, ανάγκες, στόχοι και φόβοι του Α (A's motives, needs, goals & fears)

Σε γενικές γραμμές, τα κίνητρα που οδηγούν στην οικειότητα μπορεί να προκύψουν από την επιθυμία του ατόμου για αγάπη, αυτογνωσία, αυτοεκτίμηση. Επίσης, μπορεί να έχει την ανάγκη να μοιραστεί τα συναισθήματά του ή να καταπολεμήσει τα αισθήματα μοναξιάς που βιώνει. Όλα αυτά μπορούν να αποτελέσουν μια σειρά από κίνητρα που στοχεύουν στη δημιουργία μιας οικείας σχέσης. Αντίθετα, τα κίνητρα που περιλαμβάνουν μια σειρά από αισθήματα φόβου, όπως το φόβο της έκθεσης, εγκατάλειψης, δυσκολεύουν τα άτομα να αποκτήσουν οικειότητα με κάποιο άλλο



πρόσωπο. Ακόμη, πρέπει να τονιστεί ότι οι ρίζες σε πολλές από τις παραπάνω επιθυμίες και τους φόβους μπορεί να εντοπιστούν σε προηγούμενες εμπειρίες σχέσεων, ακόμη και από την πρώιμη παιδική ηλικία.

Ωστόσο, το άτομο που βρίσκεται στην θέση αυτή, έχει ως στόχο την αυτο-αποκάλυψη (self-disclosure) και την έκφραση των συναισθημάτων του, ώστε να ελέγξει την ανταπόκριση του προσώπου στο οποίο απευθύνεται. Το συγκεκριμένο μοντέλο οικειότητας περιλαμβάνει εναλλαγές στα κίνητρα, στις ανάγκες και στις ανησυχίες που επηρεάζουν την αποκάλυψη του A (Reis & Shaver, 1988).

#### ***4.2.2. Η αποκάλυψη ή συναισθηματική έκφραση του A (A's Disclosure or Emotional Expression)***

Λαμβάνοντας υπόψη τα κίνητρα, τους στόχους και τους φόβους που περιγράφηκαν πιο πάνω, η διαδικασία της οικειότητας αρχίζει με τη λεκτική ή μη λεκτική, εκούσια ή ακούσια αποκάλυψη κάποιας πτυχής του εαυτού του A προς τον B. Στις αρχές μιας οικείας σχέσης, ο A είναι πιθανό να αποκαλύψει κάτι, παρά το γεγονός ότι μπορεί να βιώνει αισθήματα φόβου ενδεχόμενης απόρριψης, άμυνας ή δυσκολίας στο να εκμυστηρευτεί κάτι. Η αποκάλυψη προσωπικών επιθυμιών και συναισθημάτων αποτελεί τη πιο σημαντική στιγμή για την ανάπτυξη οικειότητας, σε σχέση με την αποκάλυψη απλών γεγονότων (Reis & Shaver, 1988). Με τον τρόπο αυτό, δίνεται μια ευκαιρία στον B να δείξει ενσυναίσθηση στον «εσωτερικό εαυτό» (inner self) του A, που θα τον συνοδεύει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, παρά τις αλλαγές στους ρόλους, τις σχέσεις, την εμφάνιση (Emde, 1983). Η βασική πτυχή της αποκάλυψης, λοιπόν, είναι η έκφραση των συναισθημάτων και εμπειριών που σχετίζονται με τις αποκαλύψεις για τον «εσωτερικό εαυτό» (Reis & Shaver, 1988).

#### ***4.2.3. Τα κίνητρα και το φίλτρο ερμηνείας του B (B's Motives and Interpretive Filter)***

Ο B κατέχει το ρόλο του πομπού, δηλαδή του ατόμου που πρέπει να ανταποκρίνεται στα ερεθίσματα του A. Κατά την προσπάθεια του B να απαντήσει στον A, βρίσκεται σε εξέλιξη μια σύνθετη νοητή διαδικασία από στόχους, κίνητρα και συναισθήματα, που επηρεάζουν την συμπεριφορά του. Τα κίνητρα του B μπορεί να είναι όμοια με αυτά του A, ή μπορεί και να διαφοροποιούνται. Επίσης, αν έχει προηγηθεί η αποκάλυψη, ο B είναι πιθανό να βιώσει αισθήματα

φόβου για την ανάληψη ευθυνών αυτού του γεγονότος, ή να διστάζει να εκφραστεί ελεύθερα, φοβούμενος μήπως πληγώσει με την στάση του τον Α. Η συμπεριφορά του Β καθορίζεται άμεσα από τις προσδοκίες και τις σκέψεις που έχουν διαμορφωθεί στη διαδικασία αλληλεπίδρασης με άλλα άτομα. Παρ' όλα αυτά, ο Β ερμηνεύει τα ερεθίσματα που δέχεται από τον Α, βάσει των προσωπικών του εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, κινήτρων και στόχων, ανεξάρτητα από αυτά που εκδηλώνει ο Α (interpretive filter). Σύμφωνα λοιπόν, με όλα τα παραπάνω, οι άνθρωποι αναπτύσσουν γενικές προσδοκίες για τον τρόπο με τον οποίο θα εισπράξουν την οικειότητα από τη συμπεριφορά των άλλων. Για παράδειγμα, η επανειλημμένη απόρριψη που μπορεί να δεχθεί κάποιος είναι πιθανό να οδηγεί σε μια γενικευμένη προσδοκία απόρριψης και ταπείνωσης, με αποτέλεσμα να εντοπίζεται ο φόβος της αυτοέκθεσης (Kelvin, 1977; Reis & Shaver, 1988).

#### ***4.2.4. Η αντίδραση του Β στην έκφραση του Α (B's Response to A's Self-Expression)***

Στο συγκεκριμένο μοντέλο, η απάντηση του Β είναι εξίσου σημαντική με την αποκάλυψη του Α, καθώς καθορίζει αν η αλληλεπίδραση τους μπορεί να περιλάβει στοιχεία οικειότητας. Πρέπει να τονιστεί ότι η διάθεση του Α να εκφραστεί και να αποκαλύψει προσωπικά στοιχεία είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ανταπόκριση του Β (Miller, Berg & Archer, 1983). Έτσι, λοιπόν, οι κατάλληλες απαντήσεις για κάποιον που βρίσκεται στη θέση του Α ενισχύουν την επικοινωνία, ενώ ακατάλληλες αντιδράσεις ή απάθεια από την πλευρά κάποιου που βρίσκεται στη θέση του Β δυσχεραίνουν την επικοινωνία. Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο ρόλος του ακροατή (Β) δημιουργεί μια πληθώρα θετικών συναισθημάτων μέσα στην σχέση, εκτός από το άτομο που κάνει την αποκάλυψη (Davis & Perkowski, 1979). Με άλλα λόγια, τόσο ο Α, όσο ο και Β μπορούν να αισθανθούν οικεία, ακόμη και όταν μόνο ο Α αποκαλύπτει. Αυτό συμβαίνει, διότι η αμοιβαιότητα της αυτοαποκάλυψης υπερέχει μέσα στην σχέση μεταξύ δύο ανθρώπων (Reis & Shaver, 1988).

#### ***4.2.5. Το φίλτρο ερμηνείας του Α και οι αντιδράσεις του Β (A's Interpretive Filter and Reactions to B's Response)***

Τέλος, το πιο σημαντικό στάδιο σε όλη τη διαδικασία της οικειότητας αφορά στον τρόπο που ο Α ερμηνεύει με τη σειρά του την αντίδραση του Β. Αν για παράδειγμα, ο Α αντιλαμβάνεται τον Β ως ένα υποστηρικτικό ή υπερβολικά παρεμβατικό άτομο, λόγω των καλών προθέσεων του Β ή λόγω της

ανασφάλειας του Α, είναι σχεδόν απίθανο να γεννηθεί μια αλληλεπίδραση οικειότητας. Αυτός είναι ο λόγος που το συγκεκριμένο μοντέλο περιλαμβάνει ένα φίλτρο ερμηνείας (interpretive filter), βάσει όλων αυτών που ειπώθηκαν παραπάνω, τόσο για τον Α όσο και για τον Β (Reis & Shaver, 1988).

Για να μπορεί να δημιουργηθεί μια σχέση οικειότητας, βασική προϋπόθεση είναι η απάντηση του Β να περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία: κατανόηση (understanding), επιβεβαίωση (validation) και φροντίδα (caring). Αρχικά, με την έννοια της κατανόησης δίνεται έμφαση στην πεποίθηση του Α ότι ο Β αντιλαμβάνεται με ακρίβεια τις ανάγκες του, τα συναισθήματά του και τους στόχους του (Chelune, Robison & Kommor, 1984). Στη συνέχεια, αν η έννοια της κατανόησης έχει ολοκληρωθεί, τότε μόνο μπορεί να επιτευχθεί η έννοια της επιβεβαίωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνθρωποι συνήθως επιλέγουν να αλληλεπιδρούν με άλλους που είναι πιθανό να επιβεβαιώσουν τις απόψεις τους για τον εαυτό τους (Schlenker, 1984). Τέλος, ο ρόλος της φροντίδας αφορά κυρίως στην άμεση συναισθηματική επίδραση στη σχέση μεταξύ δύο ατόμων (Chelune, Robison & Kommor, 1984). Παρ' όλα αυτά, η ουσία της οικείας αλληλεπίδρασης δεν χρειάζεται να περιορίζεται μόνο στην αποκάλυψη ή στη λεκτική επικοινωνία. Τα άτομα που αλληλεπιδρούν μπορούν να καθιερώσουν την οικειότητα με τρόπο που ανταποκρίνεται στις εκάστοτε ανάγκες τους (Reis & Shaver, 1988).

### 4.3 Οι επιπτώσεις της εγγύτητας-οικειότητας στις διαπροσωπικές σχέσεις

Η οικειότητα έχει γίνει κοινά αποδεκτή ως μια ανθρώπινη ανάγκη που σχετίζεται άμεσα με την ψυχική υγεία και την ψυχολογική προσαρμογή (Erikson, 1963; McAdams & Vaillant, 1982; Descutner & Thelen, 1991; Sullivan, 1953). Έτσι, λοιπόν, οι σχέσεις που χαρακτηρίζονται από οικειότητα έχουν θετική επίδραση στη σωματική, συναισθηματική και ψυχολογική κατάσταση του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα, η ικανότητα της αποκάλυψης των σκέψεων, συναισθημάτων και εμπειριών συνδέεται με μια ποικιλία θετικών αποτελεσμάτων στην ψυχοκοινωνική και συναισθηματική τους ευημερία. Επομένως, οι οικείες σχέσεις νοηματοδοτούν τη ζωή της πλειοψηφίας των ατόμων, παρέχοντας μια πηγή χαράς και ευτυχίας στην καθημερινότητά τους (Bartholomew, 1990; Doi & Thelen, 1993; Hook, Gerstein, Detterich & Gridley, 2003).

Οι ερευνητές έχουν εντοπίσει πολλές διαστάσεις της οικειότητας, συμπεριλαμβανομένων της αποδοχής, της αυτοαποκάλυψης, της αποφυγής των συγκρούσεων, της αγάπης, της συνοχής, της σεξουαλικότητας και της αυτονομίας (Waring, 1981). Τα στοιχεία αυτά ανάλογα με το βαθμό οικειότητας που αναπτύσσεται στην εκάστοτε σχέση έχουν συνδεθεί με μια αίσθηση αμοιβαίας κατανόησης, που λειτουργεί θετικά με την πάροδο του χρόνου (Dandeneau & Johnson, 1994).

Αντίθετα, η μειωμένη ικανότητα να σχηματίζονται οικείες σχέσεις έχει συνδεθεί με μειωμένα επίπεδα αυτοεκτίμησης, καταθλιπτικά συμπτώματα (Costello, 1982), μοναξιά, συναισθηματική απομόνωση, αναποτελεσματική προσαρμογή στο στρες και μειωμένη φυσική υγεία (Hatfield, 1984; Waltz, 1986). Επίσης, τα άτομα που δε συνάπτουν οικείες σχέσεις, διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο για εμφάνιση ασθενειών και υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας (Doi & Thelen, 1993; Prager, 1995).

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει μια αναφορά στη σχέση μεταξύ γονέα-παιδιού και οικειότητας. Είναι γνωστό ότι με βάση τις εμπειρίες από τις κοινωνικές σχέσεις που αρχίζουν στην παιδική ηλικία, τα άτομα κατασκευάζουν μοντέλα για τον εαυτό τους ως αγαπητό ή όχι, και μοντέλα για τους άλλους ως αξιόπιστους ή όχι (Zhang & Hazan, 2002). Αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι ο τρόπος με τον οποίον τα άτομα αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους, καθώς και ο τρόπος με τον οποίον αντιμετωπίζουν τους άλλους, είναι πιθανό να εντοπιστεί σε προγενέστερες σημαντικές σχέσεις (Sable, 2007). Επίσης, η φύση και η ποιότητα της σχέσης γονέα-παιδιού αποτελεί το πρότυπο για τις επόμενες σχέσεις. Η επίδραση της σχέσης αυτής εκτείνεται μέχρι την ενηλικίωση και μπορεί να επηρεάζει τη φύση και την ποιότητα των μετέπειτα ερωτικών σχέσεων (Truant, Herscovitch, & Lohrenz, 1987). Ο Ferrante (2005) αποκαλύπτει ότι η ποιότητα της μητρότητας σχετίζεται αρνητικά με προβλήματα στην οικειότητα. Πράγματι, μεταγενέστερες μελέτες επιβεβαιώνουν ότι τα υψηλότερα επίπεδα της γονικής φροντίδας φαίνεται να μειώνουν την πιθανότητα των απογόνων να βιώνουν αργότερα προβλήματα οικειότητας (Phillips, Wilmoth, Wall, Peterson, Buckley & al., 2013).

Έκτος από τη σχέση γονέα-παιδιού όπου η οικειότητα κατέχει έναν ξεχωριστό ρόλο, έρευνες αποδεικνύουν ότι η ανάγκη για οικειότητα εντείνεται κατά την πρώιμη εφηβεία. Αν μάλιστα η ανάγκη αυτή δεν ικανοποιηθεί την περίοδο αυτή μέσα από τη φιλία, τότε μπορεί να οδηγήσει σε αισθήματα μοναξιάς, αποξένωσης ακόμα και κατάθλιψη. Οι νέοι χωρίς φίλιες ή χωρίς οικείες σχέσεις δεν βιώνουν σημαντικές αλληλεπιδράσεις αποδοχής, με αποτέλεσμα να νιώθουν ανασφαλείς, ανήσυχοι και ανάξιοι (Parker & Gottman, 1989; Sullivan, 1953). Μεταγενέστερες μελέτες αποδεικνύουν ότι η οικειότητα που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της φιλίας είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την προσαρμογή του ατόμου κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν ότι τα άτομα που διατηρούν φίλιες που εμπεριέχουν οικειότητα είναι πιο ικανά, πιο κοινωνικά, λιγότερο εχθρικά, με λιγότερο άγχος και έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση σε σύγκριση με τους συνομηλίκους που εμπλέκονται σε λιγότερο οικείες φίλιες. Με λίγα λόγια, τονίζεται για ακόμη μια φορά ότι η οικειότητα σε φίλιες εφήβων επηρεάζει την ψυχική υγεία και την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους (Buhnerster, 1990).

#### 4.4 Ο φόβος της εγγύτητας (Fear of intimacy, FOI)

Όπως ειπώθηκε πιο πάνω, η οικειότητα είναι μια έννοια που παίζει καθοριστικό ρόλο σε πολλά επίπεδα της ζωής του ατόμου, όπως το κοινωνικό και το ψυχολογικό. Για το λόγο αυτό, οι παράγοντες που αναστέλλουν τη λειτουργία της πρέπει να μελετηθούν προσεκτικά. Ένας από αυτούς είναι και ο φόβος της εγγύτητας (fear of intimacy). Άλλωστε, η έννοια της οικειότητας είναι τόσο ευρεία και πολύπλοκη, με αποτέλεσμα ο φόβος της εγγύτητας να αποτελεί μια ξεχωριστή εννοιολογικά μεταβλητή (Doi & Thelen, 1993). Οι Descunter & Thelen (1991) υποστηρίζουν ότι λόγω της ισχυρής σχέσης μεταξύ της οικειότητας και της προσαρμογής, ο φόβος της εγγύτητας αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα που σχετίζεται με τις συναισθηματικές δυσκολίες. Έτσι, ο φόβος της εγγύτητας ορίζεται ως μια ανασταλτική ικανότητα του ανθρώπου, λόγω του άγχους που βιώνει, να ανταλλάσσει σημαντικές προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα με υψηλής αξίας για αυτό άτομα. Η οικειότητα εμπεριέχει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά: την κοινοποίηση των προσωπικών πληροφοριών των ατόμων που έρχονται σε επαφή, το συναισθηματικό σθένος, δηλαδή τα έντονα συναισθήματα που σχετίζονται με την προσωπική φύση των πληροφοριών που ανταλλάσσονται και την ευαισθησία που αφορά στην μεγάλη εκτίμηση και συμπάθεια προς το άτομο που θα μοιραστεί κάποιος κάτι. Αν κάποιο από αυτά απουσιάζει, τότε δημιουργείται και το αίσθημα του φόβου της εγγύτητας (Doi & Thelen, 1993).

Στο σημείο αυτό θα γίνει μια αναφορά από δείγματα προγενέστερων ερευνών που μελετούν τη σχέση μεταξύ του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής προσαρμογής. Είναι ήδη γνωστό ότι η οικειότητα συνδέεται με την ατομική ψυχολογική υγεία. Η μελέτη των McAdams & Vaillant (1982) απέδειξε ότι ένα δείγμα από μεσήλικες άνδρες που είχε υψηλότερα επίπεδα οικείων σχέσεων στην πρώιμη ενήλικη ζωή, είχε καλύτερη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή. Λίγο αργότερα, οι Cassidy & Shaver (1999) αποκάλυψαν ότι οι οικείες ενήλικες σχέσεις έχουν θετικές επιπτώσεις στην ψυχολογική ευημερία των ατόμων. Μάλιστα, βρέθηκε ότι οι ψυχολογικές επιπτώσεις στα προβλήματα οικειότητας των ενηλίκων εντοπίζονται ως προς τη δυσκολία διαμόρφωσης και διατήρησης των διαπροσωπικών σχέσεων (Hendrick & Hendrick, 2000). Βάσει των αποτελεσμάτων διαφόρων μελετών φαίνεται ότι ο φόβος της εγγύτητας σχετίζεται αρνητικά με τη συναισθηματική εγγύτητα και την ικανοποίηση που προσφέρει μια σχέση, ενώ συνδέεται θετικά με τη μοναξιά, το άγχος και την εξάρτηση ουσιών, που έμμεσα δηλώνουν κακή ψυχολογική προσαρμογή (Descutner & Thelen, 1991; Greenfield & Thelen, 1997). Έτσι, λοιπόν, αν και οι οικείες σχέσεις φαίνεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχολογική προσαρμογή και την ανάπτυξη των ενηλίκων, τα στοιχεία

σχετικά με τις επιδράσεις του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής προσαρμογής είναι ανεπαρκή (Khaleque, 2004).

Εν συνεχεία, υπάρχουν αποτελέσματα πολλών ερευνών υποστηρίζουν ότι ο φόβος εγγύτητας αποτελεί μια από τις βασικότερες αιτίες για να αποτύχει μια διαπροσωπική σχέση (Lutwak, 1985; Thelen, Vander-Wal, Muir-Thomas & Harmon, 2000). Πιο αναλυτικά, η έρευνα των Descunter & Thelen (1991) αποδεικνύει ότι τα άτομα με υψηλό φόβο εγγύτητας αναφέρουν πιο συχνά δυσκολίες στο να έρθουν πιο κοντά με τους συντρόφους τους σε μια σχέση, νιώθουν δυσφορία στο να αναπτύξουν μια οικεία σχέση και λαμβάνουν χαμηλή ικανοποίηση από αυτήν. Επίσης, οι σχέσεις τους συνήθως έχουν σύντομη διάρκεια. Ακόμα, τα άτομα αυτά περιγράφουν τους εαυτούς τους ως λιγότερο πρόθυμους να κάνουν μια αυτοαποκάλυψη στο πλαίσιο μιας σχέσης και νιώθουν μεγαλύτερα επίπεδα μοναξιάς σε σχέση με τα άτομα που έχουν χαμηλότερο φόβο εγγύτητας. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα προγενέστερων μελετών που υποστήριζαν ότι οι προγνωστικοί παράγοντες της μοναξιάς περιλαμβάνουν μειωμένα ποσοστά οικειότητας και αυτοαποκάλυψης στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Wheeler, Reis & Nezleck, 1983). Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα άτομα με υψηλό φόβο εγγύτητας ικανοποιούνται δύσκολα από μια σχέση και διαδικασίες όπως η αυτοαποκάλυψη είναι ιδιαίτερα δύσκολη για αυτά. Οι Thelen & al., (2000) περιγράφουν ότι η διστακτικότητα στην αποκάλυψη συναισθηματικά φορτισμένων προσωπικών πληροφοριών μεταξύ των ατόμων με υψηλό φόβο εγγύτητας εμποδίζει το σχηματισμό στενών και οικείων σχέσεων. Αντίθετα, τα άτομα με χαμηλό φόβο εγγύτητας αναφέρουν ότι είναι άνετα στο να αποκτήσουν μια πιο στενή σχέση με κάποιον και να δείξουν εμπιστοσύνη στα λεγόμενά του (Doi & Thelen, 1993).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αυξημένος φόβος εγγύτητας συνδέεται με χαμηλότερη αντιλαμβανόμενη κοινωνική υποστήριξη (social support). Είναι ενδιαφέρον ότι ενώ τα άτομα με υψηλό φόβο εγγύτητας αντιλαμβάνονται λιγότερη κοινωνική στήριξη, τα επίπεδα της υποστήριξης που μπορούν να λάβουν είναι ίσα με εκείνων των ατόμων με χαμηλό φόβο εγγύτητας. Έτσι, τα άτομα με υψηλό φόβο εγγύτητας δεν αντιλαμβάνονται τη διαθέσιμη υποστήριξη από το περιβάλλον τους, ενώ φαίνεται να λαμβάνουν την ίδια κοινωνική υποστήριξη με τα άτομα που έχουν χαμηλό φόβο εγγύτητας. Επίσης, τα άτομα με υψηλό το φόβο εγγύτητας είναι αρνητικά στο να ζητήσουν βοήθεια από τους άλλους (Emmons & Colby, 1995).

Οι Doi & Thelen, (1993) σε έρευνα τους μελέτησαν την σχέση του φόβου εγγύτητας και του τύπου προσκόλλησης. Ο φόβος εγγύτητας συνδέεται με τη δυσκολία των ατόμων να έρχονται πιο κοντά με άλλα άτομα και να αποκτούν μια σχέση εμπιστοσύνης με αυτά, κάτι που αποτελεί

χαρακτηριστικό και του ανασφαλούς δεσμού προσκόλλησης. Επίσης, τα άτομα με υψηλό φόβο εγγύτητας φαίνεται να μοιάζουν περισσότερο με τα άτομα με αποφευκτικό τύπο προσκόλλησης, ειδικά στο σχήμα της κοινωνικοποίησης που παρεμποδίζεται από τους φόβους απώλειας ή απόρριψης. Τέλος, αν ο φόβος της οικειότητας γίνει αντιληπτός ως σύγκρουση που λειτουργεί είτε σε συνειδητό, είτε σε ασυνειδητό επίπεδο, τότε μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο φόβος εγγύτητας είναι παρόν για τα άτομα τόσο με αγχώδη όσο και με αποφευκτικό δεσμό προσκόλλησης.

Στο σημείο αυτό, θα παρουσιαστεί μια μικρή διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων στη σχέση κοινωνικής οικειότητας (social intimacy) και φόβου εγγύτητας. Οι άνδρες με υψηλό φόβο εγγύτητας παρουσιάζουν χαμηλότερη κοινωνική οικειότητα, ενώ για τις γυναίκες δεν παρατηρείται τέτοιου είδους διαφορά. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι για τους άνδρες η πηγή των κοινωνικών και οικείων σχέσεων είναι συνήθως τα ίδια άτομα, ενώ οι γυναίκες αντλούν οικειότητα από ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (Descunter & Thelen, 1991; Doi & Thelen, 1993). Επιπροσθέτως, έρευνες αποδεικνύουν ότι ο φόβος εγγύτητας των γυναικών είναι περισσότερο επιζήμιος τόσο για την ψυχολογική υγεία τους όσο και για την στάση τους μέσα σε μια σχέση, συγκριτικά με τους άνδρες (Reis & Grenyer, 2004). Για παράδειγμα, ο φόβος εγγύτητας προβλέπει την εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων στις γυναίκες αλλά όχι στους άνδρες (Reis & Grenier, 2004).

Τέλος, πιο σύγχρονες έρευνες αποδεικνύουν ότι το αίσθημα ντροπής αυξάνει το φόβο της εγγύτητας (Goldberg, 1991; Lutwak, Panish & Ferrari, 2003) και ότι ο φόβος της εγγύτητας έχει συσχετιστεί θετικά με την τελειομανία, επηρεάζοντας αρνητικά τις σημαντικές διαπροσωπικές σχέσεις (Martin & Ashby, 2004).

## 5. Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ της αντιλαμβανόμενης πατρικής και μητρικής αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής σε ενήλικες. Όπως έχει ήδη σημειωθεί, ο φόβος της εγγύτητας σχετίζεται άμεσα με την ψυχική υγεία και την ψυχολογική προσαρμογή. Επίσης, οι σχέσεις που χαρακτηρίζονται από οικειότητα έχουν θετική σωματική, συναισθηματική και ψυχολογική επίδραση στο άτομο. Για τον λόγο αυτό, πέραν από τις επιπτώσεις στην ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων από την πατρική και μητρική αποδοχή-απόρριψη, εξετάζεται και η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην ψυχολογική προσαρμογή και το φόβο εγγύτητας. Ωστόσο, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στο βαθμό που ο φόβος της εγγύτητας επηρεάζει τη σχέση μεταξύ της πατρικής-μητρικής γονικής αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής.

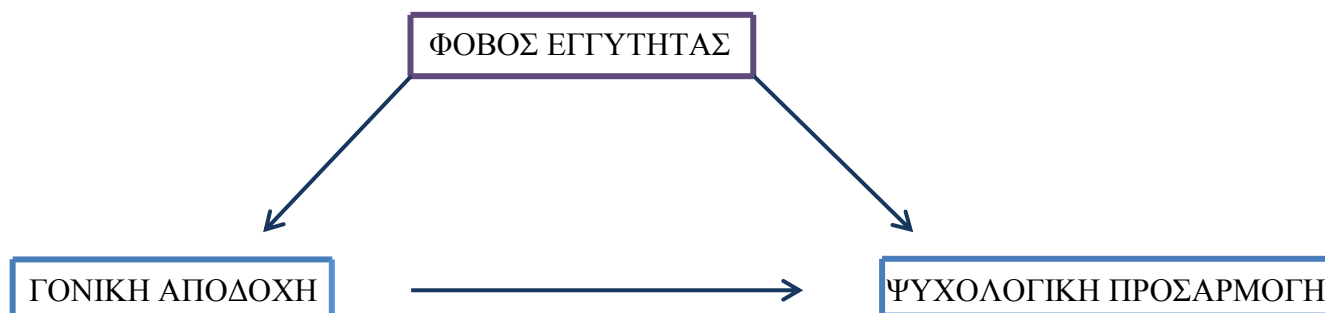
Οι υποθέσεις που εξετάζονται είναι οι εξής: Πρώτον, εξετάζεται η σχέση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης αποδοχής-απόρριψης των γονέων (PARQ) και της ψυχολογικής προσαρμογής των ενηλίκων (PAQ). Για τη συγκεκριμένη σχέση διατυπώνεται η υπόθεση ότι: α) η αντιλαμβανόμενη αποδοχή του πατέρα και της μητέρας θα σχετίζεται θετικά με την ψυχολογική προσαρμογή του ενήλικα. Ως προς τις διαφορές φύλου, θεωρείται ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες δε θα διαφέρουν ως προς την αντιλαμβανόμενη μητρική και πατρική αποδοχή-απόρριψη.

Δεύτερον, εξετάζεται η σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARQ) και του φόβου εγγύτητας (FIS). Για τη σχέση αυτή, υποτίθεται ότι: α) η αντιλαμβανόμενη μητρική-πατρική αποδοχή θα σχετίζεται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας του ενήλικα. Σχετικά με τις διαφορές ως προς το φύλο, θεωρείται ότι β) οι άνδρες θα έχουν χαμηλότερο φόβο εγγύτητας μετά από μια εμπειρία γονικής αποδοχής, γ) ενώ οι γυναίκες θα έχουν υψηλότερο φόβο εγγύτητας μετά από την ίδια εμπειρία.

Τρίτον, μελετάται η σχέση μεταξύ της ψυχολογικής προσαρμογής (PAQ) και του φόβου εγγύτητας (FIS). Στην εν λόγω σχέση αναμένεται ότι: α) η μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή θα σχετίζεται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας του ενήλικα. Σχετικά με τις διαφορές φύλου, θεωρείται ότι β) οι άνδρες θα φοβούνται λιγότερο να συνάψουν διαπροσωπικές σχέσεις και θα έχουν καλύτερη ψυχολογική προσαρμογή, ενώ γ) οι γυναίκες θα φοβούνται περισσότερο να συνάψουν διαπροσωπικές σχέσεις και θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ψυχολογική προσαρμογή τους.



Σχετικά με τον ρόλο του φόβου εγγύτητας διατυπώνεται η υπόθεση ότι: 1) ο αντιλαμβανόμενος βαθμός του φόβου εγγύτητας θα επηρεάσει τη σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής του ατόμου. Επίσης, θεωρείται ότι: 2) ο φόβος εγγύτητας θα επηρεάσει περισσότερο τις γυναίκες από τους άνδρες, στην εν λόγω σχέση (βλ. σχήμα 1).



**Σχήμα 1.** Το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα προκειμένου να εξεταστεί πως ο φόβος εγγύτητας επηρεάζει την παρούσα σχέση.

## 6.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

### 6.1 Δείγμα

Το συνολικό δείγμα της έρευνας αποτελείται από 679 ενήλικους σπουδαστές προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου ηλικίας 18-31 ετών (Μ.Ο.= 21.2 έτη και Τ.Α.= 2.15), οι οποίοι επιλέχθηκαν τυχαία και φοιτούν σε ελληνικά Πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι) και Τ.Ε.Ι. Το ποσοστό των γυναικών είναι 66% (448) και το ποσοστό των ανδρών είναι 34% (231). Η πλειοψηφία (95.6 %) των συμμετεχόντων έχουν ελληνική καταγωγή, μιλούν Ελληνικά (98.4%) και είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι (84.1%). Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος φοιτά σε Πανεπιστήμια της Αθήνας (36.5%), ακολουθεί το ΤΕΙ Κρήτης (19.3%), το Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων (18.3%), το Πανεπιστήμιο Κρήτης (14.3%) και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (.7%). Τέλος, η πλειοψηφία του δείγματος βρίσκεται κυρίως στο δεύτερο (24.2%) και στο τέταρτο έτος φοίτησης (20.8%) (Μ=3.0 και Τ.Α.= 1.5). Παρακάτω στον πίνακα 1 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι, οι κεντρικές τιμές και οι επικρατούσες τιμές της ηλικίας ανά φύλο, στον πίνακα 2 παρουσιάζεται η κατανομή των φοιτητών ως προς το φύλο και το έτος φοίτησής τους και στον πίνακα 3 η κατανομή των φοιτητών ως προς το φύλο και το πανεπιστήμιο φοίτησής τους.

**Πίνακας 1.** Μέσοι όροι, κεντρικές τιμές επικρατούσες τιμές και της ηλικίας ανά φύλο.

	<i>f</i>	%	<i>Μέσοι Όροι</i>	<i>Κεντρικές Τιμές</i>	<i>Επικρατούσες Τιμές</i>
Γυναίκες	448	66	21.1	24,5	20
Άνδρες	231	34	21.2	24,5	20
<b>Σύνολο</b>	<b>679</b>	<b>100</b>	<b>21.1</b>	<b>24,5</b>	<b>20</b>

**Πίνακας 2.** Κατανομή των φοιτητών ως προς το φύλο και το έτος φοίτησης.

	Έτος φοίτησης						Σύνολο
	1 <sup>ο</sup> έτος	2 <sup>ο</sup> έτος	3 <sup>ο</sup> έτος	4 <sup>ο</sup> έτος	5 + άνω	Μεταπτυχιακό	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	
	%	%	%	%	%	%	%
Γυναίκες	69	116	70	103	66	16	440
	15.4	25.9	15.6	23	14.7	3.6	64.8
Άνδρες	54	48	29	38	49	10	228
	23.4	20.8	12.6	16.5	21.2	4.3	33.6
<b>Σύνολο</b>	<b>123</b>	<b>164</b>	<b>99</b>	<b>141</b>	<b>115</b>	<b>26</b>	<b>668</b>
	<b>18.1</b>	<b>24.2</b>	<b>14.6</b>	<b>20.8</b>	<b>16.9</b>	<b>3.8</b>	<b>98.4</b>

**Πίνακας 3.** Κατανομή των φοιτητών ως προς το φύλο και το πανεπιστήμιο φοίτησης.

	Πανεπιστήμιο φοίτησης						Σύνολο
	Κρήτη	ΤΕΙ Κρήτης	Αθήνα	Ιωάννινα	Θεσσαλίας	Άλλο	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	
	%	%	%	%	%	%	%
Γυναίκες	58	58	185	103	2	38	444
	12.9	12.9	41.3	23	.4	8.5	65.4
Άνδρες	39	73	63	21	3	31	230
	16.9	31.6	27.3	9.1	1.3	13.4	33.9
<b>Σύνολο</b>	<b>97</b>	<b>131</b>	<b>248</b>	<b>124</b>	<b>5</b>	<b>69</b>	<b>674</b>
	<b>14.3</b>	<b>19.3</b>	<b>36.5</b>	<b>18.3</b>	<b>.7</b>	<b>10.2</b>	<b>99.3</b>

## 6.2 Μέσα συλλογής δεδομένων

Ακολουθώς τα μέσα συλλογής δεδομένων με τη σειρά χορήγησής τους:

- 1) *Φόρμα κοινωνικο-δημογραφικών στοιχείων* στην οποία ζητούνται πληροφορίες για το φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα, τη γλώσσα και το εκπαιδευτικό επίπεδο του φοιτητή.
- 2) *Το Ερωτηματολόγιο Γονικής Αποδοχής-Απόρριψης* (“Parental Acceptance-Rejection Questionnaire - Adult PARQ, father and mother version”) του Rohner (1978). Πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς, το οποίο αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει 24 ερωτήσεις για τον πατέρα και το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ακριβώς τις ίδιες 24 ερωτήσεις για τη μητέρα (σύνολο 48 ερωτήσεις). Ο στόχος του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει την αξιολόγηση των αναμνήσεων των ενηλίκων για εμπειρίες πατρικής/μητρικής αποδοχής-απόρριψης κατά την περίοδο της παιδικής ηλικίας. Η αξιολόγηση αυτή αφορά σε πέντε διαστάσεις: τη διάσταση της ζεστασιάς/αγάπης (warmth/affection) (π.χ. «Ο πατέρας μου/η μητέρα μου έλεγε καλά λόγια για μένα»), της εχθρότητας/επιθετικότητας (hostility/aggression) (π.χ. «Ο πατέρας μου/η μητέρα μου με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα»), της αδιαφορίας/παραμέλησης (indifference/neglect) (π.χ. «Ο πατέρας μου/η μητέρα μου δε μου έδινε καθόλου σημασία») και της μη-διαφοροποιημένης απόρριψης (undifferentiated rejection) (π.χ. «Ο πατέρας μου/η μητέρα μου με έβλεπε ως μεγάλο μπελά») (Dural & Yalcin, 2014; Kaleque & Rohner, 2002; Rohner & Britner, 2002; Rohner, 2014).

Οι συμμετέχοντες απαντούν σε κάθε ερώτηση βάσει μιας κλίμακας τύπου Likert από το 4 («Ποτέ») έως το 1 («Πάντα»). Η συνολική βαθμολογία από τις τέσσερις υποκλίμακες της Αποδοχής/Απόρριψης κυμαίνεται από 24 έως 96, με το 24 να σηματοδοτεί τη μέγιστη αντιλαμβανόμενη αποδοχή και το 96 τη μέγιστη αντιλαμβανόμενη απόρριψη. Οι βαθμολογίες που είναι ίσες ή υψηλότερες από το 60 αποκαλύπτουν μια εμπειρία αντιλαμβανόμενης απόρριψης παρά αποδοχής. Τέλος, το εν λόγω ερωτηματολόγιο έχει χρησιμοποιηθεί σε περισσότερες από 500 μελέτες παγκοσμίως και είναι γνωστό για την καλή αξιοπιστία και εγκυρότητα του (Rohner, 2014). Στην παρούσα έρευνα, οι δείκτες αξιοπιστίας κρίνονται πολύ καλοί, τόσο για το ερωτηματολόγιο (PARQ-father version) που αφορά στις απαντήσεις των πατέρων ( $\alpha = .95$ ), όσο και για το ερωτηματολόγιο (PARQ-mother version) που αφορά στις απαντήσεις των μητέρων ( $\alpha = .93$ ) (βλ. πίνακα 4).

- 3) *Το Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης της Προσωπικότητας* (“Personality Assessment Questionnaire- Child PAQ”) (Rohner, 1990). Αν και κατασκευάστηκε ως συμπληρωματικό ερωτηματολόγιο για να αξιολογήσει τον αντίκτυπο μιας εμπειρίας γονικής αποδοχής-απόρριψης

στην προσωπικότητα του ατόμου, χρησιμοποιείται ως ανεξάρτητη κλίμακα. Πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς με 42 ερωτήσεις που αξιολογούν την ψυχολογική προσαρμογή του ατόμου. Η αντιλαμβανόμενη γονική αποδοχή-απόρριψη σύμφωνα με το PARTheory, έχει συνέπειες στην ψυχολογική προσαρμογή του ατόμου. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αξιολογεί την ψυχολογική προσαρμογή του, σύμφωνα με τις επτά διαθέσεις της υπό-θεωρίας της προσωπικότητας του PARTheory. Οι επιμέρους διαστάσεις είναι: 1. εχθρότητα/επιθετικότητα (hostility/aggression) (π.χ. «Έχω συνέχεια στο μυαλό μου να μαλώνω ή να είμαι αγενής.»), 2. η εξάρτηση (dependence) (π.χ. «Μου αρέσει οι φίλοι μου να μου δίνουν πολλή προσοχή.»), 3. η αυτοεκτίμηση (π.χ. «Μου αρέσει ο εαυτός μου.»), 4. η αυτό-επάρκεια (π.χ. «Με κατακλύζουν συναισθήματα ανεπάρκειας.»), 5. η συναισθηματική ανταπόκριση, (π.χ. «Είναι εύκολο για μένα να δείχνω την αγάπη μου στους ανθρώπους που νοιάζομαι.») 6. η συναισθηματική σταθερότητα, (π.χ. «Τη μια στιγμή είμαι γεμάτος/η ζωντάνια και χαρούμενος/η και την άλλη στιγμή είμαι κατσούφης/α και στεναχωρημένος/η.»), 7. η άποψη για τον κόσμο (π.χ. «Νιώθω ότι η ζωή είναι ωραία.»).

Οι συμμετέχοντες απαντούν σε κάθε ερώτηση βάσει μιας κλίμακας τύπου Likert από το 4 («Σχεδόν ποτέ αλήθεια») έως το 1 («Σχεδόν πάντα αλήθεια»). Η συνολική βαθμολογία που προκύπτει από το άθροισμα των επτά υποκλιμάκων δηλώνει την αυτοαναφερόμενη ψυχολογική προσαρμογή. Για το Child PAQ η βαθμολογία κυμαίνεται από το 42 που σηματοδοτεί μια υγιή ψυχολογική προσαρμογή έως το 168 που σηματοδοτεί μια σοβαρή ψυχολογική αδυναμία προσαρμογής (Khaleque & Rohner, 2002; Rohner, Greene & Rohner, 1996). Στην παρούσα έρευνα, η αξιοπιστία του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου κρίνεται υψηλή ( $\alpha = .88$ ) (βλ. πίνακα 4).

4) *Η κλίμακα Φόβου Εγγύτητας* (“Fear-of-intimacy Scale- FIS) (Descutner & Thelen, 1991). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε για να αξιολογηθεί μια συγκεκριμένη μεταβλητή που επηρεάζει την οικειότητα σε μια στενή σχέση. Για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας η κλίμακα μεταφράστηκε από την ομάδα. Πρόκειται για μια μονοδιάστατη κλίμακα με 35 στοιχεία που εξετάζουν το άγχος των ατόμων στις στενές διαπροσωπικές τους σχέσεις. Οι ερωτήσεις περιλαμβάνονται στοιχεία που αξιολογούν τη δυσκολία τόσο στην έκφραση των συναισθημάτων και σκέψεων, όσο και στην αποκάλυψη προσωπικών αδυναμιών και αποτυχιών του ατόμου, καθώς επίσης και τις εμπειρίες άγχους στους στενούς συναισθηματικούς δεσμούς (π.χ. «Θα φοβόμουν να εμπιστευτώ στον/ην «Α» τα βαθύτερα μου συναισθήματα»).

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν κάθε ερώτηση βάσει μιας κλίμακας τύπου Likert από το 5 («Με αντιπροσωπεύει πάρα πολύ») έως το 1 («Δε με αντιπροσωπεύει καθόλου»). Οι απαντήσεις αθροίζονται, με την υψηλότερη βαθμολογία να δείχνει ισχυρότερες ανησυχίες για

στενές σχέσεις ή έναν υψηλό φόβο της εγγύτητας (εύρος: 35-175). Στην παρούσα κλίμακα, η εν λόγω κλίμακα παρουσιάζει υψηλούς δείκτες αξιοπιστίας ( $\alpha = .91$ ) (βλ. πίνακα 4).

Στον πίνακα 4, παρουσιάζονται οι δείκτες αξιοπιστίας για όλα τα ερωτηματολόγια και τις κλίμακες που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα.

**Πίνακας 4.** Δείκτες αξιοπιστίας, μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των μέσων συλλογής δεδομένων.

	Items	Cronbach's $\alpha$	M.O	T.A
Μητρική Αποδοχή (PARQ_M)	24	<b>.93</b>	85.70	11.05
Πατρική Αποδοχή (PARQ_F)	24	<b>.95</b>	80.39	13.58
Ψυχολογική Προσαρμογή (PAQ)	42	<b>.88</b>	120.50	15.00
Φόβος Εγγύτητας (FIS)	35	<b>.91</b>	86.54	20.63

### 6.3 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η έρευνα διεξήχθη υπό την επίβλεψη του καθηγητή Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, Γιοβαζολιά Θεόδωρου, του Τμήματος Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Τα άτομα που διεξήγαγαν την έρευνα ήταν στο σύνολο τέσσερις προπτυχιακοί φοιτητές από το ίδιο τμήμα, οι οποίοι μελέτησαν ατομικά διαφορετικές σχέσεις της θεωρίας της γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARTheory). Ο συνολικός επιθυμητός αριθμός των συμμετεχόντων ήταν γύρω στα 600 άτομα, που έπρεπε να αποτελείται από προπτυχιακούς κυρίως φοιτητές και φοιτήτριες ελληνικών πανεπιστημιακών ή τεχνολογικών ιδρυμάτων. Το δείγμα ήταν κοινό και βρέθηκε από Πανεπιστήμια και ΤΕΙ της Ελλάδας, όπου ο κάθε ερευνητής είχε πιο εύκολη πρόσβαση.

Η παρούσα έρευνα είχε ως στόχο να εξετάσει το θέμα της γονικής αποδοχής-απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής ενήλικων φοιτητών προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου. Η

διάρκεια συλλογής του δείγματος διήρκησε γύρω στις 10 ημέρες. Τα ερωτηματολόγια ολοκληρώθηκαν από τους συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας της διάλεξης σε κάποιο από τα μαθήματά τους, κατόπιν συνεννόησης με τους αρμόδιους καθηγητές. Η συμμετοχή τους στη μελέτη ήταν εθελοντική, καθώς οι σπουδαστές είχαν ενημερωθεί εκ των προτέρων για την εχεμύθεια και την ανωνυμία που διασφάλιζαν τα προσωπικά τους στοιχεία. Αρχικά, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα έντυπο για τα δημογραφικά τους στοιχεία και εν συνεχεία τα ερωτηματολόγια με την παρουσία των ερευνητών, οι οποίοι ήταν διαθέσιμοι να αποσαφηνίσουν οποιαδήποτε απορία. Η διάρκεια της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων ήταν γύρω στα 20 λεπτά. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι συμμετέχοντες στο σύνολό τους δεν εξέφρασαν ιδιαίτερες απορίες και δε φάνηκε να δυσκολεύονται στην κατανόηση των ερωτήσεων. Το μεγαλύτερο μέρος από το δείγμα αντιμετώπισε την όλη διαδικασία με μεγάλη προθυμία και σοβαρότητα.

## 7. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

### 7.1 Διαφορές φύλου

**Πίνακας 1.** Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των κλιμάκων *PARQ\_M*, *PARQ\_F*, *PAQ* και *FIS* ως προς το φύλο.

	Φύλο				<i>t</i> ( <i>df</i> = 677)
	Γυναίκες		Άνδρες		
	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>	
Μητρική Αποδοχή ( <i>PARQ_M</i> )	85.59	11.38	84.76	10.96	σ. α.
Πατρική Αποδοχή ( <i>PARQ_F</i> )	80.41	13.94	79.30	12.27	σ. α.
Ψυχολογική Προσαρμογή ( <i>PAQ</i> )	118.82	15.08	123.29	13.69	<b>3.89**</b>
Φόβος Εγγύτητας ( <i>FIS</i> )	85.29	20.20	89.54	20.29	<b>2.59**</b>

Σημείωση. \*\*  $p < .01$

Για να ερευνηθεί αν υπάρχουν διαφορές ως προς το φύλο σε σχέση με τις κλίμακες που χρησιμοποιήθηκαν, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος των μέσων όρων με το *t*-κριτήριο για τα ανεξάρτητα δείγματα. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν φαίνεται να δείχνουν ότι η μέση βαθμολογία για την ψυχολογική προσαρμογή (*M.O.*=123.29, *T.A.*=13.69) των ανδρών είναι υψηλότερη ( $t=3.89$ ,  $p<.01$ ) σε σύγκριση με αυτή των γυναικών (*M.O.*=118.82, *T.A.*=15.08). Επιπλέον, παρατηρείται ότι η μέση βαθμολογία για τον φόβο εγγύτητας (*M.O.*=89.54, *T.A.*=20.29) των ανδρών φαίνεται να είναι υψηλότερη ( $t=2.59$ ,  $p<.01$ ) από την αντίστοιχη μέση βαθμολογία (*M.O.*=85.29, *T.A.*=20.20) για τις γυναίκες. Τέλος, δεν υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές διαφορές



ως προς το φύλο σχετικά με την αντιλαμβανόμενη μητρική αποδοχή ( $t=-.92, p>.01$ ) και την αντιλαμβανόμενη πατρική αποδοχή ( $t=-1.06, p>.01$ ) (βλ. Πίνακα 1).

## 7.2 Συσχετίσεις μεταξύ όλων των μεταβλητών της έρευνας

**Πίνακας 2.** Συνάφειες (Pearson  $r$ ) μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας.

Pearson ( $r$ )	1	2	3	4
1. Μητρική Αποδοχή (PARQ_M)	-			
2. Πατρική Αποδοχή (PARQ_F)	.433**	-		
3. Ψυχολογική Προσαρμογή (PAQ)	.319**	.341**	-	
4. Φόβος Εγγύτητας (FIS)	-.207**	-.176**	-.393**	-

Σημείωση. \*\*  $p < .01$

Σύμφωνα με τον Πίνακα 2, η αντιλαμβανόμενη μητρική αποδοχή φαίνεται να σχετίζεται θετικά με τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή ( $r=.319, p<.01$ ) του συνολικού δείγματος. Επιπλέον, το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με την αντιλαμβανόμενη πατρική αποδοχή που σχετίζεται θετικά με την ψυχολογική προσαρμογή ( $r=.341, p<.01$ ) του συνολικού δείγματος. Ακόμη, από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι τόσο η μητρική αποδοχή ( $r=-.207, p<.01$ ) όσο και η πατρική αποδοχή σχετίζονται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας ( $r=-.176, p<.01$ ). Τέλος, εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ψυχολογικής προσαρμογής και του φόβου εγγύτητας ( $r=-.393, p<.01$ ) του συνολικού δείγματος.

**Πίνακας 3.** Συνάφειες (Pearson  $r$ ) των μεταβλητών ανά φύλο.

Pearson ( $r$ )	1	2	3	4
Φύλο	Γυναίκες	Γυναίκες	Γυναίκες	Γυναίκες
	Άνδρες	Άνδρες	Άνδρες	Άνδρες
1. Μητρική Αποδοχή (PARQ_M)	-			
2. Πατρική Αποδοχή (PARQ_F)	<b>.397**</b>	-		
3. Ψυχολογική Προσαρμογή (PAQ)	<b>.371**</b>	<b>.388**</b>	-	
4. Φόβος Εγγύτητας (FIS)	<b>-.166**</b>	<b>-.156**</b>	<b>-.386**</b>	-

Σημείωση. \*\*  $p < .01$

Βάσει του πίνακα 3, φαίνεται ότι η συσχέτιση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης μητρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής για τις γυναίκες ( $r=.371$ ,  $p<.01$ ) είναι υψηλότερη σε σχέση με αυτή των ανδρών ( $r=.232$ ,  $p<.01$ ). Το ίδιο ισχύει και στη συσχέτιση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής των γυναικών ( $r=.388$ ,  $p<.01$ ) που φαίνεται να είναι υψηλότερη σε σύγκριση με αυτή των ανδρών ( $r=.262$ ,  $p<.01$ ).

Αντίθετα, παρατηρείται ότι η συσχέτιση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης μητρικής αποδοχής και του φόβου εγγύτητας που εκδηλώνουν οι άνδρες ( $r=-.282$ ,  $p<.01$ ) φαίνεται να είναι πιο ισχυρή από αυτή των γυναικών ( $r=-.166$ ,  $p<.01$ ). Το ίδιο συμβαίνει και για τη συσχέτιση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης πατρικής αποδοχής και του φόβου εγγύτητας ( $r=-.212$ ,  $p<.01$ ) που εκδηλώνουν οι άνδρες και φαίνεται να είναι υψηλότερη σε σύγκριση με των γυναικών ( $r=-.156$ ,  $p<.01$ ). Τέλος, η συσχέτιση μεταξύ του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής προσαρμογής ( $r=.475$ ,  $p<.01$ ) φαίνεται να είναι ισχυρότερη για τους άνδρες σε σύγκριση με τις γυναίκες ( $r=-.386$ ,  $p<.01$ ).

### 7.3 Ανάλυση παλινδρόμησης

**Πίνακας 4.** Ανάλυση παλινδρόμησης για την στατιστική πρόβλεψη της ψυχολογικής προσαρμογής (PAQ) από τις ανεξάρτητες μεταβλητές.

	<i>B</i>	<i>Τυπικό Σφάλμα</i>	<i>Beta</i>
Φύλο	-5.97	1.02	<b>-.192**</b>
Μητρική Αποδοχή (PARQ_M)	.21	.048	<b>.160</b>
Πατρική Αποδοχή (PARQ_F)	.24	.040	<b>.219</b>
Φόβος εγγύτητας (FIS)	-.25	.024	<b>-.341</b>

Σημείωση. \*\*  $p < .01$

*Ανεξάρτητες μεταβλητές:* φύλο, μητρική απόρριψη (PARQ\_M), πατρική απόρριψη (PARQ\_F) και φόβος εγγύτητας (FIS).

*Εξαρτημένη μεταβλητή:* ψυχολογική προσαρμογή (PAQ).

Από το τελικό μοντέλο προκύπτει ότι το φύλο ( $B=-5.97$ ) και ο φόβος εγγύτητας ( $B=-.25$ ) προβλέπουν αρνητικά την ψυχολογική προσαρμογή του συνολικού δείγματος. Ενώ, η αντιλαμβανόμενη μητρική ( $B=.21$ ) και πατρική ( $B=.24$ ) αποδοχή προβλέπουν θετικά την ψυχολογική προσαρμογή (βλ. Πίνακα 4).

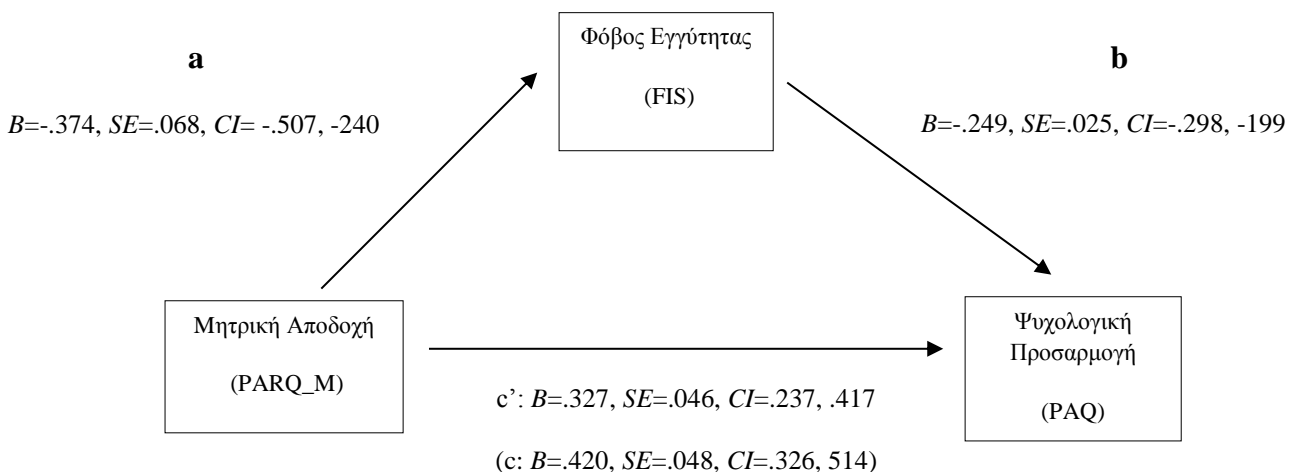
Πιο αναλυτικά, το φύλο, η μητρική-πατρική αποδοχή και ο φόβος της εγγύτητας εξηγούν το 28.8% της διακύμανσης ( $R^2=.288$ ). Συγκεκριμένα, το φύλο προβλέπει την ψυχολογική προσαρμογή σε ποσοστό 19.2%, η αντιλαμβανόμενη μητρική αποδοχή σε ποσοστό 16%, η αντιλαμβανόμενη πατρική αποδοχή σε ποσοστό 21.9% και τέλος ο φόβος εγγύτητας σε ποσοστό 34.1%.

## 7.4 Ανάλυση διαμεσολάβησης

Στη συνέχεια, ο φόβος εγγύτητας τοποθετήθηκε ως μεσολαβητής στη σχέση μεταξύ της α) μητρικής και β) πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής, με τη βοήθεια του PROCESS.

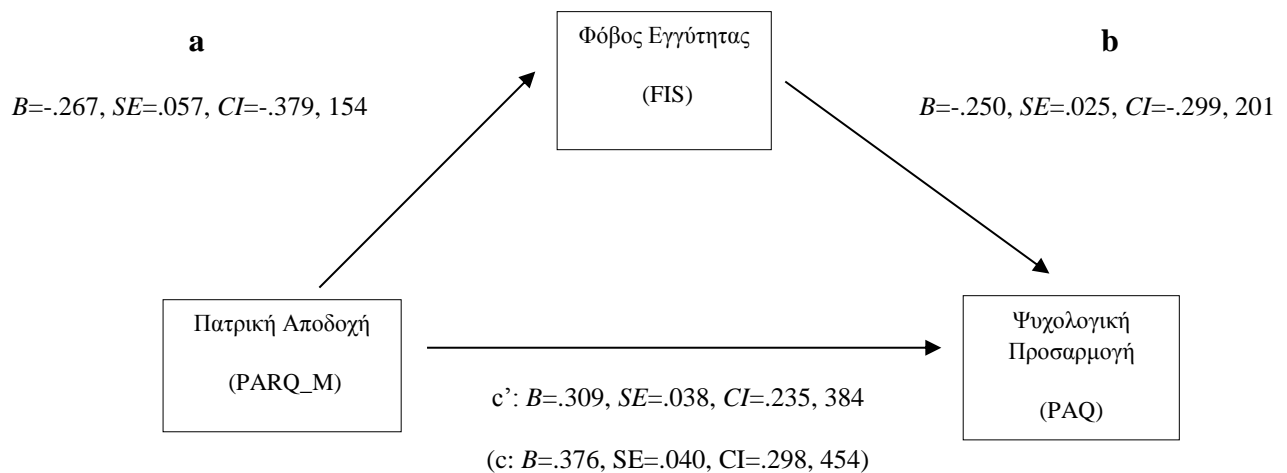
α. Η ανάλυση παλινδρόμησης δείχνει ότι αν και η μητρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [ $c$ :  $B = .420$ ,  $SE = .048$ ,  $BCa\ CI (.326, .514)$ ], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [ $a$ :  $B = -.374$ ,  $SE = .068$ ,  $BCa\ CI (-.507, -.240)$ ;  $b$ :  $B = -.249$ ,  $SE = .025$ ,  $BCa\ CI (-.298, -.199)$ ] η άμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [ $c'$ :  $B = .327$ ,  $SE = .046$ ,  $BCa\ CI (.237, .417)$ ]. Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B = .093$ ,  $SE = .219$ ,  $BCa\ CI (.054, .138)$ ] παρουσιάζει μερική διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μικρό μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2 = .073$ ,  $BCa\ CI (.044, .105)$ ] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 1).

**Εικόνα 1.** Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή βρίσκεται στην παρένθεση)



β. Η ανάλυση παλινδρόμησης δείχνει ότι αν και η πατρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [ $c$ :  $B = .376$ ,  $SE = .040$ ,  $BCa\ CI (.298, .454)$ ], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [ $a$ :  $B = -.267$ ,  $SE = .057$ ,  $BCa\ CI (-.379, -.154)$ ;  $b$ :  $B = -.250$ ,  $SE = .025$ ,  $BCa\ CI (-.299, -.201)$ ] η άμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [ $c'$ :  $B = .309$ ,  $SE = .038$ ,  $BCa\ CI (.235, .384)$ ]. Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B = .067$ ,  $SE = .016$ ,  $BCa\ CI (.036, .099)$ ] παρουσιάζει μερική διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μικρό μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2 = .063$ ,  $BCa\ CI (.036, .092)$ ] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 2).

**Εικόνα 2.** Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή βρίσκεται στην παρένθεση)

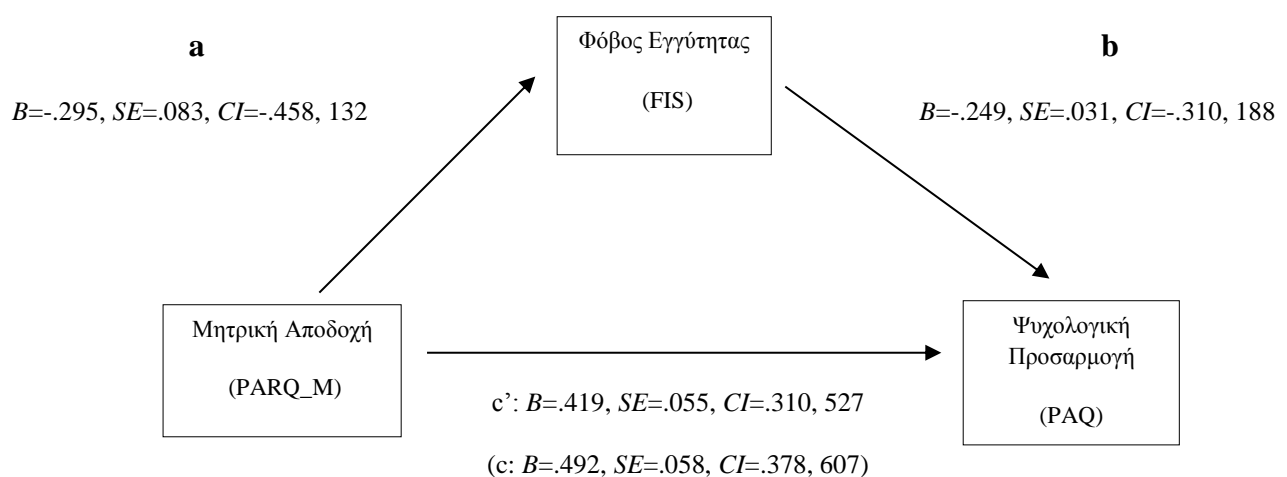


## 7.5 Ανάλυση διαμεσολάβησης ανά φύλο

Τέλος, ο φόβος εγγύτητας τοποθετήθηκε ως μεσολαβητής στη σχέση μεταξύ της μητρικής και πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής, για α) τις γυναίκες και β) τους άνδρες, με τη βοήθεια του PROCESS.

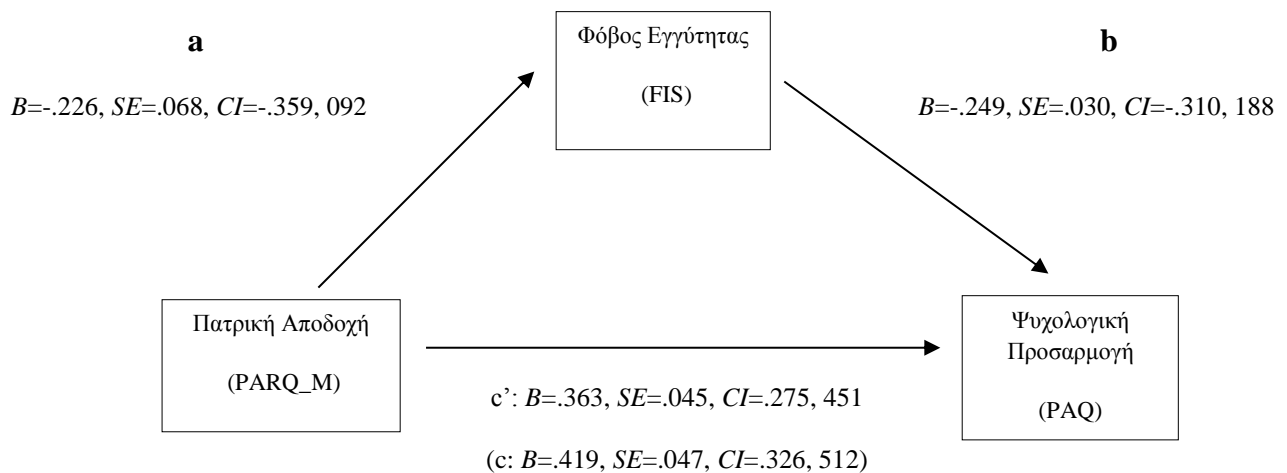
α. Η ανάλυση παλινδρόμησης για τις γυναίκες δείχνει ότι αν και η μητρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [ $c$ :  $B = .492$ ,  $SE = .058$ ,  $BCa\ CI (.378, .607)$ ], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [ $a$ :  $B = -.295$ ,  $SE = .083$ ,  $BCa\ CI (-.458, -.132)$ ;  $b$ :  $B = -.249$ ,  $SE = .031$ ,  $BCa\ CI (-.310, -.188)$ ] η άμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [ $c'$ :  $B = .419$ ,  $SE = .055$ ,  $BCa\ CI (.310, .527)$ ]. Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B = .073$ ,  $SE = .026$ ,  $BCa\ CI (.025, .132)$ ] παρουσιάζει μερική διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μικρό μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2 = .059$ ,  $BCa\ CI (.022, .101)$ ] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 1).

**Εικόνα 1.** Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής για τις γυναίκες στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή *βρίσκεται στην παρένθεση*)



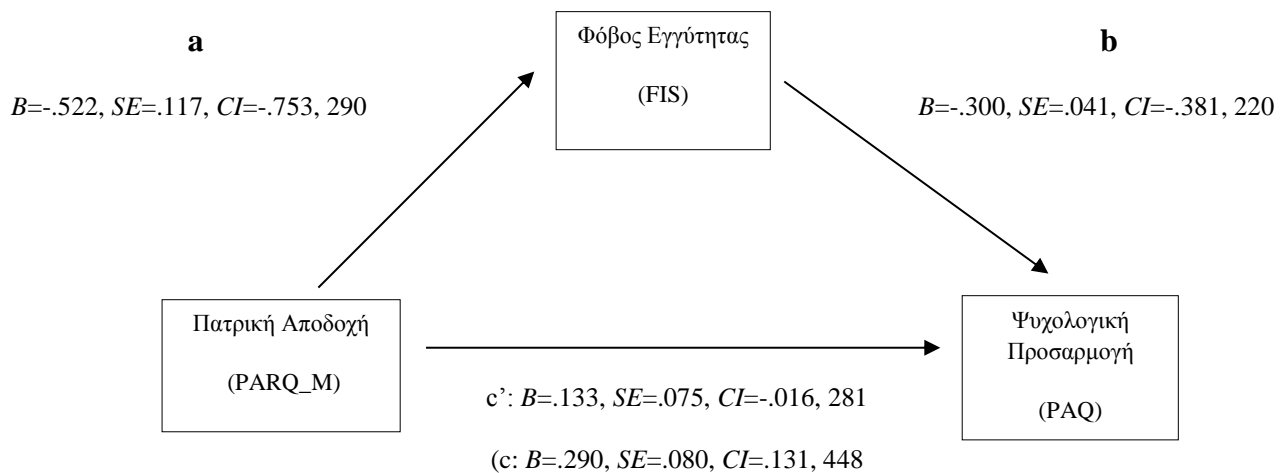
Η ανάλυση παλινδρόμησης για τις γυναίκες δείχνει ότι αν και η πατρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [ $c$ :  $B = .419$ ,  $SE = .047$ ,  $BCa\ CI (.326, .512)$ ], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [ $a$ :  $B = -.221$ ,  $SE = .068$ ,  $BCa\ CI (-.359, -.092)$ ;  $b$ :  $B = -.249$ ,  $SE = .030$ ,  $BCa\ CI (-.310, -.188)$ ] η άμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [ $c'$ :  $B = .363$ ,  $SE = .045$ ,  $BCa\ CI (.275, .451)$ ]. Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B = .056$ ,  $SE = .019$ ,  $BCa\ CI (.025, .101)$ ] παρουσιάζει μερική διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μικρό μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2 = .056$ ,  $BCa\ CI (.026, .097)$ ] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 2).

**Εικόνα 2.** Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής για τις γυναίκες στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή βρίσκεται στην παρένθεση)



β. Η ανάλυση παλινδρόμησης για τους άνδρες δείχνει ότι αν και η μητρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [c:  $B = .290$ ,  $SE = .080$ , BCa CI (.131, .448)], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [a:  $B = -.522$ ,  $SE = .117$ , BCa CI (-.753, -.290); b:  $B = -.300$ ,  $SE = .041$ , BCa CI (-.381, -.220)] η άμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [c':  $B = .133$ ,  $SE = .075$ , BCa CI (-.016, .281)]. Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B = .157$ ,  $SE = .044$ , BCa CI (.086, .261)] παρουσιάζει πλήρη διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μέτριο μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2 = .128$ , BCa CI (.073, .200)] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 3).

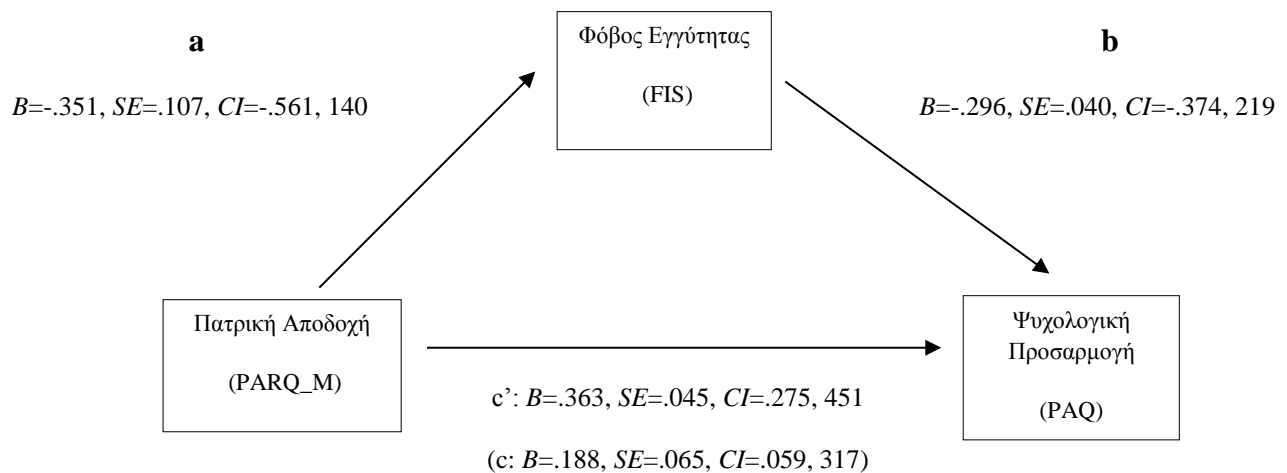
**Εικόνα 3.** Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής για τους άνδρες στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της μητρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή βρίσκεται στην παρένθεση)





Η ανάλυση παλινδρόμησης για τους άνδρες δείχνει ότι αν και η πατρική αποδοχή έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογική προσαρμογή [ $c$ :  $B= .292$ ,  $SE=.071$ ,  $BCa\ CI (.152, .432)$ ], μετά τον έλεγχο για την επίδραση του φόβου εγγύτητας ως μεσολαβητή [ $a$ :  $B=-.351$ ,  $SE=.107$ ,  $BCa\ CI (-.561, -.140)$ ;  $b$ :  $B=-.296$ ,  $SE=.040$ ,  $BCa\ CI (-.374, -.219)$ ] η άμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι μειωμένη [ $c'$ :  $B=.188$ ,  $SE= .065$ ,  $BCa\ CI (.059, .317)$ ]. Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή [ $B=.104$ ,  $SE=.033$ ,  $BCa\ CI (.050, .187)$ ] παρουσιάζει μερική διαμεσολάβηση από το φόβο εγγύτητας και υποδηλώνει μικρό μέγεθος της επίδρασης [ $\kappa^2=.097$ ,  $BCa\ CI (.048, .162)$ ] (Preacher & Kelley, 2011) (βλ. Εικόνα 4).

**Εικόνα 4.** Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής για τους άνδρες στην ψυχολογική προσαρμογή μέσω του φόβου εγγύτητας. (η άμεση συνολική επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή βρίσκεται στην παρένθεση)



Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι στις γυναίκες υπάρχει μερική διαμεσολάβηση του φόβου εγγύτητας στη σχέση μεταξύ της μητρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής [( $c'$ :  $B=.419$ ,  $SE=.055$ ),  $CI=.310, .527$ ), ( $c$ :  $B=.492$ ,  $SE=.058$ ,  $CI=.378, .607$ ),  $\kappa^2=.059$ ]. Στην περίπτωση των ανδρών, η μητρική απόρριψη φαίνεται να επηρεάζει πλήρως την ανάπτυξη φόβου εγγύτητας, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους [( $c'$ :  $B=.133$ ,  $SE=.075$ ,  $CI=-.016, .281$ ), ( $c$ :  $B=.290$ ,  $SE=.080$ ,  $CI=.131, .448$ ),  $\kappa^2=.128$ ]. Τέλος, παρατηρείται ότι στις γυναίκες

η μερική διαμεσολάβηση του φόβου εγγύτητας στη σχέση μεταξύ πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής [(c':  $B=.363$ ,  $SE=.045$ ,  $CI=.275$ ,  $451$ ), (c:  $B=.419$ ,  $SE=.047$ ,  $CI=.326$ ,  $512$ ),  $\kappa^2=.056$ ) είναι υψηλότερη σε σχέση με αυτή των ανδρών [(c':  $B=.363$ ,  $SE=.045$ ,  $CI=.275$ ,  $451$ ) (c:  $B=.188$ ,  $SE=.065$ ,  $CI=.059$ ,  $317$ ),  $\kappa^2=.97$ ).

## 8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αρχικά, η παρούσα έρευνα εξέτασε την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη γονική αποδοχή-απόρριψη και την ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων. Τα αποτελέσματα της μελέτης φαίνεται να επιβεβαιώνουν την πρώτη μας υπόθεση ότι η αντιλαμβανόμενη μητρική-πατρική αποδοχή δεν παρουσιάζει διαφορές για τους άνδρες και τις γυναίκες. Γενικότερα, προγενέστερες έρευνες αποδεικνύουν ότι ο ρόλος τόσο του πατέρα όσο και της μητέρας είναι εξίσου σημαντικός για την ανάπτυξη των παιδιών τους. Το εύρημα αυτό φαίνεται να είναι σύμφωνο με τα αποτελέσματα και άλλων ερευνών που υποστηρίζουν ότι οι άνδρες και οι γυναίκες σε χώρες όπως στην Πολωνία (Filus & Roszak, 2014) και την Τουρκία (Börkan, Erkman & Keskiner, 2014) αντιλαμβάνονται το ίδιο τόσο την πατρική όσο και τη μητρική αποδοχή. Ωστόσο, υπάρχουν και έρευνες που υποστηρίζουν ότι οι σχέσεις μεταξύ της αντιληπτής πατρικής-μητρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής ποικίλουν ανάλογα με την εθνικότητα των ατόμων (Veneziano, 2000).

Επίσης, τα αποτελέσματα αναφέρουν ότι η γονική αποδοχή που αντιλαμβάνονται οι ενήλικες σχετίζεται θετικά με τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους. Αυτό σημαίνει ότι όσο μεγαλύτερη γονική αποδοχή λαμβάνουν οι ενήλικες κατά την παιδική τους ηλικία, τόσο πιο καλή είναι η μετέπειτα ψυχολογική τους προσαρμογή. Το συγκεκριμένο εύρημα είναι σύμφωνο τόσο με την υπόθεση όσο και με παρόμοιες έρευνες, οι οποίες έχουν καταλήξει σε ίδια αποτελέσματα (Börkan, Erkman & Keskiner, 2014; Filus & Roszak, 2014; Rohner & Khaleque, 2003). Επιπρόσθετα, μελέτες που διενεργήθηκαν σε 22 χώρες αποκαλύπτουν μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της αντιληπτής γονικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής, η οποία είναι διακριτή σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια (Khaleque & Rohner, 2012).

Γενικότερα, τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης εντοπίζουν ότι η σχέση μεταξύ της μητρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής των γυναικών είναι υψηλότερη σε σχέση με αυτή των ανδρών. Δηλαδή, η μητρική αποδοχή φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή των γυναικών σε σχέση με αυτή των ανδρών. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και με την πατρική αποδοχή που επηρεάζει την ψυχολογική προσαρμογή των γυναικών σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτή των ανδρών. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με την αρχική υπόθεση, καθώς παρατηρείται διαφοροποίηση ως προς το φύλο στη σχέση πατρικής-μητρικής αποδοχής και ψυχολογικής προσαρμογής.

Η έρευνα των Chyung και Lee (2008) επισημαίνει ότι πράγματι υπάρχουν διαφορές ως προς το φύλο στη σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής στην παιδική ηλικία και της μετέπειτα ψυχολογικής προσαρμογής. Αν και οι γονείς αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν διαφορετικές στρατηγικές στην ανατροφή για τους γιους και τις κόρες τους (McKinney & Renk, 2008), τα κορίτσια είναι περισσότερο δεμένα με τους γονείς τους από τα αγόρια (Svensso, 2004), κάτι που θα μπορούσε να εξηγεί το λόγο για τον οποίον οι γυναίκες φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από την πατρική-μητρική αποδοχή στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους, στην παρούσα έρευνα.

Στη συνέχεια, όπως είναι γνωστό από προγενέστερες έρευνες που έχουν μελετήσει την επιρροή του ρόλου του πατέρα, επισημαίνεται ότι σε γενικές γραμμές οι πατέρες είναι περισσότερο απορριπτικοί σε σχέση με τις μητέρες και τα αγόρια βιώνουν περισσότερη απόρριψη συγκριτικά με τα κορίτσια (Dwairy, 2009). Έτσι λοιπόν, φαίνεται ότι τα κορίτσια βιώνουν την αποδοχή από τον πατέρα τους και η εγγύτητα που αναπτύσσεται μεταξύ τους ασκεί σημαντική επίδραση στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους ως ενήλικες (Liu, 2005). Επομένως, γίνεται αντιληπτός ο λόγος που στην παρούσα έρευνα η επίδραση της πατρικής αποδοχής στην ψυχολογική προσαρμογή είναι υψηλότερη στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες.

Η παρούσα μελέτη ασχολήθηκε και με το φόβο εγγύτητας, που όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα η μέση βαθμολογία του φόβου εγγύτητας για τους άνδρες είναι υψηλότερη σε σχέση με τις γυναίκες. Ακόμη, τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι τόσο η μητρική όσο και η πατρική αποδοχή σχετίζονται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας, επιβεβαιώνοντας την αρχική υπόθεση.

Τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούν να εξηγηθούν από το PARTheory, καθώς η γονική απόρριψη είναι γνωστό ότι δημιουργεί δυσκολίες στην ανάπτυξη της κοινωνικής συμπεριφοράς των ατόμων. Πιο αναλυτικά, τα παιδιά που έχουν απορριφθεί από τους γονείς τους αυτοχαρακτηρίζονται ως ανάξια αγάπης, δυσκολεύονται να αντιληφθούν τα συναισθήματα των άλλων και να εκφράσουν τα δικά τους συναισθήματα και τις δικές τους σκέψεις. Πολλές φορές μάλιστα, απομονώνονται συναισθηματικά, δεν συνάπτουν μόνιμες και οικείες σχέσεις, με αποτέλεσμα να γίνονται συναισθηματικά απαθείς. Παρ' όλο που ως ενήλικες έχουν ισχυρή ανάγκη για να εισπράττουν αγάπη και φροντίδα από άλλα πρόσωπα είναι δύσκολο για αυτούς να την παρέχουν σε άλλους (Rohner & Nielsen, 1978; Rohner & Rohner, 1980). Επομένως, όλες αυτές οι δυσκολίες στην ανάπτυξη οικείων σχέσεων σχετίζονται άμεσα με τη γονική αποδοχή-απόρριψη που έχουν βιώσει οι ενήλικες ως παιδιά.

Ακόμα, οι διαφορές που σημειώνονται ως προς το φύλο είναι αντίθετες με αυτές της υπόθεσης. Στην παρούσα έρευνα, η σχέση μητρικής-πατρικής αποδοχής και φόβου εγγύτητας είναι υψηλότερη

για τους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες. Έτσι, φαίνεται ότι οι άνδρες φοβούνται περισσότερο να αποκτήσουν οικείες διαπροσωπικές σχέσεις, μετά από μια εμπειρία απόρριψης, σε σχέση με τις γυναίκες. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από τα αποτελέσματα άλλων ερευνών που αποκάλυψαν ότι οι άνδρες με υψηλό φόβο εγγύτητας παρουσιάζουν χαμηλότερη κοινωνική οικειότητα σε σχέση με τις γυναίκες (Descunter & Thelen, 1991; Doi & Thelen, 1993).

Ένα ενδιαφέρον αποτέλεσμα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα είναι ότι η ψυχολογική προσαρμογή σχετίζεται αρνητικά με το φόβο εγγύτητας. Το συγκεκριμένο εύρημα επιβεβαιώνει την υπόθεση και συμφωνεί με προγενέστερες έρευνες. Είναι γνωστό ότι οι προσωπικές σχέσεις των ενηλίκων είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες πρόβλεψης της ψυχολογικής προσαρμογής, με σημαντικές συνέπειες στον αντίκτυπο της ψυχολογικής ευεξίας τους (Cassidy & Shaver, 1999; Khaleque, 2004). Όσον αφορά στη διαφοροποίηση ως προς το φύλο, τα αποτελέσματα αποκαλύπτουν ότι η σχέση του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής προσαρμογής των ανδρών είναι ισχυρότερη σε σύγκριση με τις γυναίκες. Αυτό σημαίνει ότι οι άνδρες που φοβούνται να αναπτύξουν οικείες σχέσεις, παρουσιάζουν δυσκολίες στην ψυχολογική προσαρμογή τους. Το εύρημα είναι αντίθετο με την αρχική μας υπόθεση.

Είναι ήδη γνωστό ότι ο φόβος της οικειότητας αναστέλλει την ικανότητα των ατόμων να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους με άλλα άτομα (Descutner & Thelen, 1991), με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλές δυσκολίες στην μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους ως προς το κοινωνικό επίπεδο. Ευρήματα από προγενέστερες έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι άνδρες έχουν υψηλότερο φόβο εγγύτητας και ιδίως σε ότι αφορά στις σημαντικές διαστάσεις της κοινωνικής και σεξουαλικής οικειότητας, σε σχέση με τις γυναίκες οι οποίες κοινωνικοποιούνται πιο έντονα έχοντας το αίσθημα της οικειότητας (Baxter, 1986; Thelen, Vander Wal, Thomas & Harmon, 2000).

Τέλος, στόχος της εν λόγω έρευνας ήταν να εξεταστεί η επίδραση του φόβου εγγύτητας στη σχέση ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη μητρική-πατρική αποδοχή και τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων. Παρουσιάστηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, καθώς βρέθηκε ότι η επίδραση του φόβου εγγύτητας στη μητρική-πατρική αποδοχή και στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή είναι σημαντική, κάτι που επιβεβαιώνει τις αρχικές προσδοκίες της έρευνας.

Ένα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από την επίδραση του φόβου εγγύτητας στη μητρική-πατρική αποδοχή και στην ψυχολογική προσαρμογή είναι η διαφοροποίηση του ως προς το φύλο. Ενώ στις γυναίκες, η επίδραση του φόβου εγγύτητας στη σχέση της μητρικής-πατρικής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής είναι μερική δε φαίνεται να συμβαίνει το ίδιο στους άνδρες. Πιο

αναλυτικά, παρατηρείται ότι η πατρική αποδοχή για τους άνδρες δεν επιδρά σε σημαντικό βαθμό στην δημιουργία του φόβου εγγύτητας και στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή. Σε αντίθεση με τη μητρική αποδοχή που φαίνεται ότι είναι ολοκληρωτικά επιδραστική στην ανάπτυξη φόβου εγγύτητας και στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή του.

Συνοψίζοντας, η παρούσα έρευνα εντοπίζει ότι ο φόβος της εγγύτητας επηρεάζεται από τις εμπειρίες της γονικής αποδοχής-απόρριψης στην παιδική ηλικία και επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ψυχολογική αδυναμία προσαρμογής στη μετέπειτα ζωή του ατόμου. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί καθώς είναι γνωστό ότι η γονική αποδοχή-απόρριψη αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή του ατόμου (Rohner & Khaleque, 2003). Επίσης, προγενέστερες έρευνες επισημαίνουν ότι πέρα από τις σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της δημιουργίας των οικείων σχέσεων των ενηλίκων και της ψυχολογικής προσαρμογής, οι οικείες σχέσεις είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες πρόβλεψης της ψυχολογικής προσαρμογής (Cassidy & Shaver, 1999; Khaleque, 2004). Ακόμη, δεδομένου του γεγονότος ότι οι γυναίκες επηρεάζονται εξίσου από την πατρική-μητρική αποδοχή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη ότι φοβούνται να δημιουργήσουν οικείες σχέσεις για να προστατευτούν από τους συναισθηματικούς κινδύνους που μπορεί να προκύψουν (Lutwak, 1985), γίνεται κατανοητή η διαφορά της επιρροής του φόβου εγγύτητας στα δύο φύλα.

Από την άλλη, για τους άνδρες η μητρική αποδοχή φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο τόσο στη δημιουργία οικείων σχέσεων, όσο και στη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή τους. Αν και δεν υπάρχουν μέχρι τώρα ενδείξεις από άλλες έρευνες ότι ο ρόλος της μητρικής αποδοχής στους άνδρες είναι καθοριστικός για την ανάπτυξη οικείων σχέσεων και για τη μετέπειτα ψυχολογική προσαρμογή, θα μπορούσε να υποτεθεί ότι το συγκεκριμένο εύρημα αποτελεί χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι λοιπόν, φαίνεται ότι η μητέρα κατέχει το ρόλο του φροντιστή και επομένως είναι αυτή που ασκεί καθοριστική επιρροή στη διαμόρφωση της ανάπτυξης της προσωπικότητάς του παιδιού με την πάροδο του χρόνου (Rohner & Khaleque, 2002). Επίσης, όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι γνωστό ότι τα αγόρια βιώνουν περισσότερη απόρριψη από τους πατέρες (Dwairy, 2009). Τα παραπάνω στοιχεία μπορούν να εξηγήσουν το λόγο που η μητρική αποδοχή για τους άνδρες κατέχει προεξάρχων ρόλο στην ανάπτυξη οικείων σχέσεων και στην ομαλή ψυχολογική προσαρμογή τους. Παρ' όλα αυτά, για να αποδειχθεί η καθολικότητα του παραπάνω ευρήματος σε άλλα πολιτιστικά και κοινωνικά πλαίσια, επιδέχεται περαιτέρω έρευνα.

Επιπλέον, η παρούσα μελέτη παρέχει χρήσιμες συμβουλευτικές προεκτάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής δυσπροσαρμογής που προέρχονται από τη

γονική απόρριψη. Έτσι λοιπόν, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή από τους γονείς στη θεμελίωση μιας υγιούς σχέσης μεταξύ γονέα-παιδιού. Ο γονέας οφείλει να κατανοεί τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το παιδί, ώστε η σχέση τους να χαρακτηρίζεται από αισθήματα οικειότητας και να αποτελεί πρότυπο για τις μετέπειτα σχέσεις του. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, το παιδί εκτός από την αποδοχή που πρέπει να βιώνει από τους γονείς του, πρέπει να νιώθει αποδεκτό από τους συνομηλίκους τους. Για όλα τα παραπάνω, θα ήταν χρήσιμη η ατομική θεραπεία για το παιδί που θα έχει δεχθεί την απόρριψη, η δυαδική θεραπεία ανάμεσα στο παιδί και το γονέα που το απορρίπτει, η οικογενειακή θεραπεία στην οποία θα συμμετέχουν όλα τα μέλη για τον επαναπροσδιορισμό των ρόλων και των αλληλεπιδράσεων τους. Στην περίπτωση που ένας ενήλικας έχει δεχθεί απόρριψη από τους γονείς του κατά την παιδική ηλικία και έχει δυσκολίες στην ψυχολογική προσαρμογή και στη σύναψη οικείων σχέσεων, η ατομική θεραπεία είναι πολύ βοηθητική.

Συνοψίζοντας, στο σημείο αυτό θα ήταν σημαντικό να παρουσιαστούν κάποιοι περιορισμοί για την παρούσα έρευνα. Αρχικά, όλο το δείγμα της μελέτης αποτελείται από ενήλικες φοιτητές και φοιτήτριες που φοιτούν σε ελληνικά Πανεπιστήμια και Τ.Ε.Ι, ηλικίας από 18-31 ετών. Αν και το δείγμα είναι ικανοποιητικό ως προς τον αριθμό, η ηλικιακή περίοδος που επιλέχθηκε είναι αρκετά κρίσιμη για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων και για τη δημιουργία μακροπρόθεσμων σχέσεων οικειότητας. Με λίγα λόγια, επειδή οι συμμετέχοντες είναι φοιτητές δεν αντιπροσωπεύουν ένα δείγμα γενικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα τα ευρήματα της μελέτης να μην μπορούν να γενικευτούν για άλλες ηλικιακές ομάδες και για άλλους πληθυσμούς. Τέλος, λόγω της ανεπάρκειας των δεδομένων για τη σχέση μεταξύ του φόβου εγγύτητας και της ψυχολογικής προσαρμογής, θα μπορούσαν να διεξαχθούν έρευνες που να μελετούν την εν λόγω σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών.

## BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ajdukovic, M. (1990) Differences in Parent's Rearing Style between Female and Male Predelinquent and Delinquent Youth (Abstract). *Psychologische Beitrage*, 32, 7-15.
- Aksan, N., Kısac, B., Aydın, M., & Demirbuken, S. (2009). Symbolic interaction theory. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 902–904. doi:10.1016/j.sbspro.2009.01.160
- Amato, P. R., & Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavior problems. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 375-384.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., & Olsen, J. A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture and method. *Monographs of the society for research in child development*, (70) 4.
- Barnes, G. M. (1984). Adolescent alcohol abuse and other problem behaviors: Their relationships and common parental influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 13, 329-348.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43–88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 101–103.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *Am Psychol*, 35, 639-652.
- Baumrind, D. (1991). Parenting Styles and Adolescent Development. In *Encyclopedia of Adolescence*, 2, New York: Garland.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*. 7, 147-178.
- Batool, S., & Najam, H. (2009). *Relationship between perceived parenting style, perceived parental acceptance-rejection (PAR) and perception of god among young adults*. Quaide-azam University, Islamabad, Pakistan.



- Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. New York: The New American Library.
- Belsky, J., & Pensky, E. (1988). Developmental history, personality, and family relationships: Toward an emergent family system. *Relationships within families* (p. 193-217). Oxford, UK: Clarendon
- Bjorklund, D. F., & Pellegrini, A. D. (2002). *The origins of human nature: Evolutionary developmental psychology*. Washington, D.C.: APA Books.
- Bowlby, J. (1944). Forty-four juvenile thieves: Their characters and home life. *International Journal of Psychoanalysis*, 25, 19-52.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, Vol. 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, Vol. 2: Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. A. (1988). *Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory*. Londra: Routledge.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1987). The Development of Companionship and Intimacy. *Child Development*, (58) 4, 1101-1113.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of Friendship, Interpersonal Competence, and Adjustment during Preadolescence and Adolescence. *Child Development*, 61, 1101-1111.
- Campo, A. T., & Rohner, R. P. (1992). Relationships between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. *Child Abuse & Neglect* 16, 429-440.
- Cassidy, J., & P. R. Shaver. (1999). *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. New York: The Guilford Press.
- Chelune, G. J., Robinson, J. T., & Kommor, M. J. (1984). *A cognitive interactional model of intimate relationships*. : New York: Academic Press.
- Chen, X., Kenneth, R., & Bo-Shu, L. (1995). Depressed Mood in Chinese Children: Relations with School Performance and Family Environment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63, 938-947.

- Chen, X., Kenneth, R., & Bo-Shu, L. (1997). Maternal Acceptance and Social and School Adjustment in Chinese Children: A Four-Year Longitudinal Study. *Merrill-Palmer Quarterly*, 43, 663-681.
- Chyung, Y., & Lee, J. (2008). Intimate partner acceptance, remembered parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Korean college students in ongoing intimate relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 77-86.
- Coleman, J. C. (1956). *Abnormal psychology and modern life*. New York: Scott Foresman.
- Costello, C. G. (1982). Social factors associated with depression: A retrospective community study. *Psychological Medicine*, 12, 329- 339.
- Coughlin, C., & Vuchinich, S. (1996). Family experience in preadolescence and the development of male delinquency. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 491-501.
- Crook, T., Raskin, A., & Eliot, J. (1981). Parent-Child Relationships and Adult Depression. *Child Development*, 52, 950-957.
- Dandeneau, M. L., & Johnson, S. M. (1994). Facilitating intimacy: Interventions and effects. *Journal of Marital and Family Therapy*, 20, 17-33.
- Davis, D., & Perkowski, W. T. (1979). Consequences of responsiveness in dyadic interaction: Effects of probability of response and proportion of content-related responses on interpersonal attraction. *Journal of Personality & Social Psychology*. 37(4), 534-550.
- Descutner, C. J., & Thelen, M. H. (1991). Development and validation of a Fear-of-Intimacy Scale. *Psychological Assessment: A journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3, 218-225.
- Doi, S. C., & Thelen, M. H. (1993). The fear-of-intimacy Scale: Replication and Extension. *Psychological Adjustment*, 5(3), 377-383.
- Dural, G., & Yalcin, I. (2014). Investigation of Relationship Between Parental acceptance and psychological adjustment among university students. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 221-232. doi: 10.5350/DAJPN2014270305
- Dwairy, M. (2009). Parental Acceptance–Rejection: a Fourth Cross-Cultural Research on Parenting and Psychological Adjustment of Children. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 30–35. doi: 10.1007/s10826-009-9338-y

- Emde, Robert N. (1983). The prerepresentational self and its affective core. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 38, 165-192.
- Emmelkamp, P. M. G., & Heeres, H. (1988). Drug Addiction and Parental Rearing Style: A Controlled Study. *The International Journal of the Addictions*, 23, 207-216.
- Emmons, R. A., & Colby, P. M. (1995). Emotional conflict and well-being: Relation to perceived availability, daily utilization, and observer reports of social support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), 947.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. (2nd ed.). New York: Norton Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erkman, F. (1992). Support for Rohner's Parental Acceptance-Rejection Theory as a Psychological Abuse Theory in Turkey. *In Innovations in Cross-Cultural Psychology*. 384-395.
- Epstein, S. (1994). Integration of the cognitive and the psychodynamic unconscious. *American Psychologist*, 49, 709-724.
- Feldman, S., & Downey, G. (1994). Rejection sensitivity as a mediator of the impact of childhood exposure to family violence on adult attachment behavior. *Development and Psychopathology*, 6, 231-247.
- Felner, R. D., Brand, S., Dubois, D. L., Adan, A. M., Mulhall, P. F., & Evans, E. G. (1995). Socioeconomic disadvantage, proximal environmental experiences, and socioemotional and academic adjustment in early adolescence: Investigation of a mediated effects model. *Child Development*, 66, 774-792.
- Ferrante, J. (2005). *Co-parenting in intact and divorced families: Its impact on young adult adjustment*. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Commonwealth University, Richmond, VA.
- Garber, J., Robinson, N. S., & Valentiner, D. (1997). The relation between parenting and adolescent depression: Self-worth as mediator. *Journal of Adolescent Research*, 12, 12-33.
- Glueck, S., & Glueck, E. (1968). *Delinquents and nondelinquents in perspective*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Goldberg, C. (1991). *Understanding shame*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Greenfield, S., & Thelen, M. (1997). Validation of the fear of intimacy scale with a lesbian and gay male population. *Journal of Social and Personal Relationships*, (14), p. 707–716.
- Hale, W. W., Van Der Valk, I., Engels, R., & Meeus, W. (2005). Does perceived parental rejection make adolescents sad and mad? The association of perceived parental rejection with adolescent depression and aggression. *Journal of Adolescent Health*, 36, 466-474. doi:10.1016/j.jadohealth.2004.04.007
- Hatfield, E. (1984). The dangers of intimacy. *Communication intimacy, and close relationships*. New York: Academic Press.
- Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (2000). *Close Relationships: A Sourcebook*. Thousand Oaks, US: Sage Publications.
- Hook, M. K., Gerstein, L. H., Detterich, L., & Gridley, B. (2003). How close are we? Measuring intimacy and examining gender differences. *Journal of Counseling and Development*, 81, 462–472.
- Hundleby, J. D., & Mercer, G. W. (1987). Family and Friends as Social Environments and Their Relationship to Adolescents' Use of Alcohol, Tobacco, and Marijuana. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 151-164.
- Kelvin, P. (1977). *Theory and practice in interpersonal attraction*. New York: Academic Press.
- Khaleque, A. (2001). *Parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and intimate adult relationships*. Unpublished Masters Thesis, University of Connecticut.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived Parental Acceptance - Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross- Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54–64.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Reliability of Measures Assessing the Pancultural Association between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment. A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33 (1), 87-99.
- Khaleque, A. (2004). Intimate Adult Relationships, Quality of Life and Psychological Adjustment. *Social Indicators Research*, 69, 351–360.

- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural Associations Between Perceived Parental Acceptance and Psychological Adjustment of Children and Adults: A Meta-Analytic Review of Worldwide Research. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 43*(5), 784–800. doi: 10.1177/0022022111406120
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2013). Effects of Multiple Acceptance and Rejection on Adults' Psychological Adjustment: A Pancultural Study. *Social Indicators Research, 113*, 393-399. doi: 10.1007/s11205-012-0100-2
- Kitahara, M. (1987). Perception of parental acceptance and rejection among Swedish university students. *Child Abuse & Neglect, 11*, 223-227.
- Kostic, J., Nestic, M., Stankovic, M., & Zikic, O. (2014). Perceived parental acceptance/rejection, some family characteristics and conduct disorder in adolescents. *Vojnosanit Pregl, (71)10*, 942–948. doi: 10.2298/VSP1410942K
- Lawrence, P. A., & Oliver, J. P. (2001). *Θεωρίες Προσωπικότητας*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Lefkowitz, M., M., & Tesiny, E. P. (1984). Rejection and Depression: Prospective and Contemporaneous Analyses. *Developmental Psychology, 20*(5), 776-785.
- Liu, R. X. (2005). Parent-youth closeness and youth's suicidal ideation, the moderating effects of gender, stages of adolescence, and race or ethnicity. *Youth and Society, 37*(2), 145-175.
- Loeber, R., & Stouthamer-Loeber, M. (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. *Crime & Just., 7*, 29.
- Lovett, B. B. (1995). Child sexual abuse: The female victim's relationship with her non offending mother. *Child Abuse and Neglect, 19*, 729-738.
- Luther, B. (2007). Looking at childhood obesity through the lens of Baumrind's parenting typologies. *Orthopaedic Nursing, (26)5*, 270-278.
- Lutwak, N. (1985). Fear of intimacy among college women. *Adolescence, 20*, 15–20.
- Lutwak, N., Panish, J., & Ferrari, J. (2003). Shame and guilt: characterological vs. behavioral self-blame and their relationship to fear of intimacy. *Personality and Individual Differences, 35*, 909-916.
- Marcus, R. F., & Gray, L. (1998). Close Relationships of Violent and Non-Violent African American Delinquents. *Violence and Victims, 13*, 31-46.

- Martin, J. L., & Ashby, J. S. (2004). Perfectionism and Fear of Intimacy: Implications for Relationships. *The family journal: counseling and therapy for couples and families*, (12 ) 4, 368-374. doi: 10.1177/1066480704267279
- Maughan, B., Pickles, A., & Quinton, D. (1995). Parental hostility, childhood behavior, and adult social functioning. *Coercion and punishment in long-term perspectives*, 34-58.
- McAdams, Dan P., & Vaillant, G. E. (1982). Intimacy motivation and psychosocial adjustment: A longitudinal study. *Journal of Personality Assessment*, (46) 6, 586-593.
- McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers, implications for late adolescents. *Journal of Family Issues*, 29(6), 806-827.
- Merry, J. (1972). Social Characteristics of Addiction to Heroin. *British Journal of Addiction*, 67, 322- 325.
- Miller, L. C., Berg, J. H., & Archer, R. L. (1983). Openers: Individuals who elicit intimate self-disclosure. *Journal of Personality & Social Psychology*. 44(6), 1234-1244.
- Otto, M. W., Pava, J. A., & Sprich-Buckminster, S. (1996). Treatment of major depression: Application and efficacy of cognitive-behavioral therapy. *Challenges in clinical practice: Pharmacologic and psychosocial strategies*, 31-52.
- Parker, G. (1983). Parental 'Affectionless Control' as an Antecedent to Adult Depression. *Archives of General Psychiatry*, 40, 956-960.
- Parker, G., Kiloh, L., & Hayward, L. (1987). Parental representations of neurotic and endogenous depressives. *Journal of Affective Disorders*, 13, 75-82.
- Parker, J. G., & Gottman, J. M. (1989). Social and emotional development in a relational context: Friendship interaction from early childhood to adolescence. *Peer relationships in child development*. New York: Wiley.
- Pedersen, W. (1994). Parental Relations, Mental Health, and Delinquency in Adolescents. *Adolescence*, 29, 975-990.
- Prager, K. J. (1995). *The psychology of intimacy*. New York: Guilford Press.
- Preacher, K. J., & Kelley, K. (2011). Effect size measures for mediation models: Quantitative strategies for communicating indirect effects. *Psychological Methods*, 16(2), 93–115.

- Reinherz, H. Z., Giaconia, R. M., Hauf, A. M. C., Wasserman, M. S., & Silverman, A. B. (1999). Major depression in the transition to adulthood: Risks and impairments. *Journal of Abnormal Psychology, (108)*, p.500-510
- Reis, H. T., & Shaver, P. (1988). Intimacy as an interpersonal process. *Handbook of personal relationships, 24(3)*, 367-389.
- Reis, S., & Grenyer, B. F. (2004). Fear of intimacy in women: Relationship between attachment styles and depressive symptoms. *Psychopathology, 37(6)*, 299-303.
- Richter, J. (1994). Parental Rearing and Aspects of Psychopathology with Special Reference to Depression. *In Parenting and Psychopathology. 235-251.*
- Robertson, J. F., & Simons, R. L. (1989). Family factors, self-esteem, and adolescent depression. *Journal of Marriage and the Family, 51*, 125-138.
- Roe, A., & Siegelman, M. (1963). A parent-child relations questionnaire. *Child Development , 34*, 355-369.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rohner, R. P. (1975). *They Love Me, They Love Me Not: A Worldwide Study of the Effects of Parental Acceptance and Rejection*. New Haven: HRAF Press.
- Rohner, R. P., & Nielsen, C. C. (1978). *Parental acceptance and rejection: A review and annotated bibliography of research and theory*. Oxford, England: Hraflex.
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1980). Antecedents and consequences of parental rejection: a theory of emotional abuse. *Child Abuse & Neglect, 4*, 189-198.
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: cross-cultural codes. *Ethnology, 20*, 245- 260.
- Rohner, R. P. (1986). Patterns of Parenting: The Warmth Dimension in Worldwide Perspective. *Psychology and culture, 16*, 113-120.
- Rohner, R. P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in cross-cultural perspective. *Readings in psychology and culture, 113-120*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

- Rohner, R. P., Greene, J. E., & Rohner, N. D. (1996). Assessment of the validity and reliability of three instruments used in the CHOICE Foster Care Program. Unpublished manuscript.
- Rohner, R. P. (1999). Acceptance and rejection. *Encyclopedia of human emotions, 1*, 6-14. New York: Macmillan.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research, (36)1*, 16-47.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: A universalist perspective. *Online readings in psychology and culture, 6(1)*, 4.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "Acceptance-Rejection Syndrome": universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist, (59)8*, 830-840.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Introduction to Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications. *Ethos, (13)3*, 299-334.
- Rohner, R. P. (2006, June). Introduction to PARTheory studies of intimate partner relationships. In *First International Congress on Interpersonal Acceptance and Rejection, Istanbul, Turkey*.
- Rohner, R. P. (2008). Parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross-Cultural Research, (42)1*, 5-12.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2010). Testing Central Postulates of Parental Acceptance-Rejection Theory (PARTheory): A Meta-Analysis of Cross-Cultural Studies. *Journal of Family Theory & Review, 2*, 73–87. doi:10.1111/j.1756-2589.2010.00040.x
- Rosenberg, C. M. (1971). The Young Addict and His Family. *British Journal of Psychiatry, (118)*, 469-470.
- Sable, P. (2007). Accentuating the positive in adult attachments. *Attachment and Human Development, 9*, 361–374.
- Salama, M. (1990). Perceived Parental Rejection and Cognitive Distortions: Risk Factors for Depression. *Egyptian Journal of Mental Health, 30*, 1-17.
- Saxena, V. (1992). Perceived Maternal Rejection as Related to Negative Attention-Seeking Classroom Behavior among Primary School Children. *Journal of Personality and Clinical Studies, 8*, 129-135.



- Schaefer, E. S. (1965a). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Shedler, J., & Block, J. (1990). Adolescent Drug Use and Psychological Health: A Longitudinal Inquiry. *American Psychologist*, 45, 612-630.
- Simons, R. L., & Robertson, J. F. (1989). The impact of parenting factors, deviant peers, and coping style upon adolescent drug use. *Family Relations*, (38), 273-281.
- Sullivan, H.S. (1953). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. New York: Norton.
- Schlenker, B. R. 1984. Identities, identifications, and relationships. *Communication, intimacy, and close relationships: 71-104*. New York: Academic Press.
- Schwartz, C. E., Dorer, D. J., Beardslee, W. R., Lavori, P. W., & Keller, M. B. (1990). Maternal expressed emotion and parental affective disorder: Risk for childhood depressive disorder, substance abuse, or conduct disorder. *Journal of Psychiatric Research*, 24, 231-250.
- Svensso, R. (2004). Shame as a consequence of the parent-child relationship, a study of gender differences in juvenile delinquency. *European Journal of Criminology*, 1(4), 477-504.
- Thelen, M. H., Vander-Wal, J. S., Muir-Thomas, A., & Harmon, R. (2000). Fear of Intimacy Among Dating Couples. *Behavior Modification*, (24) 2, 223-240.
- Thiele, S. H. (2007). *Developing a healing god image: Young adults' reflections on paternal relational patterns as predictors of god image development during adolescence*. ProQuest.
- Truant, G. S., Herscovitch, J., & Lohrenz, J. G. (1987). The relationship of childhood experience to the quality of marriage. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 32, 87-92.
- Veneziano, R. A., (2000). Perceived Paternal and Maternal Acceptance and Rural African American and European American Youths' Psychological Adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 62(1), 123-132.
- Vrasti, R., Eisemann, M., Podea, D., Olteanu, I., Scherppler, D., & Peleneagra, R. (1990). Parental rearing practices and personality in alcoholics classified according to family history. *Psychiatry: A world perspective*, 4, 359-364.
- Walsh, A., Beyer, J. A., & Petee, T. A. (1987). Love deprivation, Weschler performance verbal discrepancy, and violent delinquency. *Journal of Psychology*, 121, 177-184.

- Waltz, M. (1986). Marital context and post-infarction quality of life: Is it social support or something more? *Social Science and Medicine*, 22, 791-805.
- Waring, E., Mc Elrath, D., Lefcoe, D., & Weisz, G. (1981). Dimensions of intimacy in marriage. *Psychiatry*, 44, 169-175.
- Wheeler, L., Reis, H., & Nezlek, J. (1983). Loneliness, social interaction, and sex roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 943-953.
- Whitbeck, L. B., Conger, R. D., & Kao, M. Y. (1993). The Influence of Parental Support, Depressed Affect, and Peers on the Sexual Behaviors of Adolescent Girls. *Journal of Family Issues*, 14, 261-278.
- Wind, T. W., & Silvern, L. (1994). Parenting and family stress as mediators of the long-term effects of child abuse. *Child Abuse and Neglect*, 18, 439-453.
- Winnicott, D. W. (1965). The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development. *The International Psycho-Analytical Library*, 64, 1-276.
- Zhang, F., & Hazan, C. (2002). Working models of attachment and person perception processes. *Personal Relationships*, 9, 225–235.

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Το Ερωτηματολόγιο Γονικής Αποδοχής-Απόρριψης (“Parental Acceptance/Rejection Questionnaire-Adult PARQ, father and mother version”) (Rohner, 1978)

### Adult PARQ

#### Parental Acceptance/Rejection Questionnaire (father and mother version)

Οι παρακάτω σελίδες περιλαμβάνουν μια σειρά από δηλώσεις που περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς μερικές φορές φέρονται προς τα παιδιά τους. Διαβάστε κάθε δήλωση προσεκτικά και σκεφτείτε πόσο καλά περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς σας, σας φέρονταν όταν ήσασταν περίπου 7-12 χρονών. Δώστε την πρώτη σας εντύπωση και προχωρήστε στην επόμενη ερώτηση χωρίς να επιμείνετε περισσότερο σε κάποια από αυτές.

Απαντήστε σε κάθε δήλωση με βάση την **πραγματική συμπεριφορά των γονιών** σας και όχι την συμπεριφορά που θα θέλατε να έχουν. Δώστε μία απάντηση κάθε φορά χρησιμοποιώντας την παρακάτω κλίμακα. Απαντήστε πρώτα για τον πατέρα σας και έπειτα για την μητέρα σας.

①	②	③	④
<b>Πάντα</b>	<b>Μερικές Φορές</b>	<b>Σπάνια</b>	<b>Ποτέ</b>

#### Ο Πατέρας μου...

1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.	①	②	③	④
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.	①	②	③	④
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να του μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.	①	②	③	④
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.	①	②	③	④
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.	①	②	③	④
6	Με τιωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.	①	②	③	④
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένος για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.	①	②	③	④
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.	①	②	③	④
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.	①	②	③	④
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.	①	②	③	④
11	Με αγνοούσε όταν του ζητούσα βοήθεια.	①	②	③	④
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.	①	②	③	④
13	Μου έδινε πολλή σημασία.	①	②	③	④
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.	①	②	③	④
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.	①	②	③	④

16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.	①	②	③	④
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα	①	②	③	④
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.	①	②	③	④
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί του.	①	②	③	④
20	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.	①	②	③	④
21	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.	①	②	③	④
22	Μου έδειχνε την αγάπη του.	①	②	③	④
23	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που τον ενοχλεί.	①	②	③	④
24	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.	①	②	③	④

①	②	③	④
<b>Πάντα</b>	<b>Μερικές Φορές</b>	<b>Σπάνια</b>	<b>Ποτέ</b>

### Η Μητέρα μου...

1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.	①	②	③	④
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.	①	②	③	④
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να της μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.	①	②	③	④
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.	①	②	③	④
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.	①	②	③	④
6	Με τιμωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.	①	②	③	④
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένη για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.	①	②	③	④
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.	①	②	③	④
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.	①	②	③	④
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.	①	②	③	④
11	Με αγνοούσε όταν της ζητούσα βοήθεια.	①	②	③	④
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.	①	②	③	④
13	Μου έδινε πολλή σημασία.	①	②	③	④
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.	①	②	③	④
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.	①	②	③	④
16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.	①	②	③	④
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα	①	②	③	④
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.	①	②	③	④
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί της.	①	②	③	④

<b>20</b>	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.	①	②	③	④
<b>21</b>	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.	①	②	③	④
<b>22</b>	Μου έδειχνε την αγάπη της.	①	②	③	④
<b>23</b>	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που την ενοχλεί.	①	②	③	④
<b>24</b>	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.	①	②	③	④

2) Το Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης της Προσωπικότητας (“Personality Assessment Questionnaire-Child PAQ”) (Rohner, 1978)

## Child PAQ

### Personality Assessment Questionnaire

Οι παρακάτω σελίδες περιλαμβάνουν προτάσεις που περιγράφουν τον τρόπο που οι άνθρωποι νιώθουν για τον εαυτό τους. Διαβάστε τη κάθε πρόταση προσεχτικά και σκεφτείτε κατά πόσο σωστά αυτή σας περιγράφει. Κάντε γρήγορα· δώστε τη πρώτη σας εντύπωση και προχωρήστε στην επόμενη πρόταση. Μη μένετε πολύ σε κάθε πρόταση.

Τέσσερα κουτιά είναι σχεδιασμένα για κάθε πρόταση. Εάν η πρόταση είναι αλήθεια για εσάς, τότε αναρωτηθείτε, «Είναι σχεδόν πάντα αλήθεια;» ή «Είναι μερικές φορές αλήθεια;». Εάν πιστεύετε ότι η πρόταση είναι σχεδόν πάντα αλήθεια, βάλτε ένα X στο κουτάκι ΣΧΕΔΟΝ ΠΑΝΤΑ ΑΛΗΘΕΙΑ· εάν πιστεύετε ότι η πρόταση είναι μερικές φορές σημειώστε ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΑΛΗΘΕΙΑ. Εάν πιστεύετε ότι η πρόταση δεν είναι αλήθεια για εσάς, τότε αναρωτηθείτε, «Είναι σπάνια αλήθεια;» ή «Σχεδόν ποτέ αλήθεια;». Εάν είναι σπάνια αλήθεια, τότε βάλτε ένα X στο κουτάκι ΣΠΑΝΙΑ ΑΛΗΘΕΙΑ· εάν πιστεύετε ότι η πρόταση δεν είναι σχεδόν ποτέ αλήθεια σημειώστε ΣΧΕΔΟΝ ΠΟΤΕ ΑΛΗΘΕΙΑ.

Να θυμάστε, δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη απάντηση για οποιαδήποτε πρόταση, έτσι ας είστε όσο το δυνατόν πιο ειλικρινείς μπορείτε. Απαντήστε σε κάθε πρόταση έτσι όπως νομίζετε ότι πραγματικά είστε και όχι έτσι όπως θα θέλατε να είστε. Για παράδειγμα, εάν σχεδόν πάντα νιώθετε καλά με τον εαυτό σας, τότε σημειώστε τη πρόταση ως εξής:

	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια	Σχεδόν ποτέ αλήθεια
Νιώθω καλά με τον εαυτό μου.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια	Σχεδόν ποτέ αλήθεια
1. Έχω συνέχεια στο μυαλό μου να μαλώνω ή να είμαι αγενής.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Μου αρέσει να βλέπω τους φίλους μου να με λυπούνται όταν είμαι άρρωστος/η.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Μου αρέσει ο εαυτός μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4.	Νιώθω ότι μπορώ να κάνω τα πράγματα το ίδιο καλά με τους περισσότερους ανθρώπους γύρω μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5.	Δυσκολεύομαι να δείξω στους άλλους τα αληθινά μου συναισθήματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6.	Νιώθω θλίψη λόγω της ανικανότητάς μου να χειρίζομαι τις καταστάσεις.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7.	Νιώθω ότι η ζωή είναι ωραία.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8.	Θέλω να χτυπήσω κάτι ή κάποιον.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9.	Μου αρέσει οι φίλοι μου να μου δείχνουν πολλή στοργικότητα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10.	Νιώθω ότι δεν είμαι καλός/ή και ότι ποτέ δε θα είμαι.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11.	Με κατακλύζουν συναισθήματα ανεπάρκειας	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12.	Είναι εύκολο για μένα να δείχνω την αγάπη μου στους ανθρώπους που νοιάζομαι.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13.	Είμαι κακοδιάθετος/η και κακόκεφος/η χωρίς σημαντικό λόγο.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14.	Βλέπω τη ζωή ότι είναι γεμάτη κινδύνους.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15.	Θυμώνω τόσο πολύ που πετάω και σπάω πράγματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16.	Προτιμώ να λύνω τα προβλήματά μου μόνος/η μου, παρά να ζητάω επιβεβαίωση και ενθάρρυνση.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17.	Όταν γνωρίζω κάποιον για πρώτη φορά, νομίζω ότι είναι καλύτερος/η από εμένα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18.	Μπορώ να διεκδικήσω με επιτυχία πράγματα που θέλω.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19.	Δυσκολεύομαι να κάνω και να διατηρήσω καλούς φίλους.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
20.	Εκνευρίζομαι όταν τα πράγματα πηγαίνουν στραβά.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
21.	Νομίζω ότι ο κόσμος είναι ένα καλό και ευχάριστο μέρος.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
22.	Κοροϊδεύω τους άλλους όταν κάνουν χαζά πράγματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
23.	Μου αρέσει οι φίλοι μου να μου δίνουν πολλή προσοχή.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
24.	Νομίζω ότι είμαι ένα καλό άτομο και ότι οι άλλοι άνθρωποι πρέπει να συμφωνούν με αυτό.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
25.	Πιστεύω ότι είμαι αποτυχημένος/η.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
26.	Είμαι ζεστός/ή και στοργικός/ή με τους ανθρώπους που πραγματικά μου αρέσουν.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
27.	Τη μια στιγμή είμαι γεμάτος/η ζωντάνια και χαρούμενος/η και την άλλη στιγμή είμαι κατσούφης/α και στεναχωρημένος/η.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
28.	Για εμένα ο κόσμος είναι ένα δυσάρεστο μέρος να ζει κανείς.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
29.	Σουφρώνω τα χείλη ή κρατώ μούτρα όταν θυμώνω.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
30.	Μου αρέσει να με ενθαρρύνουν όταν δυσκολεύομαι με κάτι.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
31.	Νιώθω αρκετά καλά με τον εαυτό μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

32.	Αισθάνομαι ανεπαρκής σε πολλά πράγματα από αυτά που προσπαθώ να κάνω.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
33.	Νιώθω άβολα και αμήχανα όταν προσπαθώ να δείξω πώς πραγματικά αισθάνομαι σε κάποιον που μου αρέσει.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
		<b>Σχεδόν πάντα αλήθεια</b>	<b>Μερικές φορές αλήθεια</b>	<b>Σπάνια αλήθεια</b>	<b>Σχεδόν ποτέ αλήθεια</b>
34.	Είναι ασυνήθιστο για εμένα να νευριάζω ή να αναστατώνομαι.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
35.	Βλέπω τον κόσμο σαν ένα απειλητικό και επικίνδυνο μέρος.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
36.	Δυσκολεύομαι να ελέγξω τον θυμό μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
37.	Μου αρέσει οι φίλοι μου να μου κάνουν όλα τα χατίρια όταν έχω χτυπήσει ή είμαι άρρωστος/η.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
38.	Είμαι δυσαρεστημένος/η με τον εαυτό μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
39.	Μπορώ να ολοκληρώσω με επιτυχία πράγματα που θέλω.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
40.	Είναι εύκολο να δείχνω στους φίλους μου ότι τους συμπαθώ πραγματικά.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
41.	Αποφεύγω τις κοντινές διαπροσωπικές σχέσεις.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
42.	Η ζωή για μένα είναι κάτι καλό.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



## 3) Η Κλίμακα Φόβου Εγγύτητας (“Fear of Intimacy Scale- FIS”) (Descutner and Thelen, 1991)

## FIS

## Fear of Intimacy Scale

## ΜΕΡΟΣ Α

**Οδηγίες:** Φανταστείτε ότι είστε σε μια στενή, συντροφική σχέση. Απαντήστε στις ακόλουθες προτάσεις, σαν να βρισκόσασταν σε μια τέτοια συντροφική σχέση. Αξιολογήστε πόσο σας αντιπροσωπεύει η κάθε πρόταση σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπως περιγράφεται παρακάτω σημειώνοντας το κατάλληλο κουτί. Σημείωση: Σε κάθε πρόταση, το Α (Άλλο Πρόσωπο) αναφέρεται στον/ην υποτιθέμενο/η ή πραγματικό/ή σύντροφό σας.

		Δε με αντιπροσωπεύ- ει καθόλου	Με αντιπροσωπεύ- ει λίγο	Με αντιπροσωπεύ- ει μέτρια	Με αντιπροσωπεύ- ει πολύ	Με αντιπροσω- πεύ- ει πάρα πολύ
1.	Θα ένιωθα άβολα να μιλήσω στον/ην «Α» για πράγματα για τα οποία έχω νιώσει ντροπή στο παρελθόν.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2.	Θα μου ήταν δύσκολο να μιλήσω στον/ην «Α» για κάτι που με έχει πληγώσει βαθιά.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3.	Θα ένιωθα άνετα να εκφράσω τα αληθινά μου συναισθήματα στον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4.	Αν ο/η «Α» ήταν αναστατωμένος/η θα φοβόμουν μερικές φορές να του/ης δείξω ότι νοιάζομαι.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5.	Θα φοβόμουν να εμπιστευτώ στον/ην «Α» τα βαθύτερα μου συναισθήματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6.	Θα μου ήταν εύκολο να πω στον/ην «Α» ότι νοιάζομαι για αυτόν/ήν.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

		<i>Δε με αντιπροσωπεύ- ει καθόλου</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει λίγο</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει μέτρια</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει πολύ</i>	<i>Με αντιπροσω- πεύ- ει πάρα πολύ</i>
7.	Θα μπορούσα να αισθανθώ απόλυτη συντροφικότητα με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8.	Θα ένιωθα άνετος/η να συζητήσω σημαντικά προβλήματα με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9.	Ένα μέρος του εαυτού μου θα φοβόταν να δεσμευτεί σε μια μακροχρόνια σχέση με τον «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10.	Θα αισθανόμουν άνετα να μιλήσω στον/ην «Α» για τις προηγούμενες εμπειρίες μου, ακόμα και για τις άσχημες.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11.	Πιθανόν θα ένιωθα άγχος στο να δείξω ισχυρά αισθήματα στοργικότητας στον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12.	Θα δυσκολευόμουν να μιλάω ανοιχτά στον/ην «Α» για τις προσωπικές μου σκέψεις.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13.	Θα μου ήταν δύσκολο ο/η «Α» να χρειάζεται συναισθηματική στήριξη από εμένα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14.	Δε θα φοβόμουν να μοιραστώ με τον/ην «Α» αυτά που δε μου αρέσουν στον εαυτό μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15.	Θα φοβόμουν να ρισκάρω να πληγωθώ προκειμένου να αποκτήσω μια στενότερη σχέση με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16.	Θα προτιμούσα να κρατάω για εμένα πολύ προσωπικές πληροφορίες.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

		<i>Δε με αντιπροσωπεύ- ει καθόλου</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει λίγο</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει μέτρια</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει πολύ</i>	<i>Με αντιπροσω- πεύ- ει πάρα πολύ</i>
17.	Δε θα μου προκαλούσε άγχος να είμαι αυθόρμητος/η με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18.	Θα ένιωθα άνετα να λέω στον/ην «Α» πράγματα που δε λέω σε άλλους ανθρώπους.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19.	Θα ένιωθα άνετα να εμπιστεύομαι στον/ην «Α» τις βαθύτερες μου σκέψεις και συναισθήματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
20.	Μερικές φορές θα ένιωθα άβολα, αν ο/η «Α» μου μιλούσε για πολύ προσωπικά του/ης θέματα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
21.	Θα ένιωθα άνετα να αποκαλύπτω στον/ην «Α» τα μειονεκτήματα και τις αδυναμίες μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
22.	Θα ένιωθα άνετα με την ύπαρξη ενός στενού συναισθηματικού δεσμού μεταξύ μας.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
23.	Θα φοβόμουν να μοιράζομαι τις προσωπικές μου σκέψεις με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
24.	Θα φοβόμουν ότι δε θα ένιωθα συνέχεια κοντά στον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
25.	Θα ένιωθα άνετα να εκφράζω στον/ην «Α» τις ανάγκες μου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
26.	Θα φοβόμουν ότι ο/η «Α» θα επένδυε στη σχέση μας περισσότερο από εμένα.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
27.	Θα ένιωθα άνετα να έχω μια ανοιχτή και ειλικρινή επικοινωνία με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
28.	Μερικές φορές θα ένιωθα άβολα με το να ακούω τα προσωπικά προβλήματα του/ης «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

		<i>Δε με αντιπροσωπεύ- ει καθόλου</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει λίγο</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει μέτρια</i>	<i>Με αντιπροσωπεύ- ει πολύ</i>	<i>Με αντιπροσω- πεύ- ει πάρα πολύ</i>
29.	Θα μου ήταν εύκολο να είμαι εντελώς ο εαυτός μου με τον/ην «Α».	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
30.	Θα ένιωθα άνετα να είμαι με τον/ην «Α» και να συζητάμε για τους προσωπικούς μας στόχους.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

## ΜΕΡΟΣ Β

**Οδηγίες:** Απαντήστε στις επόμενες προτάσεις σαν να αναφέρονται σε προηγούμενες σχέσεις σας. Αξιολογήστε πώς σας αντιπροσωπεύει η κάθε πρόταση σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπως περιγράφεται στις οδηγίες του Μέρους Α.

		<i>Δε με αντιπροσωπεύει καθόλου</i>	<i>Με αντιπροσω- πεύει λίγο</i>	<i>Με αντιπροσωπεύει μέτρια</i>	<i>Με αντιπροσωπεύει πολύ</i>	<i>Με αντιπρο- σω- πεύει πάρα πολύ</i>
31.	Έχω χάσει ευκαιρίες να έρθω κοντά σε κάποιον/α.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
32.	Έκρυψα τα συναισθήματά μου σε προηγούμενες σχέσεις.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
33.	Υπάρχουν άνθρωποι που νομίζουν πως φοβάμαι να έρθω κοντά τους.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
34.	Υπάρχουν άνθρωποι που πιστεύουν ότι δεν είμαι ένα εύκολο άτομο να γνωρίσεις πραγματικά.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
35.	Σε προηγούμενες σχέσεις, έχω συμπεριφερθεί κάποιες φορές έτσι ώστε να μην έρθω κοντά με τον/ην άλλον/η.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Φόρμα κοινωνικο-δημογραφικών στοιχείων

**ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**

1. **Ηλικία.** Πόσο ετών είστε; \_\_\_\_\_ (χρόνια)

2. **Φύλο.** 1. \_\_\_\_\_ Άντρας  
2. \_\_\_\_\_ Γυναίκα

3. **Εθνικότητα.** Ποια είναι η εθνική σας ταυτότητα;

- \_\_\_ 1. Ελληνική  
\_\_\_ 2. Αλβανική  
\_\_\_ 3. Ρωσική  
\_\_\_ 4. Ρουμανική  
\_\_\_ 6. Ασιατική (π.χ. Πακιστάν, Ινδία, Συρία, Μπαγκλαντές, κλπ)  
\_\_\_ 7. Αφρικανική (π.χ. Αίγυπτος, Νιγηρία, Γκάνα, κλπ)  
\_\_\_ 8. Μικτή εθνικότητα. ( παρακαλούμε προσδιορίστε): \_\_\_\_\_  
\_\_\_ 9. Άλλο. (παρακαλούμε προσδιορίστε): \_\_\_\_\_

4. **Γλώσσα.** Ποια γλώσσα μιλάτε κυρίως στο σπίτι;

- \_\_\_ 1. Ελληνικά  
\_\_\_ 2. Αλβανικά  
\_\_\_ 3. Άλλο \_\_\_\_\_ (παρακαλούμε προσδιορίστε)

5. **Θρήσκευμα.** Ποιο είναι το θρήσκευμά σας;

- \_\_\_ 1. Χριστιανός Ορθόδοξος  
\_\_\_ 2. Μουσουλμάνος  
\_\_\_ 3. Εβραίος  
\_\_\_ 4. Καθολικός  
\_\_\_ 5. Άλλο \_\_\_\_\_ (παρακαλούμε προσδιορίστε)

5. **Εκπαίδευση.** Σε ποια Σχολή/Τμήμα φοιτάτε; \_\_\_\_\_

Σε ποιο έτος είστε; \_\_\_\_\_

Φόρμα Συγκατάθεσης



<b>ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ</b>	
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ	
<b><u>Υπεύθυνος Έρευνας:</u></b>	<b><u>Ερευνήτρια:</u></b>
<b>Ακης Γιοβαζολιάς</b> , Επίκ. Καθηγητής ( <a href="mailto:giovazot@uoc.gr">giovazot@uoc.gr</a> )	<b>Δουρίδα Ελένη</b> , φοιτήτρια Ψυχολογίας ( <a href="mailto:psy2996@psy.soc.uoc.gr">psy2996@psy.soc.uoc.gr</a> )

Αγαπητέ/ή φοιτητή/τρια,

Τα ερωτηματολόγια που έχεις μπροστά σου αποτελούν μέρος έρευνας γύρω από το πώς επιδρά η γονεϊκή συμπεριφορά κατά την παιδική ηλικία στην ψυχολογική προσαρμογή στα ενήλικα άτομα. Θα θέλαμε να σε παρακαλέσουμε να συμπληρώσεις όλες τις ερωτήσεις ώστε να αποκτήσουμε μια καλή εικόνα του τι συμβαίνει με το συγκεκριμένο ζήτημα.

Να θυμάσαι ότι:

- Όλες οι απαντήσεις είναι ανώνυμες, δεν χρειάζεται να γράψεις πουθενά το όνομά σου!
- Κανείς δεν θα μπορεί να καταλάβει ποιες απαντήσεις έχεις δώσει εσύ προσωπικά!
- Αν κάποια στιγμή θελήσεις, μπορείς να διακόψεις την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χωρίς να χρειάζεται να εξηγήσεις τους λόγους για αυτό!

→ Αν όμως αποφασίσεις να το συμπληρώσεις, είναι σημαντικό να απαντήσεις με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις.

Σε ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σου!